

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA**

PAULA ŽILINSKAITĖ
APLINKOSAUGOS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**BALTIJOS JŪROS APLINKOS APSAUGOS TEISINIS
REGULIAVIMAS IR PROBLEMATIKA**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – prof.
dr.V.Vasiliauskienė

Darbo autorius: P.
Žilinskaitė

Kaunas, 2023

TURINYS

<i>IVADAS</i>	3
<i>1. BALTIJOS JŪROS APLINKOS APSAUGOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS</i>	
<i>TARPTAUTINĖJE TEISĖJE</i>	8
1.1. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija	8
1.2. Konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos (Helsinkio konvencija)	14
1.3. Kiti tarptautiniai susitarimai, reguliuojantys Baltijos jūros aplinkos apsaugą.....	21
<i>2. BALTIJOS JŪROS APLINKOS APSAUGOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS EUROPOS</i>	
<i>SĄJUNGOS TEISĖJE</i>	26
2.1. Jūrų strategijos pagrindų direktyva	26
2.2. Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija	31
2.3. Kiti ES teisės aktai, reguliuojantys Baltijos jūros aplinkos apsaugą	36
<i>3. BALTIJOS JŪROS APLINKOS APSAUGOS TEISINIO REGULIAVIMO PROBLEMATIKA</i>	39
3.1. Vėjo elektrinių parkas Baltijos jūroje	39
3.2. Eutrofikacija.....	53
<i>IŠVADOS</i>	64
<i>LITERATŪROS SĄRAŠAS</i>	67
<i>SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA</i>	77
<i>SANTRAUKA ANGLŲ KALBA</i>	78

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. Pažymėtina, jog Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas ir problematika yra menkai išnagrinėti Lietuvos teisės moksle. Moksliniai darbai, Baltijos jūros aplinkos apsaugos klausimais yra parengti seniai, o nuolat kintantis ir tobulinamas Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas sukuria poreikį išanalizuoti jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą, šių dienų kontekste. Šiandien Baltijos jūros aplinkos apsauga yra integruojama į kitas politines kryptis: transportą, mokslą, jūrinių teritorijų planavimą, energetiką ir kt. Dėl to, Baltijos jūros aplinkos apsauga susiduria su naujais iššūkiais, kurie dar nebuvo nagrinėti moksliniuose darbuose, pavyzdžiui pirmuoju vėjo parko įrengimu Baltijos jūroje, Lietuvoje. Dėl šių priežasčių, magistro baigiamasis darbas yra ypač aktualus nagrinėjant Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą ir problematiką.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Baltijos jūros aplinkos apsauga vis susiduria su naujais jūros aplinkos apsaugos reguliavimo iššūkiais ir problemomis, todėl atsiranda poreikis atskleisti naujausią Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą bei teisinio reguliavimo problemas bei įvertinti jau daugiau nei 15 metų veikiančių teisės aktų pagrindinius privalumus, trūkumus ir perspektyvas bei probleminių aspektų ypatumus. Pažymėtina, jog Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas ir problematika yra menkai išnagrinėti Lietuvos teisės moksle, o darbai kuriuose buvo nagrinėjamas Baltijos jūros aplinkos apsaugos reguliavimas buvo parengti seniai. Jūrų aplinkos apsaugą tarptautinėje teisėje, savo moksliniuose darbuose nagrinėjo: *J. Harrison, A. Boyle, S. Lee, L. Baulista*. Helsinkio Konvencija buvo analizuojama *S. Klumbytės* moksliniuose darbuose: 2007 m. publikuotoje disertacijoje „*Baltijos jūros aplinkos apsauga pagal 1992 m. Helsinkio konvenciją ir Europos Bendrijos teisę*“ bei 2007 m. publikuotame moksliniame straipsnyje „*1974 m. ir 1992 m. Konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos lyginamoji analizė*“. ES jūrų strategijos pagrindų direktyva buvo nagrinėjama *R. Long, R. Barenas, D. Metcalfe* moksliniuose darbuose. O vėjo elektrinių parko Baltijos jūroje poveikis aplinkai yra atskleidžiamas vėjo elektrinių parko poveikio aplinkai vertinimo programoje ir strateginio poveikio aplinkai vertinimo ataskaitoje. Paminėtini mokslininkai nagrinėję, vėjo elektrinių parko poveikį jūros paukščiams ir gyvūnams: *A. Fox, K. Petersen, R. Langston, A. Derewitt, M. Desholm, J. Tougaard*. Baltijos jūros eutrofikacijos problematika yra atskleidžiama *Helcom, Europos*

Komisijos, Europos Audito rūmų ataskaitose ir rezoliucijose. Nuolat tobulėjantis Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas sukuria poreikį analizuoti naujausius teisinio reguliavimo aspektus bei įvertinti jau kurį laiką veikiančio, teisinio reguliavimo ypatumus bei probleminius aspektus.

Tiriama problema. Baltijos jūra yra įvardijama kaip viena iš labiausiai užterštų jūrų pasaulyje ir kelia vis didesnį visuomenės ir valstybių susirūpinimą.¹ Baltijos jūros užterštumą lemia jūros hidrografinės, ekologinės ir geografinės savybės.

Visų pirma, Baltijos jūra yra pusiau uždara jūra, kurią su Šiaurės jūra jungia labai maži, siauri sąsiauriai: Mažasis Beltas, Didysis Beltas ir Zundas.² Sąsiaurių, jungiančių Baltijos jūrą ir Šiaurės jūrą, siaurumas lemia tai, kad vanduo Baltijos jūroje atsinaujina tik kas 30 metų.³ Antra, Baltijos jūra yra sekli jūra. Nedidelis Baltijos jūros vandens tūris ir ribota vandens kaita lemia, tai kad į Baltijos jūrą patekusi tarša nėra išskaidoma po pasaulinį vandenyną, o kaupiasi Baltijos jūroje ir kelia ilgalaikę žalą jūros aplinkai. Trečia, Baltijos jūra yra didžiausias apgėlinto vandens telkinys pasaulyje. Baltijos jūros vanduo yra Šiaurės jūros druskingo vandens ir gėlo į Baltijos jūrą patenkančio druskingo vandens mišinys. Kadangi jūros vanduo yra per druskingas gėlavandeniams augalų ir gyvūnų rūšims, o jūrinėms rūšims yra per daug gėlas, tik nedaugelis rūšių sugebėjo prisitaikyti prie tokių ypatingų Baltijos jūros aplinkos sąlygų. Tačiau ribotas tokių rūšių skaičius tuo pačiu reiškia, kad kiekviena rūšis turi ypatingą svarbą, palaikant visos ekosistemos gyvavimą ir dinamiką.⁴ Būtina atkreipti dėmesį, jog dėl Baltijos jūros geografinių, ekologinių ir hidrografinių savybių susiformavo ypatinga, unikali ir labai taršai jautri Baltijos jūros ekosistema ir aplinka, lemianti Baltijos jūros aplinkos apsaugos poreikį.

Tačiau, Baltijos jūros užterštumą lemia ne tik Baltijos jūros geografinės, ekologinės ir hidrografinės savybės. Prie didelio taršos masto prisideda ir aktyvi žmogaus veikla, Baltijos jūros regione. Baltijos jūros vanduo skalauja 9 valstybių - Danijos, Švedijos, Suomijos, Rusijos, Estijos,

---

¹ Vilda Grybauskienė, *Baltijos jūra. Pakrančių apsauga. Mokomoji knyga.* (Kaunas: Ardiva, 2008), 38, https://zua.vdu.lt/wp-content/uploads/2019/07/baltijos_jura_pakranciu_apsauga.pdf

² M. Fitzmaurice, *International Legal Problems of the Environmental Protection of the Baltic Sea*, (Dordrecht: Nijhoff, 1992), 1.

³ A. Stigebrandt, "Physical oceanography of The Baltic Sea", *A System Analysis of the Baltic Sea*, 148, (2001): 19-74, cituota iš "State of the Baltic Sea. Second HELCOM holistic assessment 2011-2016", Helcom.fi, žiūrėta 2023 m. kovo 22 d., <https://helcom.fi/baltic-sea-trends/holistic-assessments/state-of-the-baltic-sea-2018/reports-and-materials/>

⁴ Helsinki Commission: Baltic marine environment proceedings. 2003 Nr. 87, 7.

Latvijos, Lietuvos, Lenkijos ir Vokietijos krantus. Baltijos jūros baseine gyvena apie 85 mln. žmonių, pakrantėje - apie 15 mln.⁵ Baltijos jūros regione yra gerai išvystyta pramonė, žemės ūkis, laivyba ir kitos veiklos. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog visų Baltijos regiono valstybių vidaus vandenys, tai yra apie 250 upių, su miesto ir pramonės nuotekomis bei kitais teršalais suteka į Baltijos jūrą. Taigi, Baltijos regiono valstybių žemės ūkis, pramonė, laivyba, biologinių išteklių poreikvojimas, tarša iš skirtingų taršos šaltinių ir dėl to sukelta eutrofikacija, prisideda prie blogėjančios Baltijos jūros aplinkos būklės.

Jau XX a. pradžioje Baltijos jūros tarša atkreipė įvairių mokslininkų, tarptautinių organizacijų, o tuo pačiu ir valstybių dėmesį, tarptautiniu mastu. Blogėjanti Baltijos jūros būklė virto realia grėsme žmogaus gyvenimo kokybei, ekosistemoms ir valstybių ekonominiams interesams. Kadangi jūrų aplinka visuotinai pripažįstama kaip vertingas paveldas, kuris turi būti saugomas, puoselėjamas ir, jei įmanoma, atkuriamas, taip atsirado poreikis sukurti ir išplėsti Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą.

Baltijos jūros aplinkos apsaugos reguliavimą sudaro plataus masto Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo mechanizmas. Baltijos jūros aplinkos apsauga yra reguliuojama įvairių teisinių režimų. Visų pirma, Baltijos jūros aplinkos apsauga yra reguliuojama įvairių tarptautinių susitarimų: bendrąsias jūros aplinkos apsaugos gaires ir valstybių įsipareigojimus numato Jūrų teisės konvencija, konkrečiai Baltijos jūros baseino aplinkos apsaugai yra skirta Helsinkio konvencija, o atskirus aspektus, tokius kaip tarša iš laivų ar biologinės įvairovės apsauga, reguliuoja kiti tarptautiniai susitarimai. Antra, Baltijos jūros aplinkos apsauga yra reguliuojama ES teisės lygmeniu. Pagrindinis jūrų aplinkos apsaugai skirtas dokumentas yra Jūrų strategijos pagrindų direktyva, kuri yra įgyvendinama ES Baltijos jūro regiono strategija, bei kitos su jūrų aplinkos apsauga, susijusios ES direktyvos. Trečia, Baltijos jūros aplinkos apsauga yra įgyvendinama perkeltant tarptautinius ir ES teisėje numatytus bendruosius įsipareigojimus ir standartus į nacionalinę teisę, tačiau dėl baigiamojo darbo apimties, nacionalinis Baltijos jūros aplinkos reguliavimas darbe nebus nagrinėjamas.

Taigi, praėjus beveik 50 metų nuo pirmųjų Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo užuomazgų, galima įvertinti valstybių pastangas apsaugoti ir išsaugoti jūros aplinką

---

⁵ Vilda Grybauskienė, *supra note*, 1: 22.

bei atskleisti pagrindinius Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo probleminius aspektus ir trūkumus.

Akivaizdu, jog pagrindinės grėsmės Baltijos jūros aplinkai, tokios kaip nevietinės rūšys, žvejyba, žmogaus sukelta eutrofikacija, hidrografinių sąlygų negrįžtamas pakitimas, teršalai, jūrą teršiančios šiukšlės ir povandeninis triukšmas yra sukeltos žmogaus veiklos. Nors Baltijos jūros aplinkos apsauga yra įgyvendinama ekosistemomis grįstu žmogaus veiklų valdymo metodu, taip sukuriant sąlygas tausiam jūrų prekių ir paslaugų naudojimui, siekiant geros jūros aplinkos būklės, žmogaus veikla vis tiek neabejotinai daro įtaką Baltijos jūros aplinkai.

Atkreiptinas dėmesys, jog augant Baltijos jūros regiono energetikai ir pramonei, Baltijos jūros aplinkos apsauga susiduria su naujais iššūkiais: mikroplastiko tarša, povandeniniu triukšmu bei sparčiai augančia infrastruktūra. Pritarus vėjo elektrinių parko įrengimui ir eksploatacijai, Baltijos jūroje, Lietuvoje, atsiranda poreikis išanalizuoti tokio projekto įgyvendinimo, teisinio reguliavimo ypatumus, jūros aplinkos apsaugos atžvilgiu bei atskleisti tokio projekto poveikio aplinkai vertinimo aspektus.

Nepaisant naujų Baltijos jūros aplinkos apsaugos iššūkių, negalima nuvertinti ir vis dar neišspręstos eutrofikacijos problemos, kuri vis dar yra laikoma didžiausia Baltijos jūros problema. Kadangi 98% jūros vis dar yra eutrofikauta, atsiranda poreikis išanalizuoti, kodėl valstybėms narėms nepavyksta pasiekti tikslų, susijusių su eutrofikacijos mažinimu.

Neabejojama, jog Baltijos jūros aplinkos apsaugos užtikrinimas priklauso nuo valstybių sugebėjimo ir noro bendradarbiauti, siekiant bendrų jūros aplinkos apsaugos tikslų, taikant ekosistemomis pagrįstą žmogaus veiklos metodą. Tačiau net ir esant, didelio masto Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo mechanizmo, Baltijos jūra vis dar yra laikoma viena labiausiai užterštų jūrų pasaulyje.

Tyrimo objektas. Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas.

Tyrimo tikslas. Ištirti Baltijos jūros apsaugos teisinį reglamentavimą tarptautinėje ir ES teisėje bei atskleisti Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo problematiką.

Tyrimo uždaviniai. Tyrimo tikslui pasiekti buvo iškelti šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reglamentavimą tarptautinėje teisėje ir atskleisti tokio reguliavimo privalumus ir trūkumus.

2. Atskleisti Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą ES teisėje.
3. Išanalizuoti vėjo elektrinių parko Baltijos jūroje projekto ir Baltijos jūros eutrofikacijos probleminius aspektus.

Ginamasis teiginys. Teisinis Baltijos jūros aplinkos apsaugos reguliavimas ne visada gali išspręsti Baltijos jūros aplinkos problemas, nes teisinio reguliavimo tikslams pasiekti reikia laiko, materialinių bei žmogiškųjų išteklių, mokslinių žinių bei Baltijos jūros baseino valstybių įsitraukimo, tinkamai įgyvendinant Baltijos jūros aplinkos apsaugos gaires.

Metodologinis pagrindas.

Sisteminės analizės metodas naudojamas išaiškinant Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo normas, tarptautinėje ir ES teisėje

Apibendrinimo metodas naudojamas apibendrinti Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą, išskiriant jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo ypatumus.

Lyginamasis metodas naudojamas siekiant suskaidyti Baltijos aplinkos apsaugos teisinio reguliavimą į dalis (lygmenis) ir ištirti jų ypatumus. Teisinio reguliavimo gretinimas-lyginimas, atskleidžia teisinio reguliavimo panašumus ir skirtumus.

Tyrimo struktūra: magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir literatūros sąrašas. Pirmame baigiamojo darbo skyriuje yra nagrinėjamas Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas tarptautinėje teisėje. Šis skyrius atskleidžia Jūrų teisės konvencijoje, Helsinkio konvencijoje bei kituose tarptautiniuose susitarimuose įtvirtintus Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo privalumus ir trūkumus. Antrasis baigiamojo darbo skyrius skirtas ES jūrų aplinkos apsaugai skirtų dokumentų analizei. Antrajame skyriuje pristatomos Baltijos jūros aplinkos apsaugos įgyvendinimo priemonės ES teisėje. Trečiajame skyriuje yra atskleidžiama Baltijos jūros aplinkos apsaugos problematika, nagrinėjant vėjo elektrinių parko Baltijos jūroje projekto poveikio aplinkai aspektus. Taip pat šiame skyriuje yra nagrinėjama eutrofikacijos mažinimui skirta teisinio reguliavimo problematika.

1. BALTIJOS JŪROS APLINKOS APSAUGOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS TARPTAUTINĖJE TEISĖJE

Šioje darbo dalyje yra nagrinėjamas Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas tarptautinėje teisėje. Šis skyrius atskleidžia Jūrų teisės konvencijoje, Helsinkio konvencijoje bei kituose tarptautiniuose susitarimuose, įtvirtintus Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo privalumus ir trūkumus.

1.1. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija

Vienas iš pagrindinių jūrų teisinio reguliavimo, o tuo pačiu ir Baltijos jūros aplinkos apsaugos tarptautinio teisinio reguliavimo dokumentų yra 1982 m. priimta ir 1994 m. įsigaliojusi Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija (toliau – UNCLOS). Šiandienai šią konvenciją yra ratifikavusios 168 valstybės, tarp kurių yra ir visos valstybės turinčios tiesioginį priėjimą prie Baltijos jūros. Ši konvencija yra pagrindinė ir vienintelė beveik visuotinio dalyvavimo joje ir tokios plačios reglamentuojamų klausimų apimties sutartis tarptautinėje jūrų teisėje.⁶

UNCLOS tikslas yra nustatyti jūrų ir vandenynų teisinį režimą, kuris palengvintų tarptautinius santykius ir skatintų taikų jūrų ir vandenynų naudojimą, teisingą ir veiksmingą jų išteklių panaudojimą, jų gyvųjų išteklių išsaugojimą, taip pat jūrų aplinkos tyrimus, apsaugą ir išsaugojimą, atsižvelgus į visų valstybių suverenitetą.⁷ Mokslinėje literatūroje UNCLOS yra apibūdinama kaip jūrų aplinkos apsaugos sutartis, kuria buvo sukurta dinamiška tarptautinė teisinė sistema, skirta apsaugoti jūros aplinką.⁸

Visų pirma, UNCLOS nustato jurisdikcijos sistemą, kuri nurodo, kurios valstybės turi teisę priimti ir įgyvendinti jūrinės veiklos taisykles ir standartus visose jūrų zonose, susijusius su jūrų aplinkos apsauga.⁹ UNCLOS iš esmės išskiria nacionalinei jurisdikcijai priklausančias ir

---

⁶ Indrė Isokaitė, „Jūros erdvių reglamentavimas tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2010), 32 <https://tinyurl.com/4x22ve6p>

⁷ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, TAR, žiūrėta 2022 m. kovo 5 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.102F06EAA8B1>

⁸ James Harrison „Saving the Oceans through Law: The International Legal Framework for the Protection of the Marine Environment“ (Oxford University Press, Oxford, 2017), 20. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law/9780198707325.001.0001/law-9780198707325>

⁹ Alan Boyle „Further Development of the Law of the Sea Convention: Mechanisms for Change“ *International & Comparative Law Quarterly*, Volume 54, Issue 3, (2005): 563 – 584, <https://doi.org/10.1093/iclq/lei018>

sritis, esančias už jos ribų. Jūrų teisės konvencija pakrančių valstybėms suteikia galių priimti ir vykdyti aplinkosaugos taisykles ir reglamentus. Tai daroma sukuriant jūrų zonų sistemą, suteikiančią konkrečią kompetenciją pakrantės valstybei.¹⁰

Pirma, UNCLOS leidžia pakrantės valstybei nusistatyti teritorinę jūrą iki 12 jūrmylių nuo bazinių linijų nubrėžtų aplink pakrantę.¹¹ Pakrantės valstybė turi suverenitetą oro erdvėje virš teritorinės jūros, taip pat teritorinės jūros dugne ir jo gelmėse (su tam tikrais apribojimais) bei gali priimti ir įgyvendinti įvairius teisės aktus, susijusius su jūrų aplinkos išsaugojimu.¹²

Antra, UNCLOS leidžia pakrantės valstybei apsibrėžti išskirtinę ekonominę zoną (-toliau IEZ) iki 200 jūrmylių iki bazinių linijų.¹³ Šioje zonoje, pakrantės valstybės galios reguliuoti tam tikrą ūkinę veiklą, susijusią su pakrantės valstybe, yra ribotos. Tačiau svarbu pažymėti, jog pakrančių valstybių jurisdikcija apima įgaliojimus, susijusius su gyvųjų ir negyvųjų išteklių, esančių vandenyse, virš jūros dugno, jūros dugne ir jo gelmėse išsaugojimu, valdymu ir kontrole.¹⁴ Tokiu pakrantės valstybės kompetencijų išplėtimu pripažįstama, jog veikla vykdoma už teritorinės jūros ribų, gali turėti didelį poveikį pakrantės valstybės aplinkai. Tačiau siekiant užtikrinti, jog pakrančių valstybės neviršytų savo įgaliojimų ir būtų pasiekta pusiausvyra tarp pakrantės valstybės ir kitų valstybių interesų, pakrančių valstybėms atitinkamai yra taikomi sudėtingesni apribojimai ir jūrų aplinkos apsaugos priemonės.¹⁵

Trečia, pakrantės valstybės taip pat turi tam tikrų įgaliojimų vykdyti veiklą, vykdomą jūros dugne žemyniniame šelfe už 200 jūrmylių, įskaitant naftos ir dujų gręžimą, mineralų gavybą, sėslių rūšių žvejybą bei šių veiklų aplinkosaugos reguliavimą.¹⁶

Teritorijose, esančiose už pakrantės valstybės jurisdikcijos, nė viena valstybė neturi kompetencijos apsaugoti ir išsaugoti jūrų aplinką. Todėl koordinuoti veiksmai jūrų aplinkos apsaugai atvirojoje jūroje įmanomi tik tuomet, jei visos valstybės sugebės susitarti dėl bendrų taisyklių ir standartų. Iš esmės, tarptautinių taisyklių vykdymą gali vykdyti tik laivo vėliavos valstybė. Kita vertus, veiklos jūrų dugne reguliavimui už nacionalinės jurisdikcijos ribų, taikomas

¹⁰ James Harrison, *supra note*, 8: 20.

¹¹ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 3 straipsnis.

¹² „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 2 straipsnis.

¹³ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 5 straipsnis.

¹⁴ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 56 straipsnis.

¹⁵ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 58 straipsnio 1 dalis ir 68 straipsnis.

¹⁶ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 77 straipsnis.

bendro žmonijos paveldo režimas, o tai reiškia, jog veiklą jūros dugne valdo tarptautinė organizacija.¹⁷

UNCLOS XII dalis yra skirta jūros aplinkos apsaugos ir išsaugojimo nuostatoms. Ši konvencijos dalis nustato bendruosius jūrų aplinkos apsaugos principus, kuriais valstybės privalo remtis įgyvendindamos savo jurisdikciją jūroje. 192 str. yra nustatyta, jog šalys turi pareigą išsaugoti ir apsaugoti jūrų aplinką, o šios bendros pareigos turinys yra išsamiau detalizuojamas vėlesniuose XII dalies straipsniuose. Tai rodo, jog 192 str. negali būti aiškinamas ir taikomas atskirai, dėl to, 192 str. geriau apibūdinamas kaip principinis pareiškimas, kurio pagrindinė funkcija yra nustatyti XII taikymo sritį.

Visų pirma, 192 str. skirtas visai jūrų aplinkai. Nors UNCLOS neapibrėžia jūrų aplinkos sąvokos, tačiau neabejojama, jog ji apima visą vandens storymę ir jūros dugną, bent jau už bazinių linijų, pagal kurias šalys nustato savo teises į jūrą. Mažiau aišku, ar pareiga saugoti jūrų aplinką apima oro erdvę virš vandens. Nepaisant to, jog UNCLOS tiesiogiai nesprendžia atmosferos taršos problemos, konvencija aiškiai apima „jūros aplinkos taršą iš atmosferos ir per ją“, taip pripažįstant sudėtingą atmosferos ir jūrų sąveiką.¹⁸ Antra, 192 str. apima visų rūšių žalą jūrų aplinkai.

193 str. taip pat gali būti laikomas bendruoju jūros aplinkos apsaugos principu. Jame numatyta, jog valstybės turi suverenią teisę eksploatuoti savo gamtos turtus vadovaudamosi savo aplinkos apsaugos politika ir pareiga saugoti ir išsaugoti jūros aplinką.¹⁹ Šiuo principu pabrėžiama, jog jūrų aplinkos apsauga turi būti vykdoma kartu su jūrų išteklių plėtra, o sprendimai dėl jūrų valdymo turi būti priimti atsižvelgiant ir į ekonominius ir į aplinkosauginius aspektus.

UNCLOS yra keletas nuostatų, kuriomis valstybėms nustatomos bendros elgesio taisyklės, skirtos apsaugoti ir išsaugoti jūrų aplinką, taip skatinant bendruosius anksčiau išvardintus principus. Kai kurios iš šių taisyklių yra susijusios su jūrų aplinkos apsauga apskritai, o kitos susijusios su konkrečia veikla (teršimu iš sausumos šaltinių; teršimu nacionalinei jurisdikcijai priklausančioje veiklos jūros dugne ar veiklos rajone (jūros dugne bei jos gelmėse, esančiose už nacionalinės jurisdikcijos ribų), teršimu laidojant, teršimu iš laivų, teršimu iš atmosferos arba per atmosferą).

---

¹⁷ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 136-137, 145 straipsniai.

¹⁸ G. Leeuw ir kt., „Ocean–Atmosphere Interactions of Particles“, iš *“Atmosphere Interactions of Gases and Particles”*, Liss ir kt. (Berlin: Springer Earth System Sciences, 2014), 171, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-25643-1_4

¹⁹ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 193 straipsnis.

Daugelis XII dalies nuostatų yra aiškiai susijusios su jūros aplinkos taršos prevencija, mažinimu ir kontrole. Pavyzdžiui, jūros teršimui iš sausumos šaltinių yra numatyta, jog priimami įstatymai ir teisės aktai turi apimti ir upes, upių žiotis, vamzdynus bei vandens nuotekų įrenginius. Akcentuojama ir tai, jog dėl teršimo veiklos jūros dugne ir laidojimą jūroje reguliuojantys įstatymai, kiti teisės aktai ir priemonės turi būti ne mažiau veiksmingi negu tarptautinės normos, standartai bei rekomenduojama praktika ir procedūros.²⁰

194 str. 1 d. yra nustatytas bendras įsipareigojimas, reikalaujantis, kad „valstybės pagal galimybes imasi visų būtinų šiai konvencijai neprieštaraujančių priemonių, kad būtų išvengta jūros aplinkos teršimo iš bet kokio šaltinio, jis būtų sumažintas ir kontroliuojamas, tuo tikslu naudodamos veiksmingiausias priemones, kuriomis valstybės disponuoja ir kurios atitinka jų galimybes, taip pat siekia suderinti savo politiką šiuo klausimu su kitomis valstybėmis.“²¹ Akivaizdu, jog ši nuostata yra plati ir taikoma visiems taršos šaltiniams, taip pat ir naujoms grėsmėms, tokioms kaip klimato kaita (vandens atšilimas) ar triukšmas.²² Ši nuostata taip pat apima plačią geografinę apimtį ir yra taikoma visur, kur vykdoma bet kokia tarša. Šiame straipsnyje įtvirtintas bendras įpareigojimas, papildytas konkretesnėmis taisyklėmis, reikalaujančiomis, jog valstybės priimtų nacionalines taisykles ir standartus, skirtus kovoti su konkrečiais jūrų taršos šaltiniais. Kiekvienai taršos kategorijai yra taikomi tam tikri reikalavimai.

Svarbu suprasti, jog nė viena iš šių nuostatų negali būti suprantama kaip visiškas bet kokios jūrų aplinkos taršos uždraudimas. Atvirkščiai, atitinkamose UNCLOS nuostatose paprastai kalbama apie taršos „prevenciją, mažinimą ir kontrolę“, o tai palieka tam tikrą lankstumą dėl tikslių priemonių, kurių turi imtis valstybės. Iš tiesų, valstybės negali būti laikomos atsakingos už žalą, jeigu jos ėmėsi visų pagrįstų priemonių, kad išvengtų numatomos žalos. Todėl valstybės turi nuolat peržiūrėti savo priemonių prevencinius įsipareigojimus ir naudojamas priemones, jog neatsiliktu nuo mokslo pažangos ir naujų iššūkių jūrų aplinkos apsaugos srityje.²³

Būtina pažymėti, jog nustatant tinkamas priemones jūrų aplinkos apsaugai yra reikšmingos valstybės finansinės ir technologinės galimybės. Šiuo tikslu 194 str. teigiama, jog valstybės turi naudoti „geriausias įmanomas priemones, kurias jos turi ir pagal savo galimybes“. Taigi, nebūtinai

²⁰ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 207 straipsnio 1 dalis ir 208 straipsnio 3 dalis.

²¹ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 194 straipsnis 1 dalis.

²² James Harrison, *supra note*, 8: 27.

²³ James Harrison, *supra note*, 8: 304.

visos valstybės prisiims vienodą atsakomybę užkertant kelią žalos atsiradimui. Tačiau ne visiems įsipareigojimams susijusiems su jūrų aplinkos apsauga bus taikomas skirtingas atsakomybės lygis, nes prievolės taikymas priklauso ne tik nuo svarbių ekonominių ir socialinių veiksnių, bet ir nuo veiklos jūroje pobūdžio.²⁴ Kai kuriose reguliavimo srityse reikalaujama, kad visos valstybės priimtų tokių patį apsaugos lygį, pvz. taršai iš laivų ar jūros dugno kasybos rajone.

Nors dauguma XII nuostatų yra aiškiai susijusios su tarša, konvencija taip pat apima kitą galimą žmogaus veiklos poveikį jūros aplinkai. Nors UNCLOS aiškiai ir nenurodo biologinės įvairovės apsaugos, tačiau yra teigiama, jog konvencijos objektai ir tikslai gali būti aiškinami kaip apimančios priemonės, skirtas apsaugoti jūrų biologinę įvairovę. 194 str. 5 d. ragina, jog valstybės taikomos priemonės apima priemonės, būtinas saugoti ir išsaugoti retas ar pažeidžiamas ekosistemas, taip pat natūralią terpę nykstančioms ar pavojuje atsidūrusioms rūšims bei kitoms jūros gyvybės formoms, kurioms gresia išnykimas.²⁵ Ši pareiga yra taikoma tik išsekovotoms ar nykstančioms rūšims ar jų buveinėms. Tačiau svarbu suprasti, jog tokių priemonių naudojimas yra tik priemonė nustatyti kokias ekosistemas, rūšis ar buveines reikia saugoti, klausimas kokių priemonių turi būti imamosi, pirmiausia kyla atitinkamai valstybei.²⁶

Valstybės, ratifikavusios UNCLOS konvenciją, taip pat siekia suderinti savo politiką aplinkosauginiu aspektu su kitomis valstybėmis. UNCLOS 197 str. įpareigoja Baltijos jūros regiono valstybes bendradarbiauti pasauliniu ar regioniniu mastu, kad sukurtų „taisykles, standartus ir rekomenduojamą praktiką bei procedūras“, skirtas apsaugoti ir išsaugoti jūrų aplinką.

UNCLOS numato, jog atsižvelgdamos į kitų valstybių teises, valstybės stengiasi, kiek įmanoma, tiesiogiai arba per kompetentingas tarptautines organizacijas pripažintais moksliniais metodais stebėti, matuoti, vertinti ir analizuoti jūros aplinkos teršimo riziką arba poveikį, valstybės ypač stengiasi nuolat stebėti visos veiklos, kurią jos leidžia arba kurią jos vykdo, poveikį siekdamas nustatyti, ar tokia veikla neteršia jūros aplinkos. Valstybių gautų rezultatų ataskaitos pateikiamos visoms valstybėms susipažinimui.²⁷

---

²⁴ James Harrison, *supra note*, 8: 29.

²⁵ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 194 straipsnio 5 dalis.

²⁶ D. C. Dunn ir kt., „The Convention on Biological Diversity’s Ecologically or Biologically Significant Areas: Origins, Development and Current Status“. *Marine Policy*, 49 (2014): 137-145, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0308597X13002856>

²⁷ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 204 ir 205 straipsniai.

Labiausiai konvencijoje detalizuojama yra taršos iš laivų reguliavimui skirtų įstatymų, teisės aktų ir standartų kūrimas. UNCLOS labai išsamiai nustatyta, koku mastu valstybės turi teises ir pareigas imtis apsaugos priemonių, susijusių su tarša iš laivų. Atskiros taisyklės taikomos vėliavos valstybėms, pakrantės valstybėms ir uosto valstybėms. Vėliavos valstybių pareigos yra vienodos nepriklausomai nuo atitinkamos jūros teritorijos, o pakrantės valstybių teisės priklauso nuo to, ar (užsienio) laivas yra pakrantės valstybės vidaus vandenyse, teritorinėje jūroje, IEZ ar atviroje jūroje. Laivų keliamos taršos iš laivų režimas yra vienas iš išsamiausių UNCLOS nuostatų ir apima labai subtilią pakrantės ir jūros interesų pusiausvyrą. Viena vertus, nustatomos tarptautiniu mastu sutartos techninės taisyklės kaip minimalūs standartai visoms vėliavos valstybėms, kurios pageidauja, kad laivai plaukiotų su jų vėliava, ir, kita vertus, pakrančių valstybės, norinčios apsaugoti savo pakrantes ir pakrančių vandenį, naudoja tuos pačius standartus kaip maksimalų reguliavimo lygį.

Pagal UNCLOS 217 str. vėliavos valstybės turi užtikrinti veiksmingą vykdymą taisyklių ir standartų, susijusių su taršos iš laivų prevencija, mažinimu ir kontrole jūrų aplinką, nepaisant pažeidimo vietos. Pavyzdžiui, valstybės užtikrina, kad su jų vėliava plaukiojantys laivai būtų reguliariai tikrinami, siekiant nustatyti, ar laivams išduodami sertifikatai atitinka faktinę laivo būklę.²⁸

UNCLOS numato, valstybių atsakomybės aspektus dėl tarptautinių įsipareigojimų dėl jūros aplinkos apsaugos. Konvencijoje pažymima, jog šalys atsako pagal tarptautinę teisę, o valstybės užtikrina, kad pagal jų teisines sistemas būtų galimybė kreiptis dėl greitos ir adekvačios kompensacijos ar kitokio atlygimo dėl jų jurisdikcijai priklausančių fizinių ar juridinių asmenų teršimo jūros aplinkai padarytos žalos.²⁹ Šios Konvencijos nuostatos dėl jūros aplinkos apsaugos ir išsaugojimo netaikomos jokiems karo laivams, karo pagalbiniais laivams, kitiems laivams ar orlaiviams, kurie priklauso valstybei ar yra jos naudojami, ir kurie tuo metu yra naudojami tik valstybės nekomerciniais tikslais.³⁰

Taigi, jūrų aplinkos apsauga ir išsaugojimas yra svarbi Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos dalis. Ypač UNCLOS XII dalis yra tarsi kertinis akmuo jūrų aplinkos teisėje ir įkūnija

---

²⁸ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 217 straipsnis 3 dalis.

²⁹ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 235 straipsnis 2 dalis.

³⁰ „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“, *supra note*, 7: 236 straipsnis.

konkuruojančius socialinius, ekonominius ir aplinkos apsaugos interesus jūrų aplinkoje.³¹ UNCLOS akcentuojama tai, jog valstybės turi pareigą išsaugoti jūros aplinką. Todėl valstybės pagal galimybes privalo imtis visų būtinų priemonių, kad būtų išvengta jūros aplinkos teršimo iš bet kokio šaltinio, jis būtų sumažintas ir kontroliuojamas, tuo tikslu naudodamos veiksmingiausias priemones, kuriomis valstybės disponuoja ir kurios atitinka jų galimybes. Būtent tai, jog nenurodoma kaip konkrečiai turi būti atlikta viena ar kita apsaugos priemonė bei kokia tarptautinė organizacija yra kompetentinga atitinkamoje srityje rodo, jog ši UNCLOS yra bendro pobūdžio teisinis dokumentas. Joje yra numatytos bendros jūrų teisės gairės – bendras jūrų aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo mechanizmas, tačiau specifinius klausimus išsamiau reglamentuoja regioninės tarptautinės sutartys ir nacionaliniai įstatymai.³²

1.2. Konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos (Helsinkio konvencija)

Baltijos jūros regiono šalys pakankamai anksti suprato, jog Baltijos jūra yra jautri ekosistema, o jūros aplinkos apsauga bus užtikrinama tik valstybėms glaudžiai bendradarbiaujant. Dėl šios priežasties, 1974 m. buvo priimta konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos. Šią konvenciją pasirašė visos valstybės, turinčios tiesioginį priėjimą prie Baltijos jūros. Tai buvo pirmoji regioninė jūros aplinkos apsaugos konvencija, numatanti valstybių narių įsipareigojimus dėl taršos iš visų taršos šaltinių.³³

1992 m. buvo pasirašyta atnaujinta Helsinkio konvencijos redakcija (toliau – Helsinkio konvencija). Vienas esminių, konvencijos pokyčių yra tai, jog konvencija pradedama taikyti valstybių vidaus vandenims. Tačiau reikia pabrėžti, jog šios naujovės reikšmę sumenkina tai, jog pagal Helsinkio konvencijos 1 str. valstybės narės turi teisę nustatyti ribą, už kurios į sausumos pusę esantys Baltijos jūros vandenys, nebebus laikomi vidaus vandenimis ir konvencija nebus

---

³¹ S. Lee & L. Bautista, “Part XII of the United Nations Convention on the Law of the Sea and the Duty to Mitigate Against Climate Change: Making Out a Claim, Causation, and Related Issues” (2018) 45 *Ecology Law Quarterly* 45 (2018): 129-156, <https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=4633&context=lhapapers>

³² P. Hoagland, J. Jacoby, M.E. Schumacher, “Law of the sea”, iš *Marine Policy and Economics*, Porter Hoagland ir kt. (USA: Woods Hole Oceanographic Institution, 2001), 17, <https://tinyurl.com/35n7r9sx>

³³ Skirmantė Klumbytė, “Comparative analysis of 1974 and 1992 Convention on the protection of the marine environment of the Baltic sea area”, *Jurisprudencija, Mokslo darbai*, 4(94), ISSN 1392-6195, (2007): 67–73, <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12421/2740-5810-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

taikoma. Dėl to, jog konvencijoje nėra numatomi jokie kriterijai vidaus vandenų ribos nustatymui, valstybėms narėms suteikiama galimybė piknaudžiauti Helsinkio konvencijos 1 str. nuostata ir iš jos taikymo teritorijos pašalinti tam tikrus vidaus vandenų plotus.³⁴

Atkreiptinas dėmesys, jog Helsinkio konvencija taikoma apsaugoti Baltijos jūros baseino jūrinę aplinką, kuri apima vandenį ir jūros dugną, įskaitant jų gyvuosius išteklius ir kitas jūros gyvybės formas³⁵ ir nepaisant savo suvereniteto, šalys konvencijoje įtvirtintus įsipareigojimus įgyvendina ir savo vidaus vandenyse bei teritorinėje jūroje per savo valstybines institucijas.³⁶

Pažymėtina, jog pagal Helsinkio konvencijos 6 str. 1 d., taršos iš sausumos šaltinių atveju, valstybės narės atitinkamų apsaugos priemonių turi imtis Baltijos jūros baseine. Jūros baseinas, konvencijos 1 str. apibrėžiamas kaip Baltijos jūra ir įplauka į ją. Atkreiptinas dėmesys, jog 93 % Baltijos jūros baseino teritorijos ploto sudaro valstybių, turinčių priėjimą prie Baltijos jūros, teritorija, o kitus 7% aukštupio valstybių, t.y. Baltarusijos, Ukrainos, Čekijos, Slovakijos ir Norvegijos teritorija. Deja, Baltarusija, Ukraina ir Norvegija nėra ratifikavusios Helsinkio konvencijos.

Būtina pažymėti, jog Helsinkio konvencija įpareigoja valstybes kartu ar atskirai imtis visų reikiamų įstatyminių, administracinių ar kitų atitinkamų priemonių sustabdyti ir panaikinti taršą, siekiant paremti Baltijos jūros baseino aplinkos atstatymą bei palaikyti jos ekologinę pusiausvyrą.³⁷ Šiame straipsnyje įtvirtinta valstybių pareiga išskiria šiuos teigiamus Helsinkio konvencijos aspektus. Visų pirma, tam, jog medžiagų ar energijos išmetimas būtų laikomas tarša, pakanka tik tikimybės neigiamoms pasekmėms atsirasti. Antra, valstybės privalo imtis priemonių, jog žala jūroje ne tik būtų sumažinta, bet ir panaikinta. Galiausiai, Baltijos jūros regiono valstybės privalo imtis priemonių, ne tik tam, jog Baltijos jūros baseino aplinka būtų pagerinta, tačiau ir atstatyta.

Helsinkio konvencijoje yra išskiriami pagrindiniai aplinkosauginiai principai bei bendro pobūdžio įsipareigojimai, kurie vėliau yra detalizuojami kitose normose ir prieduose, taikomuose konkrečioms veiklos rūšims.

---

³⁴ Skirmantė Klumbytė „Baltijos jūros aplinkos apsauga pagal 1992 m. Helsinkio konvenciją ir Europos Bendrijos teisę“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007), 37.

³⁵ „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, 4 straipsnis, 1 dalis, TAR, žiūrėta 2023 kovo 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B44C68933896>

³⁶ Skirmantė Klumbytė, *op. cit.*, 37.

³⁷ „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *op.cit.*, 3 straipsnis, 1 dalis

Būtina atkreipti dėmesį į Helsinkio Konvencijos 3 str. 2 d. numatytą valstybių pareigą taikyti prevencinį principą, t.y. „imtis prevencinių priemonių, kai yra pagrindas manyti, kad medžiagos ar energija, tiesiogiai ar netiesiogiai patekusios į jūros aplinką, gali sukelti pavojų<...>“.³⁸ Pažymima, jog vien žalos atsiradimo galimybė įpareigoja valstybes imtis prevencinių priemonių, nepaisant to, kad moksliniais tyrimais dar nėra įrodyta, jog tokia žala atsirastų, tačiau konvencija nedetalizuoja, kada yra „pagrindas manyti, kad medžiagos ar energija gali pakenkti jūros aplinkai“, todėl valstybės gali skirtingai interpretuoti ar toks pagrindas yra ar nėra. Taip pat, konvencijoje nėra atskleidžiama kokių prevencinių priemonių valstybės privalo imtis. Kritikuotina ir tai, jog prevencinis principas yra siejamas tik su į jūros aplinką patenkančiomis medžiagomis ir energija, o kitoms veiklos rūšims, tokioms kaip vėjo jėgainių statybos ar vamzdinių tiesimas, šis principas nėra taikomas.³⁹

Helsinkio konvencijos 3 str. 4 d. numato, kad konvencijos šalys įsipareigoja taikyti principą „teršėjas moka“. Tačiau daugiau konvencijoje nėra jokių nuostatų, atskleidžiančių šio principo turinį. Bendrąja prasme, tarptautinėje teisėje „teršėjas moka“ principas suprantamas, kaip teršėjo prievolė padengti taršos prevencijos, kontrolės ir mažinimo priemonių išlaidas. Būtina pažymėti, jog „teršėjas moka“ principas yra minimas 5 Helsinkio komisijos⁴⁰ rekomendacijose. Pavyzdžiui, Helcom rekomendacijoje 31E/1 dėl Helsinkio komisijos tikslų pavojingų medžiagų atžvilgiu numatoma, jog priemonės turi būti pasirenkamos vadovaujantis teršėjas moka principu, kuris reiškia, kad teršėjas turi padengti visas taršos, prevencijos ir mažinimo priemonių išlaidas.⁴¹

Būtina aptarti ir Helsinkio konvencijos 3 str. 3 dalyje įtvirtintą valstybių įpareigojimą skatinti geriausios aplinkos apsaugos požiūriu praktikos ir geriausios turimos technologijos naudojimą, tam, kad būtų sustabdyta ir panaikinta Baltijos jūros baseino tarša. Šios sąvokos yra apibrėžiamos konvencijos II priede. Tačiau 3 str. nuostata yra kritikuotina, kadangi konvencija tik nurodo kriterijus, į kuriuos reikia atsižvelgti, parenkant geriausią praktiką ar technologiją, tačiau nenumato, kokia konkrečiai praktika ar technologija yra laikytina geriausia, vienu ar kitu atveju.

---

³⁸ „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: 3 straipsnis 2 dalis.

³⁹ Skirmantė Klumbytė, *supra note*, 34: 46.

⁴⁰ Helsinkio komisija - pagal Helsinkio konvenciją Helsinkyje įsteigta Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos komisija. „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: 19 straipsnis 1 dalis.

⁴¹ „HELCOM Recommendation 31E/1 Implementing Helcom's objective for hazardous substances“, žiūrėta 2023 m. kovo 20 d. <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/06/Rec-31E-1.pdf>

Kalbant apie kriterijus į kuriuos reikia atsižvelgti taikant geriausią praktiką ar technologiją, konvencija nenurodo kuriam kriterijui turi būti teikiamas prioritetas, jei juos taikant prieinamos viena kitai prieštaraujančios išvados. Pavyzdžiui, konvencija numato, jog pasirenkant geriausią turimą technologiją, turi būti atsižvelgiama tiek į naudojamos technologijos sukeliamų emisijų mastą, tiek į mažiau taršios technologijos ekonomiškumą. Tai reiškia, jog net ir tuo atveju, kai technologija yra tarši ir žalinga jūrų aplinkai, valstybė gali atsisakyti reikalauti ją pakeisti mažiau taršia technologija, jei pastaroji yra per brangi. Tačiau yra visiškai neaišku, kur yra ta riba, kai lemiamą reikšmę geriausios turimos technologijos pasirinkimui turi nebe pavojus ar žala, kurią sukelia naudojama technologija, o mažiau taršios technologijos neekonomiškumas.

Helsinkio konvencijos 5 str. akcentuojama, jog šalys įsipareigoja sustabdyti ir panaikinti Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos taršą, sukeltą kenksmingų medžiagų iš visų taršos šaltinių, ir tuo tikslu vykdyti procedūras bei priemones, nurodytas I Priede. Iš tiesų, šis straipsnis įpareigoja uždrausti naudoti tik I priedo 2 dalyje nurodytas kenksmingas medžiagas (DDT, DDE, DDD, PCB, PCT bei organinius alavo junginius dažams). Tuo tarpu visų likusių kenksmingų medžiagų atžvilgiu taikoma pareiga stengtis minimalizuoti jų naudojimą, ir tik tuo atveju, jei įmanoma – uždrausti jas naudoti apskritai.⁴²

Konvencijos 7 str. yra įtvirtinamos nuostatos, susijusios su poveikio aplinkai vertinimu. Tačiau vertinant šio straipsnio nuostatas pažymima, jog valstybė narė neturi pareigos informuoti ir konsultuotis Helsinkio konvencijos 7 str. numatyta tvarka, jeigu pagal tarptautinę ar ES taisykles ji nebus įsipareigojusi užtikrinti atitinkamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo privalomumo ir konsultuotis dėl tokios veiklos galimo poveikio su kitomis valstybėmis.⁴³ Puikus to pavyzdys yra Rusijos valstybė, kuri nėra ratifikavusi konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste⁴⁴ (toliau - Espoo konvencija) ir neprivalo informuoti ar konsultuotis su kitomis valstybėmis dėl poveikio aplinkai vertinimo, kitaip nei visos likusios Baltijos jūros regiono šalys.

Helsinkio konvencijoje yra išskiriami valstybių įsipareigojimai dėl tokių konkrečių veiklų kaip taršos iš sausumos šaltinių, taršos iš laivų prevencija, deginimo ir laidojimo uždraudimas,

---

⁴² „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: 5 straipsnis

⁴³ Skirmantė Klumbytė, *supra note*, 34: 58.

⁴⁴ „Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste“, žiūrėta 2023 m. kovo 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21992A0424%2804%29>

jūros dugno ir jo gelmių žvalgymas ir naudojimas. Šioms veikloms taikomi principai ir kriterijai yra apibrėžiami konvencijos prieduose.

Pavyzdžiui, Helsinkio konvencijos 3 priede yra sukonkretinti taršos iš sausumos šaltinių ypatingieji reikalavimai ir 3 priedo 2 taisyklėje yra nurodyta, jog buitinės nuotekos turi būti valomos bent biologiniais ar kitais ne mažiau veiksmingais metodais, siekiant pagerinti svarbiausius jų parametrus ar tarša iš išsklaidytų taršos šaltinių, įskaitant žemės ūkį, turėtų būti pašalinta skatinant ir įdiegiant Geriausią aplinkos apsaugos požiūriu praktiką.⁴⁵

Siekdamos apsaugoti Baltijos jūros baseiną nuo taršos iš laivų, konvencijos šalys imasi priemonių, išdėstytų IV Priede. Šiame priede yra nustatytos taršos iš laivų prevencijos taisyklės, tokios kaip bendradarbiavimas, pagalba atliekant tyrimus, nuotekų išleidimo taisyklės ir išimtys bei 1973 m. tarptautinės konvencijos dėl teršimo iš laivų prevencijos⁴⁶ (toliau - MARPOL konvencija) 73/78 priedų nuostatų taikymas, neatsižvelgiant į tai ar Helsinkio konvencijos šalys yra ratifikavusios MARPOL konvenciją ar ne.

Konvencijoje yra įtvirtinamas deginimo ir laidojimo uždraudimas Baltijos jūros baseine. Tiesa, laidojimo Baltijos jūroje uždraudimui yra priskirtos 2 išimtys: leidžiama laidoti iškastinį gruntą, gavus konvencijos V priede nurodyta tvarka išduotą leidimą ir tais atvejais, kai žmogaus gyvybei ar laivo ar lėktuvo saugumui kyla pavojus <...>“.

Toliau nagrinėjant Helsinkio konvencijos nuostatas, būtina paminėti ir konvencijos 12 str., 1 d., kuri įpareigoja valstybes imtis visų priemonių tam, jog būtų išvengta jūros taršos, kylančios iš jūros dugno ir jo gelmių žvalgymo ir naudojimo ar kitokios su tuo susijusios veiklos, o taip pat užtikrinti, kad būtų tinkamai pasiruošta įvykus taršos incidentui.⁴⁷ Siekiant suvaldyti ir likviduoti tokios tokios veiklos sukeltą taršą valstybės įgyvendina VI priede pateiktas priemonės. Pagirtina, jog VI priede numatyta, jog prieš pradedant veiklą jūroje yra privaloma atlikti poveikio aplinkai vertinimą.

Helsinkio konvencija numato, šalių pareigą pranešti kitoms šalims, kurių interesai gali būti pažeisti, jei avarinė tarša konvencijos šalies teritorijoje gali užteršti Baltijos jūros baseino jūrinę aplinką už jos teritorijos ribų ir gretimą jūrinį regioną, kuriame pagal tarptautinę teisę galioja jos

---

⁴⁵ „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: III priedas.

⁴⁶ „1973 m. tarptautinė konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos“, LRS, žiūrėta 2023 m. vasario 10 d.

<https://tinyurl.com/32fbwsyx>

⁴⁷ „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: 12 straipsnis 1 dalis.

suverenumo teisės ir jurisdikcija.⁴⁸ Konvencijos šalys kiekviena atskirai ir visos kartu imasi visų atitinkamų priemonių, išdėstytų VII Priede (avarijų likvidavimo planavimas, stebėjimai iš oro, pasiskirstymas atsakomųjų veiksmų regionais, ataskaitų teikimas, MARPOL konvencijos taikymas, atsakomosios priemonės ir pagalba), palaikyti tinkamą pasirengimą ir reaguoti į taršos avarijas, siekdamas likviduoti ar sumažinti iki minimumo šių avarių pasekmes Baltijos jūros baseino jūrinei aplinkai.

Būtina pažymėti, jog konvencijos šalys kiekviena atskirai ir visos kartu, imasi visų atitinkamų priemonių Baltijos jūros baseino ir jos pakrančių ekosistemų, veikiamų Baltijos jūros, atžvilgiu išsaugoti natūralią augaliją, bioįvairovę, apsaugoti ekologinius procesus bei užtikrinti gamtinių išteklių subalansuotą naudojimą. Tuo tikslu šalys siekia priimti tolesnius dokumentus su atitinkamais nurodymais ir kriterijais.⁴⁹ Atkreiptinas dėmesys, jog konvencijos šalims yra paliekama teisė pačioms priimti dokumentus, susijusius su biologinės įvairovės apsauga, dėl to šio straipsnio efektyvumas priklauso nuo konkrečių priemonių, kurių nusprendžiama imtis. Vienas iš teigiamų aspektų kalbant apie biologinę įvairovę yra tai, jog konvencijos šalys 2021 m. taip pat pripažino būtinybę ne tik apsaugoti rūšis ir buveines, bet ir dėti konkrečias pastangas biologinės įvairovės atkūrimui. Šiuo metu konvencijos šalys vykdo projektą „Raudonasis sąrašas“, kuriuo yra peržiūrimi rūšių, biotopų ir buveinių raudonieji sąrašai.⁵⁰

Viena pagrindinių priemonių, siekiant užtikrinti, jog valstybės tinkamai įgyvendintų savo įsipareigojimus konvencijos rėmuose yra periodiniai konvencijos nuostatų įgyvendinimo patikrinimai. Remiantis Helsinkio konvencijos 16 str., šalys privalo atsiskaityti Helsinkio komisijai apie priemones, kurių imtasi šios konvencijos, jos priedų ir papildomai priimtų rekomendacijų nuostatų įgyvendinimui; tų priemonių efektyvumą ir problemas, iškilusias vykdant juridines, kontrolės ar kitas priemones.⁵¹ Tačiau būtina atkreipti dėmesį ir į tam tikrus trūkumus kalbant apie ataskaitų teikimą. Pirma, tokių ataskaitų pateikimu įmanoma įvertinti ar rekomendacijų nuostatos buvo perkeltos į nacionalinę teisę, tačiau neįmanoma patikrinti ar atitinkamos nuostatos nacionalinėje teisėje yra įgyvendinamos. Antra, labai skiriasi valstybių narių

---

⁴⁸ „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: 13 straipsnis 1 dalis.

⁴⁹ „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: 15 straipsnis.

⁵⁰ Baltic Marine Environment Protection Commission, „Annual Report 2021. Helcom activities report for the year 2021“, (Helcom 2022), 14, <https://tinyurl.com/3rvwuuzk>

⁵¹ „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: 16 straipsnis.

pateikiamų sąskaitų išsamumas ir daugelis valstybių vėluoja pateikti reikiamus duomenis ir ataskaitas.

Helsinkio komisijos pareigos yra numatytos Helsinkio konvencijos 20 straipsnyje. Visų pirma, Helsinkio komisija yra įpareigota nuolat stebėti, kaip vykdoma ši konvencija bei ruošti rekomendacijas dėl priemonių, susijusių su konvencijos tikslais. Tačiau yra kritikuotina tai, jog komisijai nėra suteiktos teisės tikrinti valstybių ataskaitose nurodytos informacijos teisingumą bei nuostatų įgyvendinimą. Helsinkio komisija taip pat privalo nuolat apžvelgti šios konvencijos turinį ir rekomenduoti konvencijos šalims tokias pataisas konvencijai, taip pat apibrėžti taršos kontrolės kriterijus, tikslus taršai mažinti ir tikslus, liečiančius priemones, ypač tas, kurios aprašytos III Priede. Galiausiai Helsinkio komisija bendradarbiaudama su atitinkamomis vyriausybėmis institucijomis, privalo skatinti imtis priemonių tam, kad būtų išsaugota Baltijos jūros aplinka, ir tuo tikslu gauti, apdoroti, apibendrinti ir platinti mokslinę informaciją, technologinę ir statistinę informaciją, taip pat remti mokslinius ir technologinius tyrimus ir siekti, kai būtina, kompetentingų regioninių ir kitų tarptautinių organizacijų pagalbos, bendradarbiauti tiek moksliniuose ir technologiniuose tyrimuose, tiek ir kitoje svarbioje veikloje, susijusioje su konvencijos tikslais.

Helsinkio konvencijoje taip pat numatyti atsakomybės pagrindai. Konvencijos šalys įsipareigoja parengti ir priimti taisykles, liečiančias atsakomybę už žalą, kylančią iš šiai konvencijai prieštaraujančių veiksmų ar aplaidumo, įskaitant atsakomybės ribas, kriterijus ir procedūras atsakomybės bei nuostolių atlyginimo nustatymui. Kilus ginčui tarp konvencijos šalių dėl šios konvencijos aiškinimo ar taikymo, šalys siekia sprendimo derybų keliu. Jei susitarti nepavyksta, jos privalo siekti trečios konvencijos šalies, kvalifikuotos tarptautinės organizacijos ar kvalifikuoto asmens paslaugų arba bendrai prašyti jų tarpininkavimo.⁵²

Helsinkio Konvencijos įgyvendinimui yra skirtas HELCOM veiksmų planas, kuris yra strateginė HELCOM priemonių ir veiksmų programa, kuria siekiama pasiekti geros jūros aplinkos būklės. 2021 m. atnaujintas veiksmų planas yra padalintas į 4 segmentus su konkrečiais tikslais: biologinė įvairovė, eutrofikacija, pavojingos medžiagos ir šiukšlės, tvari jūros veikla.⁵³

---

⁵² „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“, *supra note*, 35: 25 – 26 straipsnis 1 dalis.

⁵³ “Baltic Sea Action plan 2021 update”, 6, žiūrėta 2023 m. kovo 28 d. <https://tinyurl.com/2p8cb297>

Apibendrinus, Helsinkio konvenciją, galima teigti, jog tai yra pirmoji regioninė, būtent Baltijos jūros regionui pritaikyta, konvencija. Teigiami Helsinkio konvencijos aspektai yra konvencijos taikymas valstybių vidaus vandenims bei taikoma apsauga taršai iš visų taršos šaltinių. Helsinkio konvencijoje yra išskiriami valstybių įsipareigojimai dėl tokių konkrečių veiklų kaip taršos iš sausumos šaltinių, taršos iš laivų prevencija, deginimo ir laidojimo uždraudimas, jūros dugno ir jo gelmių žvalgymas ir naudojimas. Teigiamai vertintini ir konvencijoje išskirti prevencinis ir „teršėjas moka“ principai bei konvencijoje numatytas, ataskaitų teikimas komisijai, siekiant išsiaiškinti kaip valstybės įgyvendina konvenciją ir jos rekomendacijas. Tačiau Konvencija turi ir tam tikrų trūkumų, pavyzdžiui, prevencinis principas yra siejamas tik su į jūros aplinką patenkančiomis medžiagomis ir energija, o kitoms veiklos rūšims, tokioms kaip vėjo jėgainių statybos ar vamzdynų tiesimas, šis principas nėra taikomas. Taip pat, jeigu valstybė nėra ratifikavusi Espoo konvencijos, pagal Helsinkio konvenciją, ji neprivalo informuoti ar konsultuotis su kitomis valstybėmis dėl poveikio aplinkai vertinimo. Valstybių įpareigojimas teikti ataskaitas Komisijai taip pat yra kritikuotinas, kadangi tokių ataskaitų pateikimu, neįmanoma patikrinti ar atitinkamos nuostatos nacionalinėje teisėje yra įgyvendinamos, be to, labai skiriasi valstybių narių pateikiamų sąskaitų išsamumas ir daugelis valstybių vėluoja pateikti reikiamus duomenis ir ataskaitas.

1.3. Kiti tarptautiniai susitarimai, reguliuojantys Baltijos jūros aplinkos apsaugą

Toliau nagrinėjant Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą tarptautiniu lygmeniu, būtina paminėti 1973 m. priimtą tarptautinę MARPOL konvenciją. Šios konvencijos tikslas yra visiškai išvengti tyčinio jūros aplinkos teršimo nafta ir kitomis kenksmingomis medžiagomis bei iki minimumo apriboti atsitiktinį tokių medžiagų išmetimą.⁵⁴ MARPOL konvencijos 2 str. 2 d. pateiktas „kenksmingos medžiagos“ apibrėžimas, atitinkantis UNCLOS 1 str. 4 d. pateiktą „jūrų aplinkos taršos“ apibrėžimą. Abu apibrėžimai apima faktinę arba galimą žalą gyviesiems ištekliams ir jūros gyvūnijai, pavojų žmonių sveikatai, kliūtis teisėtam jūros naudojimui ir patogumų mažinimą. Nors UNCLOS apibrėžtis taikoma visiems jūrų taršos

---

⁵⁴ „1973 m. tarptautinė konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos“, *supra note*, 46.

šaltiniams, įskaitant energijos patekimą į jūrų aplinką, MARPOL taikomas tik „išmetimams“ iš laivų, kaip apibrėžta MARPOL konvencijos 2 str. 3 d.

MARPOL konvenciją papildė 6 priedai, kuriuose nustatytos taisyklės skirtos ne tik taršai nafta iš laivų (pateikta I priede), bet ir nuodingoms skystoms medžiagoms, pvz., cheminėms medžiagoms, gabenamoms dideliais kiekiais (II priedas); kenksmingoms medžiagoms, gabenamoms supakuotoms (III priedas); nuotekų išleidimui į jūrą (IV priedas); ir laivuose susidarančių šiukšlių šalinimui jūroje (V priedas). Pagal V priedą valstybėms nustatomas bendras draudimas išmesti visas šiukšles iš laivų, o plastiko išmetimui taikomas visiškas, visame pasaulyje taikomas draudimas. VI priede kalbama apie oro taršą siera ir kitus kenksmingus išmetimus, pvz., azoto oksidus ir kietąsias daleles. Šis priedas taip pat apima taisykles dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų, lakiųjų organinių junginių, laivų deginimo įrenginių, priėmimo įrenginių ir mazuto kokybės.

Teršimo iš laivų prevencijos konvencijos nuostatų taikymas prisideda ir prie efektyvesnio Baltijos jūros aplinkos apsaugos užtikrinimo. Šios konvencijos nuostatas taiko visos Baltijos jūrą supančios valstybės. Tačiau, bet kuri valstybė, šią konvenciją pasirašydama, ratifikuodama, jai pritardama, ją patvirtindama arba prie jos prisijungdama, gali pareikšti, kad ji nepritaria bet kuriam iš šios konvencijos III, IV ir V priedų (toliau – neprivalomi priedai) arba nepritaria jiems visiems. Valstybė, padariusi pareiškimą dėl kurio nors neprivalomo priedo ir vėliau jam nepritarusi, neturi jokių įpareigojimų su tuo priedu susijusiais klausimais.⁵⁵

Pažymėtina, jog pagal MARPOL konvencijos IV priedą, Baltijos jūrai yra suteiktas specialiosios zonos statusas. Specialioji zona konvencijoje yra apibrėžiama „kaip jūros zona, kurioje dėl pripažintų techninių priežasčių, susijusių su jos okeanografinė ir ekologinė padėtimi, ir eismo ypatybių būtina patvirtinti specialius privalomus jūros taršos nuotekomis prevencijos metodus.“⁵⁶ Specialiosios zonos statuso suteikimas Baltijos jūrai nustatė griežtesnius nuotekų šalinimo iš keleivinių ir nekeleivinių laivų specialiosiose ir nespecialiosiose zonose reikalavimus bei keleivinių laivų priėmimo įrenginių specialiosiose zonose, reikalavimus.

⁵⁵ „1973 m. tarptautinė konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos“, *supra note*, 46: 14 straipsnio 1 ir 3 dalys.

⁵⁶ „1973 m. Tarptautinės konvencijos dėl teršimo iš laivų prevencijos 1978 m. protokolo preido pakeitimai (Specialiųjų zonų nuostatos ir specialiosios zonos statuso suteikimas Baltijos jūrai pagal MARPOL IV priedą)“, LRS, žiūrėta 2022 m. kovo 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/99cfd060089911e5b0d3e1beb7dd5516?jfwid=8m7ncjl0e>

Atkreiptinas dėmesys, jog siekiant užtikrinti tinkamą MARPOL konvencijos nuostatų įgyvendinimą, laivams, kuriems taikoma ši konvencija, bet kurios konvencijos šalies uoste ar pakrantės terminale gali būti atliktas laivo patikrinimas ar sulaikymas, o už konvencijos nuostatų pažeidimą yra skiriamos sankcijos ir gali būti pradėtas teisminis procesas. Nors už MARPOL taisyklių pažeidimus gali būti skiriama tik piniginė bauda, tačiau teigiamai vertinama yra tai, jog baudos yra skiriamos ne tik už taisyklių pažeidimus dėl neteisėto teršalų išmetimo, bet ir už prevencinių priemonių nesilaikymu laive.⁵⁷

Atkreipiant dėmesį į Baltijos jūros biologinės įvairovės apsaugą, būtina paminėti 1992 m. tarptautinį susitarimą dėl mažųjų banginių apsaugos Baltijos ir Šiaurės jūrose. Atkreipiamas dėmesys, jog tokios Baltijos jūros regiono šalys kaip Latvija, Estija ir Rusija šio susitarimo nėra pasirašiusios. Susitarimas dėl mažųjų banginių apsaugos Baltijos ir Šiaurės jūrose tiksliai apibrėžė šalių tikslus bei jų įgyvendinimo priemones, tokias kaip buveinių apsauga ir valdymas, apklausos ir moksliniai tyrimai, atsitiktinai sugautų ir išmestų į krantą gyvūnų panaudojimas, teisės aktai bei informavimas ir švietimas. Kiekvienos, susitarimą ratifikavusios šalies tikslų įgyvendinimo stebėjimui ir koordinavimui, sukuriamos koordinavimo institucijos. Pastarosios institucijos, perduoda informaciją Sekretoriui ir Patariamajam komitetui. Iš tiesų, šiam susitarimui buvo sukurtas įgyvendinimo mechanizmas: tikslai, priemonės, viena kitai atskaitingos, prižiūrinčios ir patariančios institucijos bei susitarimo įgyvendinimo finansavimas.

Taip pat, būtina paminėti ir kitus su Baltijos jūros aplinkos apsaugos tarptautiniu teisiniu reguliavimu susijusius susitarimus: 1990 m. priimtą tarptautinę konvenciją dėl parengties veiksmų ir bendradarbiavimo įvykus taršos incidentams. 1992 m. konvencija dėl civilinės atsakomybės už taršos nafta padarytą žalą, kurios tikslas nustatyti vienodas tarptautines normas ir procedūras atsakomybės klausimams apibrėžti ir tokiais atvejais atitinkamai kompensacijai skirti,⁵⁸ 2004 m. Tarptautinė konvencija dėl laivų balastinių vandenų ir nuosėdų kontrolės ir valdymo⁵⁹, Tarptautinė

---

⁵⁷ Anna Mihneva – Natova, *“The relationship between United Nations and Convention on the law of the sea and the IMO conventions”* (The United Nations and The Nippon Foundation of Japan Fellow, 2005), 16, <https://tinyurl.com/ytrsafd2>

⁵⁸ „1992 metų Tarptautinė konvencija dėl civilinės atsakomybės už taršos nafta padarytą žalą“, LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 11 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.101594>

⁵⁹ „2004 m. Tarptautinė konvencija dėl laivų balastinių vandenų ir nuosėdų kontrolės ir valdymo“, LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 12 d. <https://tinyurl.com/29ryct68>

konvencija dėl žvejybos laivų personalo rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų⁶⁰, Susitarimo memorandumas dėl supakuotų pavojingų krovinių vežimo ro-ro tipo laivais Baltijos jūra⁶¹, Tarptautinė Konvencija dėl laivų krovininės vaterlinijos nustatymo⁶², Tarptautinė konvencija dėl laivuose naudojamų kenksmingų apsaugos nuo užsiteršimo sistemų kontrolės⁶³, Tarptautinė konvencija dėl atsakomybės pagal jūrinius reikalavimus ribojimo⁶⁴, Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą⁶⁵ ir kt.

Apibendrinant Baltijos jūros aplinkos apsaugos tarptautinį teisinį reguliavimą, galima teigti, jog pagrindinis dokumentas numatantis bendrąsias gaires jūros aplinkos apsaugoje yra Jūrų teisės konvencija, kurioje įtvirtinta valstybių pareiga imtis visų būtinų priemonių, būtų išvengta jūros aplinkos teršimo iš bet kokio šaltinio, jis būtų sumažintas ir kontroliuojamas, tuo tikslu naudodamos veiksmingiausias priemones, kuriomis valstybės disponuoja ir kurios atitinka jų galimybes. Tačiau specifinius klausimus išsamiau reglamentuoja Helsinkio konvencija, kuri yra specialiai sukurta Baltijos jūros baseino aplinkos išsaugojimui. Konvencijoje yra numatomos priemonės ir taisyklės, kurias įgyvendindamos šią konvenciją valstybės, privalo kartu ar atskirai imtis visų reikiamų priemonių sustabdyti ir panaikinti taršą. Teigiamai vertintini ir konvencijoje išskirti prevencinis, „teršėjas moka“ bei geriausios turimos technologijos principai bei konvencijoje numatytas, ataskaitų teikimas komisijai. Tačiau Konvencija turi ir tam tikrų trūkumų, pavyzdžiui, prevencinis principas yra siejamas tik su į jūros aplinką patenkančiomis medžiagomis ir energija, taip pat valstybės ne visais atvejais privalo informuoti ar konsultuotis su kitomis valstybėmis dėl poveikio aplinkai vertinimo, o valstybių ataskaitų pateikimu Komisijai neįmanoma patikrinti ar atitinkamos nuostatos nacionalinėje teisėje yra įgyvendinamos bei valstybės pateikia skirtingo išsamumo ataskaitas. Baltijos jūros aplinkos apsauga taip pat yra reguliuojama tokių tarptautinių sutarčių kaip MARPOL konvencija, Mažųjų banginių apsaugos

---

⁶⁰ „1995 m. tarptautinė konvencija dėl žvejybos laivų personalo rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų“, LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 14 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.431800>

⁶¹ „Susitarimo memorandumas dėl supakuotų pavojingų krovinių vežimo ro-ro tipo laivais Baltijos jūra“, LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 15 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.365440?jfwid=-2y4hh8ofe>

⁶² „1966 m. tarptautinė konvencija dėl laivų krovininės vaterlinijos nustatymo“, LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 16 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.296696?jfwid=mmceorlux>

⁶³ „2001 m. Tarptautinė konvencija dėl laivuose naudojamų kenksmingų apsaugos nuo užsiteršimo sistemų kontrolės“, LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 16 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.286372>

⁶⁴ „1976 m. Tarptautinė konvencija dėl atsakomybės pagal jūrinius reikalavimus ribojimo“, LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 19 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.228192?jfwid=6ar7phx2d>

⁶⁵ „Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą“, LRS, žiūrėta 2022 m. gegužės 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.200375>

Baltijos ir Šiaurės jūrose susitarimu bei kitais tarptautiniais susitarimais. Iš tiesų, Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas tarptautiniu lygmeniu yra tarsi bendrosios gairės, kokių įsipareigojimų turi laikytis valstybės narės, tačiau konkretesni įsipareigojimai yra numatomi labiau specializuotuose ir būtent regioninėse sutartyse įtvirtintose nuostatose.

2. BALTIJOS JŪROS APLINKOS APSAUGOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖJE

Šioje darbo dalyje yra analizuojamas teisinis Baltijos jūros aplinkos apsaugos reguliavimas Europos Sąjungoje ir Baltijos jūros aplinkos apsaugai taikomos priemonės. Šiame skyriuje analizuojama Jūrų strategijos pagrindų direktyva, jos privalumai bei trūkumai, ES Baltijos jūros regioninė strategija bei kitos ES direktyvos, susijusios su Baltijos jūros aplinkos apsauga.

2.1. Jūrų strategijos pagrindų direktyva

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis Baltijos jūros aplinkos apsaugą, ES teisėje yra 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (Jūrų strategijos pagrindų direktyva) (toliau – JSPD). Tai yra pirmasis suderintas ES bandymas taikyti ekosistemomis pagrįstą požiūrį į žmogaus veiklos, kuri turi įtakos jūrų aplinkos kokybei, valdymą ir paspartinti valstybių narių pažangą priimant konkrečias valdymo priemones.⁶⁶

JSPD numato struktūrą, pagal kurią yra rengiamos būtinos jūrų strategijos, siekiant geros ES jūrų vandenų aplinkos būklės iki 2020 m. Gera aplinkos būklė, remiantis JSPD 3 str., tai „jūros vandenų aplinkos būklė, kai tie vandenys sudaro ekologiniu požiūriu įvairius ir dinamiškus vandenynus bei jūras, kurie yra švarūs, sveiki ir produktyvūs jiems būdingomis sąlygomis, o jūrų aplinkos naudojimas neperžengia tausaus naudojimo lygio, ir tokiu būdu išsaugomas potencialas ja naudotis dabartinėms ir būsimo kartoms“.⁶⁷ Gera aplinkos būklė nustatoma jūrų regiono lygmeniu, remiantis I JSPD priede pateiktais kokybiniais deskriptoriais. Tiesa, geros jūrų vandenų aplinkos būklės nustatymas tapo sunku uždaviniu valstybėms narėms, kadangi direktyvoje pateiktas apibrėžimas turi skirtingą reikšmę skirtinguose jūrų regionuose, todėl gali būti skirtingai

---

⁶⁶ R. Long, “The Marine Strategy Framework Directive: A New European Approach to the Regulation of the Marine Environment, Marine Natural Resources and Marine Ecological Services” *Journal of Energy and Natural Resources Law*, 29, (2011): 4, <https://tinyurl.com/539bbw84>

⁶⁷ „2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus“, 3 straipsnis 5 dalis, žiūrėta 2023 m. kovo 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0056>

interpretuojamas, aiškinamas ir plečiamas.⁶⁸ Iš to galima daryti išvadą, kad nei direktyvos tekste pateikta apibrėžtis, nei kokybiniai rodikliai nėra aiškūs, kad valstybėms narėms būtų galima pateikti konkrečius standartus, kuriuos reikia pasiekti, kad būtų pasiekta gera aplinkos būklė.

Taigi, JSPD nustato, kad kiekvienas regionas turi parengti jūrų strategiją savo jūrų vandenims, laikydamasis veiksmų plano. Atkreipiamas dėmesys, jog Jūrų strategiją sudaro šie elementai:

a) Strategijos parengimas (atitinkamų vandenų dabartinės aplinkos būklės ir žmogaus veiklos poveikio jų aplinkai pradinis įvertinimas; atitinkamų vandenų geros būklės įvertinimas; tam tikrų aplinkos apsaugos tikslų ir susijusių rodiklių nustatymas; nuolatinio tikslų vertinimo ir atnaujinimo stebėsenos programos parengimas ir įgyvendinimas).

b) Priemonių programų parengimas (priemonių programos, skirtos gerai aplinkos būklei pasiekti ar išlaikyti, parengiamos vėliausiai iki 2015m. ir pradedamos įgyvendinti ne vėliau kaip iki 2016m.).⁶⁹

Iš tiesų, JSPD yra įgyvendinama per šešerių metų ciklą su trimis pagrindiniais etapais:

1. 2012 m. ir 2018 m. valstybės narės turėjo pranešti apie savo jūrų vandenų būklę ir nustatyti geros aplinkos būklės tikslus, pagrįstus 11 JSPD nustatytų „deskriptorių“ (tikslų).
2. 2014 m. valstybės narės turėjo sukurti stebėsenos programas duomenims rinkti, kad būtų galima įvertinti pažangą siekiant geros aplinkos būklės ir siekti tikslų.
3. 2016 m. valstybės narės turėjo parengti priemonių programas, kurios padėtų joms pasiekti savo tikslus, o 2018 m. jos turėjo pranešti apie pažangą įgyvendinant programas.

2020 m. Komisija priėmė ataskaitą dėl pirmojo Jūrų strategijos pagrindų direktyvos įgyvendinimo ciklo.⁷⁰ Šioje ataskaitoje buvo išskirti pagrindiniai pasiekimai įgyvendinant JSPD:

---

⁶⁸ R. Barnes, D. Metcalfe, “Current Legal Developments the European Union, *International Journal of Marine & Coastal Law* 25, 1, (2010): 81-91,
https://www.researchgate.net/publication/249571250_Current_Legal_Developments_The_European_Union

⁶⁹ „2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus“, *supra note*, 67: 5 straipsnis 2 dalis.

⁷⁰ „Dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (Direktyva 2008/56/EB) įgyvendinimo“ 2020 m. Komisijos Ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai, žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0259&from=EN>

- **Holistinis požiūris**, kuriuo praktiškai įgyvendinamas įgyvendinamas ekosisteminis⁷¹ žmogaus veiklos valdymo, jūroje, metodas. Pagal JSPD ekosisteminis metodas tapo teisiškai privalomu ir buvo pripažintas veiklos principu valdant visą ES jūros aplinką.
- **Nežinomos informacijos tyrimas**. JSPD paskatino į nacionalines jūrų strategijas įtraukti išsamias jūrų stebėsenos programas.
- **Bendros pastangos**. Valstybės narės ir Komisija parengė neoficialią koordinavimo programą – bendrą įgyvendinimo strategiją, kuri palengvina direktyvos įgyvendinimą ir leidžia keistis informacija ir didinti pasitikėjimą sprendimų priėmimo procesu.
- **Visuomenės dalyvavimas ir žinios apie vandenynus**. Galimybė susipažinti su informacija apie aplinką, visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus aplinkos klausimais ir teisė kreiptis į teisimą yra bendrieji principai, skatinami tarptautiniu lygmeniu vykdant įsipareigojimus aplinkos apsaugos srityje.
- **Regioninis bendradarbiavimas**. Regioninės jūrų konvencijos daugeliu atvejų tapo tinkamomis JSPD įgyvendinimo platformomis, kuriose susitariančiosios šalys, glaudžiai bendradarbiaudamos kartu dirbo ir dalijosi požiūriais. Regioninės jūrų konvencijos taip pat naudojasi gausiais žmogiškaisiais ištekliais, sutelktais pagal JSPD, ir ją priėmus sukauptomis žiniomis.
- **Pasauliniai įsipareigojimai**. JSPD yra vienas pagrindinių ES ramsčių siekiant įgyvendinti pasaulinius įsipareigojimus saugoti jūros aplinką ir plėtoti tvaraus vandenynų valdymo metodą. Ji taip pat atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant, kad veiksmai visose ES valstybėse narėse būtų nuoseklesni.⁷²

Ataskaitoje dėl Jūrų strategijos pagrindų įgyvendinimo teigiama, jog iš surinktų duomenų matyti, jog jūrų ekosistemos vis dar gresia pavojus. Pavyzdžiui, biologinės įvairovės nykimas jūrose per pirmąjį JSPD ciklą nebuvo sustabdytas. Kai kurioms jūrų rūšims, kaip Baltijos jūros jūrų kiaulėms, kurių populiaciją sudaro keli šimtai pavienių gyvūnų vis dar gresia pavojus. Ataskaitoje taip pat buvo nustatyta, jog nevietinės rūšys, žvejyba, žmogaus sukelta eutrofikacija,

⁷¹ Ekosisteminis metodas – tai integruoto žemės, vandens ir gyvųjų išteklių valdymo strategija, kuria skatinamas teisingas išteklių išsaugojimas ir tausūs naudojimas. Ekosisteminio valdymo tikslas – palaikyti sveiką, produktyvią ir atsparią ekosistemą, kad ji galėtų teikti žmonėms norimus ir reikiamus išteklius ir paslaugas.

⁷² „Dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (Direktyva 2008/56/EB) įgyvendinimo“, *supra note*, 70: 2.

hidrografinių sąlygų negrįžtamas pakitimas, teršalai, jūrą teršiančios šiukšlės ir povandeninis triukšmas yra pagrindiniai veiksniai, darantys neigiamą poveikį jūrų ekosistemoms.⁷³

Siekiant pagerinti JSPD įgyvendinimą, ataskaitoje dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos įgyvendinimo, buvo iškelti pagrindiniai uždaviniai ir pasiūlymai:

1. **Nuoseklesnis ir platesnio užmojo „geros aplinkos būklės“ nustatymas** Tik 8 proc. pirmųjų geros aplinkos būklės apibrėžčių, pateiktų valstybių narių, buvo įvertintos kaip tinkamos. Šios apibrėžtys paprastai yra kokybinės ir jomis nenustatomi aiškūs tikslai, todėl daugumai jų trūksta kiekybinės informacijos, kuri leistų aiškiai įvertinti pažangą. Geros aplinkos nustatymas turi būti labiau išmatuojamas, nuoseklesnis ir platesnio užmojo regioniniu požiūriu.

2. **Priemonių veiksmingumo užtikrinimas.** Iš viso 79 proc. priemonių, apie kurias pranešta, buvo tiesioginės techninės arba reguliavimo priemonės, o likusios priemonės buvo veikiau netiesioginės paramos veiksmai. Vis dėlto, priimtomis priemonėmis tinkamai atsižvelgiama ne į visus poveikį jūros aplinkai daromus neigiamus veiksnius, nes tik 53 proc. įvertintų programų atrodo tinkamos esamiems neigiamiems veiksniams šalinti. Daugelis priemonių vis dar liko neįgyvendintos dėl finansinių, techninių ar administracinių priežasčių.

3. **Įgyvendinimo racionalizavimas.** Dauguma bendros įgyvendinimo strategijos narių nurodo, kad pagrindiniai iššūkiai yra tinkamas direktyvos įgyvendinimas, išteklių (daugiausia žmoniškųjų išteklių ir laiko) trūkumas, lėtas jūrų ekosistemų atsigavimas ir politinės valios trūkumas. Pasikartojantys valstybių narių ataskaitų teikimo pagal direktyvą vėlavimai ir su tuo susiję pažeidimai atskleidžia, kad valstybėms narėms buvo sunku įvykdyti reikalavimus. Taip pat pripažįstama, jog direktyvoje nustatyti ataskaitų teikimo terminai yra neaiškūs, o ataskaitų teikimas yra labai sudėtingas dėl plačios direktyvos taikymo srities ir ataskaitų teikimo dažnumo. Daugelis valstybių narių, kurios vėluoja teikti ataskaitas, taip pat lėtina procesą, o tai daro grandininį poveikį Komisijos atliekamiems vertinimams.

4. **Didesnis politikos integravimas.** JSPD apima visą veiklą, kuri daro poveikį jūrų ekosistemoms (pvz., žvejybą, laivybą, naftos ir dujų gavybą jūroje, atsinaujinančiuosius energijos išteklius), tačiau šia direktyva tokia veikla nėra konkrečiai reglamentuojama. Nenuostabu, kad apie 75 proc. JSPD priemonių susijusios su kitomis teisinėmis sistemomis. Todėl siekiant JSPD tikslų

---

⁷³ „Dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (Direktyva 2008/56/EB) įgyvendinimo“, *supra note*, 70:6.

tiek nacionaliniu, tiek ES lygmeniu labai svarbus racionalizavimas ir koordinavimas su kitų sektorių politika.

5. Regioninio bendradarbiavimo skatinimas. Priėmus JSPD, regioninis bendradarbiavimas pagerėjo, tačiau reikia aktyviau bendradarbiauti, kad būtų pasiekta visiškas jūrų strategijų regioninis nuoseklumas. Todėl pastangos mažinti pagrindinius neigiamus veiksnius, darančius poveikį kiekvienam regionui, turėtų būti geriau koordinuojamos.

6. Duomenų prieinamumo ir palyginamumo užtikrinimas. JSPD pateiktame 2012 m. pradiniam vertinime 80 proc. rūšių ir buveinių, taip pat 40 proc. verslinių rūšių žuvų išteklių būklė buvo nurodyta kaip „nežinoma“. Kai kuriais atvejais duomenų trūksta dėl tikro žinių trūkumo, tačiau kitais atvejais juos būtų galima patobulinti pakartotinai naudojant turimą informaciją. Kitas uždavinys – gauti informaciją, kurią būtų galima palyginti visose valstybėse narėse. Kad būtų lengviau tai padaryti, pagal bendrą įgyvendinimo strategiją dirbančios ekspertų grupės ir tinklai stengiasi nustatyti patikimas metodikas, pavyzdžiui, bendrą elementų (kaip antai teršalų, maistinių medžiagų, rūšių) sąrašą arba slenkstines vertes gerai aplinkos būklei nustatyti ir įvertinti. Sukūrus elektronines ataskaitų teikimo priemones pagerėjo palyginamumas tarpvalstybiniu mastu, tačiau dar reikia tobulinti jų struktūrą ir teikiamos informacijos nuoseklumą.⁷⁴

Vis dėlto, nors Jūrų direktyva suteiktas postūmis neturėtų būti nepastebėtas, valstybių narių jūrų strategijas dar reikia pritaikyti atsižvelgiant į valdymo veiksmų rezultatus, kad būtų gauta kuo didesnė nauda, kartu pripažįstant, kad tam tikrais atvejais geros aplinkos būklės neįmanoma pasiekti per nustatytą teisinį terminą. Be to, abejotina, ar priemonių, kurių imtasi, ir turimų žinių pakanka.⁷⁵ Siekiant sustiprinti JSPD įgyvendinimą ir rezultatus, iki šiol vykdant bendrą įgyvendinimo strategiją įgyta patirtis leido preliminariai nustatyti svarbiausias tobulintinas sritis, kuriose reikia: didinti valstybių narių užmojų mastą ir ryžtą, užtikrinti pakankamus žmogiškuosius ir materialinius išteklius, kad būtų apsaugota jūros aplinka, ir taikyti JSPD nustatytą holistinį ekosisteminių metodą bei racionalizuoti ir supaprastinti JSPD įgyvendinimą, siekiant terminų ir ataskaitų teikimo procesų supaprastinimo bei didesnio regioninio koordinavimo, sąvokų ir metodų suderinimo ir įvairių politikos sričių koordinavimo nacionaliniu, regionų ir ES lygmenimis.⁷⁶

⁷⁴ „Dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (Direktyva 2008/56/EB) įgyvendinimo“, *supra note*, 70: 5.

⁷⁵ „Dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (Direktyva 2008/56/EB) įgyvendinimo“, *supra note*, 70: 6.

⁷⁶ „Dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (Direktyva 2008/56/EB) įgyvendinimo“, *supra note*, 70: 6.

Apibendrinant, JSPD sukuria valstybių narių strateginių tikslų ir jūrų aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo struktūrą, kuria yra pagrįstas ir Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas. Jūrų direktyva yra siekiama sujungti į visumą platų ES antrinės teisės aktų, regioninių ir tarptautinių susitarimų spektrą, o kai kuriais atvejais šia direktyva siekiama papildyti galiojančius įstatymus, numatančius sausumos ar pakrančių aplinkos apsaugą.⁷⁷ JSPD numatyta, jog siekiant apsaugoti ir išsaugoti jūrų aplinką valstybės narės turi parengti ir įgyvendinti jūrų strategijas, skirtas tam tikram regionui. Ši strategija įgyvendinama strategijos parengimo (vandenų būklės įvertinimo ir aplinkosauginių tikslų nustatymo) ir priemonių programos, kuriomis siekiama pasiekti gerą jūros aplinkos būklę, parengimo etapais. 2020 m. priimtoje ataskaitoje dėl pirmojo Jūrų strategijos pagrindų direktyvos įgyvendinimo ciklo buvo išskirti pagrindiniai pasiekimai įgyvendinant JSPD, nustatyti pagrindiniai veiksniai, keliantys žalą jūrų aplinkai bei nustatyti pagrindiniai uždaviniai ir pasiūlymai, siekiant geresnio JSPD įgyvendinimo. Pagrindiniai uždaviniai, siekiant geresnio JSPD įgyvendinimo yra valstybių narių užmojų masto ir ryžto didinimas, pakankamų žmogiškųjų ir materialinių išteklių užtikrinimas, taikomas holistinis ekosisteminis metodas bei JSPD įgyvendinimo supaprastinimas ir racionalizavimas.

2.2. Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija

JSPD numatyta, jog siekiant apsaugoti ir išsaugoti jūrų aplinką valstybės narės turi parengti ir įgyvendinti jūrų strategijas, kurios turi būti įgyvendinamos regioniniu mastu, atsižvelgiant į kiekvieno regiono hidrologinius, okeanografinius ir biogeografinius bruožus. Atsižvelgiant į tai, jog Baltijos jūros regiono valstybių narių jurisdikcijai priklausantys jūrų vandenys sudaro neatskiriama jūros regiono dalį, Baltijos jūros regiono valstybės (Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija, Vokietija, Suomija, Švedija) įgyvendina Baltijos jūros regiono strategiją (toliau – ESBJRS). Ši strategija yra pirmoji iš keturių makroregioninių strategijų Europoje, kurią 2009 m. patvirtino Europos Vadovų Taryba, gavusi Europos Komisijos komunikatą. Bendras ESBJRS tikslas – stiprinti ES valstybių, supančių Baltijos jūrą, bendradarbiavimą, kadangi tik dirbdamos kartu šalys

---

⁷⁷ R. Long, *supra note*, 66: 17.

gali įveikti kilusius ir ateityje kilsiančius bendrus iššūkius ir užtikrinti tvarų Baltijos jūros valstybių kaimynių augimą. ESBJRS yra grindžiama trimis ilgalaikiais tikslais: apsaugoti jūrą, sujungti regioną, padidinti gerovę.

Nors ESBJRS yra vidinė ES strategija ir skirta jos narėms, tačiau į strategijos įgyvendinimą siekiama įtraukti ir Sąjungai nepriklausančias valstybes - Islandiją, Norvegiją - bendro intereso veiksmų ir projektų srityse. Bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis, kurios nėra ES valstybės narės, yra ypač svarbus vykdant su Baltijos jūros tarša ir transporto infrastruktūros plėtra susijusius regiono projektus. Pažymėtina, kad dėl Rusijos karinės agresijos prieš Ukrainą ir Baltarusijos įsitraukimo bendradarbiavimas su Rusija ir Baltarusija ESBJRS formate yra suspenduotas.⁷⁸

Pagrindinis dokumentas, nubrėžiantis ESBJRS įgyvendinimo gaires, yra Veiksmų planas. Šiame Veiksmų plane yra išdėstyti ESBJRS tikslai, strategijos įgyvendinimo institucinė struktūra ir atsakomybės, taip pat aprašyta 14 politikos sričių ir konkretizuoti 44 veiksmai šių politikos sričių įgyvendinimui. Būtina, pažymėti, jog ESBJRS pagrindinių tikslų įgyvendinimo užtikrinimui yra atsižvelgiama į nuolat kintančias Baltijos jūros regiono aplinkos sąlygas ir naujus iššūkius, su kuriais susiduria Baltijos jūros regionas. Dėl to, ESBJRS veiksmų planas yra reguliariai atnaujinamas, o paskutinis veiksmų plano atnaujinimas įvyko 2021 m. vasarį. Tobulėjant strategijai, politikos sritys tampa vis labiau tarpusavyje susijusios ir priklausomos.⁷⁹ 1 paveikslėlyje yra pavaizduota ESBJRS politinių sričių ir ESBJRS pagrindinių tikslų sąsaja.

---

⁷⁸ “Komisija stabdo tarpvalstybinį ir tarptautinį bendradarbiavimą su Rusija ir Baltarusija“, Europos Komisijos oficiali internetinė svetainė, 2022 m. kovo 4 d. https://ec.europa.eu/regional_policy/lt/newsroom/news/2022/03/03-04-2022-commission-suspends-cross-border-cooperation-and-transnational-cooperation-with-russia-and-belarus

⁷⁹ Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 - SWD(2017) 118 final” Commission Staff working Document EU Strategy for the Baltic Sea Region, 17, žiūrėta 2023 m. kovo 10 d., <https://www.eusbsr.eu/action-plan>

pav. 1 ESBJRS politinių sričių ir ESBJRS pagrindinių tikslų sąsaja. Šaltinis: 2021 Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017.

Siekiant ESBJRS tikslus paversti rezultatais yra rengiami konkretūs veiksmai, kurie yra įgyvendinami per tam tikras veiklas. Pavyzdžiui, tai gali būti politikos rekomendacijos parengimas, naujas požiūris, didesnis politikos formavimo koordinavimas, parama jau pradėtam procesui arba tinklų kūrimo iniciatyva. Politinės sritys užtikrina, kad horizontalieji aspektai, ypač susiję su klimato kaita ir bendradarbiavimu su ES nepriklausančiomis kaimyninėmis šalimis ir organizacijomis, būtų tinkamai integruoti į veiksmus.⁸⁰

Pavyzdžiui, Veiksmų plane nustatyta, jog politinės sritis „Maistinės medžiagos“ prisideda prie strategijos tikslo „Išsaugoti jūrą“ ir yra susijusi su dviem antriniais tikslais: „Švarus vanduo

⁸⁰ “Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 – SWD (2017) 118 final”, *supra note*, 79: 17.

jūroje“ ir „Turinga ir sveika laukinė gamta“, siekiant sumažinti maistinių medžiagų patekimą į Baltijos jūrą iki priimtino lygio, kad sušvelnintų eutrofikaciją ir pasiektų gerą aplinkos būklę.⁸¹

Politinė sritis „Maistinės medžiagos“ yra tarpvalstybinė ir tarpsektorinė bendradarbiavimo Baltijos jūros regione politikos priemonė, skirta sumažinti maistinių medžiagų nuostolius ir veiksmingiau valdyti maistines medžiagas, jog būtų sušvelninta eutrofikacija ir klimato kaita. „Maistinių medžiagų“ politinė sritis remia ES direktyvų ir Helsinkio konvencijos įgyvendinimą bei skatina strateginių pavyzdinių projektų vystymą ir jų finansavimo galimybes. Ši sritis yra susijusi su ES regioniniais ir tarptautiniais susitarimais t.y. Helcom Baltijos jūrų veiksmų planu, Helsinkio konvencija, Vandens pagrindų direktyva,⁸² JSPD, direktyva dėl tam tikrų valstybėse narėse į atmosferą išmetamų teršalų kiekio mažinimo, ES biologinės įvairovės strategija, ir kt.⁸³

Taigi, šiai politinei sričiai yra priskirti 4 veiksmai:

1 veiksmas: sumažinti maistinių medžiagų išmetimą iš žemės ūkio ir kitų pasklidusių šaltinių. Šio veiksmo įgyvendinimui numatomos yra numatomos kelios priemonės: aktyviai skatinti sektorius (žemės ūkio, akvakultūros ir miškininkystės), kuriuose susidaro maistinių medžiagų nutekėjimas iš pasklidusių šaltinių, sušvelninti jų įtaką eutrofikacijai, ekonomiškai ir laiku pateikiant patrauklias priemones ir praktiką. Skatinti ekonomiškas ir naujoviškas priemones, skirtas užkirsti kelią maistinių medžiagų nutekėjimui iš žemės ūkio ir miškininkystės ir jį sumažinti, pvz. skatinti maistinių medžiagų gaudymo struktūrų/metodų kūrimą. Tobulinti maistinių medžiagų srautų ir apkrovų stebėjimą ir žinių bazę, atsižvelgiant į klimato kaitą. Didinti informuotumą apie geriausią praktiką, kaip užkirsti kelią maistinių medžiagų išmetimui ir jį sumažinti, ir didinti žinias apie klimato kaitos ir eutrofikacijos sąsajas.⁸⁴

2 veiksmas: sumažinti maistinių medžiagų išmetimą iš miestų teritorijų ir kitų taškinių šaltinių. Skirti paramą tarpsektoriai veiklai ir priemonėms, mažinančioms išmetimą į jūrą iš taškinių šaltinių, atsižvelgiant į klimato kaitą. Plėtoti naujoviškus ir gamta pagrįstus miesto vandentvarkos ir išsibarsčiusių šaltinių sprendimus, siekiant sumažinti maistinių medžiagų

⁸¹ “Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 – SWD (2017) 118 final”, *supra note*, 79: 19.

⁸² 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus“, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32000L0060>

⁸³ “Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 – SWD (2017) 118 final”, *supra note*, 79: 19.

⁸⁴ “Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 – SWD (2017) 118 final”, *supra note*, 79: 20.

išmetimą. Gerinti stebėseną ir žinių apie maistinių medžiagų srautus ir apkrovas bazę. Didinti informuotumą ir daryti įtaką vartotojų elgsenai.⁸⁵

3 veiksmas: plėtoti ir skatinti saugų ir tvarų maistinių medžiagų perdirbimą. 3 veiksmas siūlo priemones, skirtas stiprinti ir skatinti saugų ir tvarų maistinių medžiagų perdirbimą, kaip HELCOM regioninės maistinių medžiagų perdirbimo strategijos dalį. Skatinti ir plėtoti aplinkai saugius ir ekonomiškai perspektyvius sprendimus, kaip atkurti ir pakartotinai panaudoti maistines medžiagas iš žemės ūkio, akvakultūros, miškininkystės ir savivaldybių. Skatinti naujus verslo modelius ir simbiozes bendradarbiaujant tarp sektorių. Skatinti keitimąsi žiniomis, daryti įtaką vartojimo modeliams, didinti informuotumą ir palaikyti politinį dialogą.⁸⁶

4 veiksmas: pašalinti Baltijos jūroje jau sukauptas maistines medžiagas. 4 veiksmu siekiama plėtoti žvejybos valdymą, midijų auginimą arba dumblių / maistinių medžiagų turtingos biomasės surinkimą iš jūros. Taip pat būtina, pagerinti žinių bazę ir imtis bandomųjų veiksmų, susijusių su jūroje taikomomis priemonėmis, sprendžiant vidinių maistinių medžiagų atsargų klausimą, apsvarstant ir įvertinant jų keliamą riziką ekosistemoms ir žmonių sveikatai, taip pat ilgalaikį jų poveikio tvarumą.⁸⁷

Apibendrinant, ESBJRS tikslai yra apsaugoti, sujungti regioną ir padidinti gerovę. Į strategijos įgyvendinimą yra įtraukiamos ne tik ES valstybės narės, bet ir trečiosios šalys. Pagrindinis dokumentas, nubrėžiantis ESBJRS įgyvendinimo gaires yra veiksmų planas, kuris yra reguliariai atnaujinamas. 2021 m. atnaujintas, veiksmų planas koncentruojasi į 14 politikos sričių apima 44 veiksmus, po 2-4 veiksmus kiekvienai sričiai. Apžvelgdamos atitinkamus sektorius, politikos sritys rengia politines diskusijas ir nustato pagrindinius būdus, kaip įvairiomis veiksmų priemonėmis pasiekti ESBJRS tikslus, ir nustato, kaip geriausiai įgyvendinti reikiamus sprendimus. Siekiant ESBJRS tikslus paversti rezultatais yra rengiami konkretūs veiksmi, kurie yra įgyvendinami per tam tikras veiklas, tokias kaip politikos rekomendacijos parengimas, naujo požiūrio formavimas, parama jau pradėtam procesui ir kt.

---

⁸⁵ “Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 – SWD (2017) 118 final”, *supra note*, 79: 21.

⁸⁶ “Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 – SWD (2017) 118 final”, *supra note*, 79: 22.

⁸⁷ “Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 – SWD (2017) 118 final”, *supra note*, 79: 22-23.

2.3. Kiti ES teisės aktai, reguliuojantys Baltijos jūros aplinkos apsaugą

Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas yra neišvengiamai susijęs ne tik su JSPD, bet ir kitomis ES teisinio reguliavimo priemonėmis. Pavyzdžiui, daugelis problemų, darančių poveikį upėms ir jūros aplinkai, kyla sausumoje, todėl analizuojant Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą, ES teisėje, būtina paminėti Vandens pagrindų direktyvą⁸⁸. Šioje direktyvoje pabrėžiama, jog „vykdant veiksmingą ir nuoseklią vandens politiką būtina atsižvelgti į vandens ekosistemų, esančių arti pakrančių, estuarijų, įlankų ar santykinai uždarytų jūrų pažeidžiamumą, nes jų pusiausvyrai didelę įtaką turi į juos įtekančių vidaus vandenų kokybė.“⁸⁹

JSPD ir Vandens pagrindų direktyva susijusios su panašaus pobūdžio poveikiu ir veiksniais (žmogaus reikmėmis ir veikla) ir apima daug bendrų priemonių. Pažymėtina, jog abi direktyvos taikomos pakrančių ir teritoriniams vandenims, tačiau JSPD aiškiai apima tik tuos pakrančių vandenų aspektus, kurie neįtraukti į Vandens pagrindų direktyvą (pvz., povandeninį triukšmą, jūrą teršiančias šiukšles), o Vandens pagrindų direktyva taikoma teritoriniuose vandenyse tik kalbant apie cheminę būklę.

Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas taip pat yra susijęs su Miesto nuotekų valymo direktyva, kurios tikslas - apsaugoti aplinką nuo išleidžiamų minėtųjų nuotekų žalingo poveikio ir kuri yra taikoma miesto nuotekų surinkimui, valymui bei išleidimui ir nuotekų iš tam tikrų pramonės sektorių valymui bei išleidimui.⁹⁰ Ši direktyva buvo viena veiksmingiausių priemonių siekiant sumažinti taršą miestuose, įskaitant nitrato ir fosforo kiekį upėse ir jūroje. Taip pat būtina paminėti ir Nitratų direktyvą, kurios tikslas mažinti vandens taršą, kurią sukelia ar skatina žemės ūkyje naudojami nitratai ir stabdyti tolesnį tokį teršimą.⁹¹

Su Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisiniu reguliavimu glaudžiai susijusios Paukščių⁹² ir Buveinių⁹³ direktyvos, kurios yra teisinis pagrindas „Natura 2000“ specialiųjų saugomų teritorijų

---

⁸⁸ „2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus“, *supra note*, 82.

⁸⁹ Ibid., preambulės 17 dalis

⁹⁰ „1991 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyva dėl miesto nuotekų valymo“, 1 straipsnis, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A31991L0271>

⁹¹ „1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos Direktyva dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių“, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex:31991L0676>

⁹² „2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos“, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0147>

⁹³ „1992 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:31992L0043>

tinklo kūrimui. Siekiant apsaugoti Baltijos jūros aplinką, saugomos teritorijos yra steigiamos ir Baltijos jūroje bei jos pakrantėse visame Baltijos jūros regione. 2022 m. duomenimis, saugomų teritorijų plotas Baltijos jūroje yra 57,105 km², įsteigtų saugomų teritorijų yra 958, o saugomos teritorijos apima 15% Baltijos jūros teritorijos. Tačiau, Europos Komisija, komunikate „2030 m. ES biologinės įvairovės strategija“ pabrėžia, jog dabartinis teisiškai saugomų teritorijų tinklas nepakankamai didelis, kad apsaugotų biologinę įvairovę, todėl plėsti saugomas teritorijas yra ir ekonominė būtinybė.⁹⁴

Dar vienas svarbus teisės aktas Baltijos jūros aplinkos apsaugai užtikrinti yra Taršos iš laivų ir sankcijų įvedimo direktyva, kurioje yra įtvirtina valstybių narių pareigą nustatyti fizinio ar juridinio asmens atsakomybę už padarytus pažeidimus, todėl kiekviena valstybė narė imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad visi fiziniai ar juridiniai asmenys, padarę pažeidimą, galėtų būti patraukti atsakomybėn.⁹⁵ Taip pat būtina paminėti Jūrinių teritorijų planavimo direktyvą⁹⁶, Atliekų pagrindų direktyvą⁹⁷, ES plastikų strategiją⁹⁸, Vienkartinių plastikų direktyvą⁹⁹, Potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo direktyvą¹⁰⁰, Maudyklų direktyvą¹⁰¹ ir kt.

Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas taip pat glaudžiai susijęs su ES bendra žuvininkystės politika. Vienas iš bendros žuvininkystės politikos tikslų – derėti su JSPD ir jos tikslu užtikrinti gerą aplinkos būklę. Nustatant išteklių naudojimo lygius ir technines

---

⁹⁴ Brander et al. “The global costs and benefits of expanding Marine Protected Areas”, *Marine Policy* 116, (2020) <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2020.103953>

⁹⁵ „2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/123/EB iš dalies keičianti Direktyvą 2005/35/EB dėl taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo“ 4 straipsnio 1 ir 2 dalys, žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:280:0052:0055:LT:PDF>

⁹⁶ „2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema“, žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32014L0089>

⁹⁷ „2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanči kai kurias direktyvas“, žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32008L0098>

⁹⁸ „Europinė plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija“ 2018 m. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52018DC0028>

⁹⁹ „2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo“, žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32019L0904>

¹⁰⁰ „2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/60/EB dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo“, žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32007L0060>

¹⁰¹ „2006 m. vasario 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/7/EB dėl maudyklų vandens kokybės valdymo, panaikinanči Direktyvą 76/160/EEB“, žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0007>

priemonės, kuriomis apibrėžiama tausios žvejybos praktika, bendra žuvininkystės politika siekiama mažinti žvejybos poveikį verslinių rūšių žuvų ir jūrinių bestuburių ištekliams (vienas iš JSPD deskriptorių) bei užtikrinti, kad neigiamas žvejybos veiklos poveikis jūrų ekosistemai būtų kuo mažesnis.

Apibendrinant Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą ES lygmeniu, galime teigti, jog Baltijos jūros aplinkos apsauga yra įgyvendinama Jūrų strategijos pagrindų direktyva, kurioje numatyta, jog siekiant apsaugoti ir išsaugoti jūrų aplinką valstybės narės turi parengti ir įgyvendinti jūrų strategijas. Nors bendro Jūrų strategijos tikslo - pasiekti gerą jūrų būklę pasiekti iki 2020 m. nepavyko, JSPD buvo stiprus postūmis siekiant geros jūrų aplinkos būklės. Tačiau yra pripažįstama, jog siekiant bendro tikslo būtina didinti valstybių narių užmojų mastą ir ryžtą, užtikrinti pakankamus žmogiškuosius ir materialinius išteklius bei supaprastinti JSPD įgyvendinimą.

Įgyvendinant JSPD, Baltijos jūros regiono valstybės įgyvendina ESBJRS, kurios pagrindiniai tikslai yra apsaugoti jūrą, sujungti regioną ir padidinti gerovę. Pagrindinis dokumentas, nubrėžiantis ESBJRS įgyvendinimo gaires yra veiksmų planas, kuris yra reguliariai atnaujinamas. Naujausias veiksmų planas koncentruojasi į 14 politikos sričių ir apima 44 veiksmus susijusius su Baltijos jūros aplinkos apsauga ir ESBJRS įgyvendinimu. Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas taip yra siejamas su kitomis ES direktyvomis: Vandens pagrindų direktyva, Buveinių direktyva, Paukščių direktyva, Miesto nuotekų valymo direktyva, Potvynių direktyva ir kitomis ES direktyvomis. Iš tiesų, Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas ES lygmeniu yra tarsi kompleksinis įvairių politinių sričių derinimo ir reguliavimo mechanizmas. Dažniausiai direktyvos papildo, viena kitą ir yra tarpusavyje susijusios ir būtent tai parodo, jog Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas yra kompleksiškas.

3. BALTIJOS JŪROS APLINKOS APSAUGOS TEISINIO REGULIAVIMO PROBLEMATIKA

Baltijos jūroje ar jos aplinkoje vykdoma žmogaus veikla turėtų būti įgyvendinama ekosistemomis pagrįstu metodu, užtikrinant, kad bendras šios veiklos sudaromas spaudimas neperaugtų lygio, suderinamo su geros ekologinės būklės pasiekimu, ir kad nebūtų pakenkta jūrų ekosistemų pajėgumui reaguoti į žmonių sukeltus pasikeitimus, tuo pačiu sukuriant sąlygas, kad dabartinės ir būsimos kartos galėtų tvariai naudoti jūrų išteklius ir naudotis jūrų paslaugomis. Tačiau neretai žmogaus vykdoma veikla, Baltijos jūroje, sukelia prieštaringų nuomonių, kai dėmesys nukrypsta į aplinkosauginius aspektus, kadangi žmogaus veikla neišvengiamai mažiau ar daugiau paveikia jūros aplinką. Šiame skyriuje bus nagrinėjamas vėjo elektrinių parko projektas Baltijos jūroje ir dešimtmečiais neišsprendžiama eutrofikacijos problema. Darbe nagrinėjamas probleminių aspektų teisinis reguliavimas bei galimas ar esamas poveikis Baltijos jūros aplinkai.

3.1. Vėjo elektrinių parkas Baltijos jūroje

Įgyvendinant ES politiką ir ESBJRS tikslus, viena iš politinių krypčių yra energetika, kurios vienas iš pagrindinių uždavinių yra atsinaujinančios energijos, įskaitant ir jūrų atsinaujinančios energijos, dalies didinimas. Lietuva, įgyvendindama ESBJRS, koordinuoja energetikos sektorių, todėl Lietuvai yra patikėta plėtoti energetinio efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių sritis.¹⁰² Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvoje vėjo energijos, o ypač jūros vėjo, panaudojimo potencialas yra didelis, LR vyriausybė nusprendė pritarti vėjo elektrinių (toliau – VE) parko statybai Baltijos jūroje, todėl šiuo metu yra planuojamas statyti 700 MW galios VE parkas Baltijos jūroje.

Pažymėtina, jog atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas yra itin palankiai vertinamas poveikio klimatui kontekste, kaip klimato kaitą mažinanti priemonė. Vėjo energija yra viena iš atsinaujinančių energijos rūšių, kurios naudojimas mažina iškastinio kuro naudojimą, o kartu CO² ir kitų medžiagų emisijas į aplinkos orą. Įgyvendinus planuojamą ūkinę veiklą (toliau – PŪV)

---

¹⁰² „Apie strategiją“, Užsienio reikalų ministerijos oficiali internetinė svetainė, žiūrėta 2023 m. vasario 20 d.
<https://www.urm.lt/bjrs/lt/apie-strategija>

tikėtinas netiesioginis teigiamas poveikis klimatui.¹⁰³ Tačiau labai svarbu išsiaiškinti ir kitus VE parko statybos ir eksploatacijos poveikio aplinkai aspektus bei teisinio reguliavimo ypatumus, kadangi VE parko įrengimas ir eksploatacija, vienaip ar kitaip, paveiks Baltijos jūros aplinką.

VE parko projektas, Baltijos jūroje, pradedamas įgyvendinti teritorijos nustatymu ir įrenginio galios nustatymu. LR vyriausybė nustato jūrinės teritorijos dalis, kuriose tikslinga organizuoti konkursą, atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai, ir šių elektrinių didžiausias leistinas generuoti galias ir mažiausias įrengtąsias galias, o vyriausybė ar jos įgaliota institucija, tvirtina LR teritorinės jūros ir IEZ Baltijos jūroje tyrimų ir kitų veiksmų, atlikimo ir jų rezultatų skelbimo tvarkos aprašą.¹⁰⁴

2020 m. LR Vyriausybė priėmė nutarimą, kuriuo nustatė Lietuvos jūrinės teritorijos dalį, kurioje tikslinga organizuoti konkursus atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai iki 2030 metų, taip buvo nustatytas plėtotinų elektrinių tipas – vėjo elektrinės, ir šių elektrinių įrengtoji galia – iki 700 MW.¹⁰⁵

Elektros energijos gamyba iš vėjo energijos Baltijos jūroje po 2020 metų turi būti vykdoma, atsižvelgiant į atliktus tyrimus ir kitus veiksmus, reikalingus sprendimui dėl teritorijų, kuriose tikslinga organizuoti konkursus, priimti ir elektrinių rengtajai galiai nustatyti.¹⁰⁶ Vyriausybės įgaliota institucija privalo organizuoti:

1. specialiojo teritorijų planavimo dokumento parengimą;
2. specialiojo teritorijų planavimo dokumento strateginį pasekmių aplinkai vertinimą;
3. planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą;

---

¹⁰³ „Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, žiūrėta 2022 m. lapkričio 20 d. https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/PAV%20programa_jura%20VE_tekstine%20dalis%20ir%20priedai_20220411_AAA.pdf

¹⁰⁴ „Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas“, 5 straipsnio 1 dalies 9 punktas ir 2 dalies 17 punktas, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.398874/asr>

¹⁰⁵ „Dėl Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje dalių, kuriose tikslinga organizuoti konkursą (konkursus) atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai, ir šių elektrinių įrengtųjų galių nustatymo“ 2020 m. Lietuvos Vyriausybės nutarimas, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/90aa05b1b6bc11ea9a12d0dada3ca61b/asr>

¹⁰⁶ „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 25.1.3 punktas, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.429490/asr>

4. kitų veiksmų, būtinų elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių leistinumui ir galimybės įvertinti, atlikimą.¹⁰⁷

Jūrinės teritorijos dalys, atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai, naudojamos tik turint Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos išduotą leidimą VE plėtrai ir eksploatacijai.¹⁰⁸ Būtina pažymėti, jog VE „statybos vietos teritorijose, kuriose, atsižvelgiant į nacionalinio saugumo klausimus, taikomos Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatytos specialiosios žemės naudojimo sąlygos, kurios iš anksto, teritorijų planavimo metu <...> derinamos su Lietuvos kariuomenės vadu ir kitų nacionalinių saugumą užtikrinančių institucijomis.“¹⁰⁹

2022 m. buvo patvirtintas LR teritorinės jūros ir IEZ Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energetikos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo planas (toliau – Vystymo planas), kuris yra valstybės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentas.¹¹⁰ Šis teritorijų planavimo dokumentas nustato konkrečius plotus, kuriuose etapais galės būti vykdoma jūrinių vėjo elektrinių plėtra ir eksploatacija, rezervuoja koridorius infrastruktūrai, laivų judėjimui. Dokumentas taip pat numato, kad suplanuotoje teritorijoje be vėjo elektrinių papildomai gali būti vystoma kita su energijos iš atsinaujinančių išteklių gamyba susijusi veikla (pvz.: įrengiamos saulės šviesos energijos, bangų, srovių energijos jėgainės). Vystymo plano rengimui buvo patvirtinta infrastruktūros vystymo plano planavimo darbų programa, kurioje yra numatomi infrastruktūros planavimo tikslai ir uždaviniai, planavimo proceso etapai ir kiti plano rengimo etapai.¹¹¹

---

¹⁰⁷ „Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas“, *supra note*, 104: 22 straipsnio 1 dalis.

¹⁰⁸ „Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas“, *supra note*, 104: 22 straipsnio 2 ir 3 dalys, 22 straipsnis.

¹⁰⁹ „Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas“, 135 straipsnio 1 dalis, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 23 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46c841f290cf11e98a8298567570d639>

¹¹⁰ „Dėl Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energetikos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 23 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b01df0e06f5c11ed8a47de53ff967b64?jfwid=-pd74p7ewg>

¹¹¹ „Dėl Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energetikos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano planavimo darbų programos patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 23 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8d4a9e20fd7511ea88f28eae672e5b40>

Atkreiptinas dėmesys, jog darbe analizuojama PŪV atitinka LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo (toliau – PAV įstatymas) 2 priedo 3.8.1 papunktyje nurodytą veiklą –VE įrengimas (kai įrengiamos 3 VE kurių bent vienos aukštis 50 m. (matuojant iki aukščiausio konstrukcijų taško) ar daugiau), kuriai, vadovaujantis PAV įstatymo 7 str. 2 d., turi būti atlikta atranka dėl poveikio aplinkai vertinimo. Atsižvelgiant į PŪV specifiką, teritorijos jautrumą ir tyrimų būtinybę PAV atliekamas be atrankos dėl PAV procedūros.¹¹²

Šiuo metu jau yra parengtos poveikio aplinkai vertinimo programa (toliau PAV programa) ir strateginių pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita (toliau – SPAV).¹¹³

PAV programoje yra pateikiama informacija apie planuojamą ūkinę veiklą, jos teritoriją, numatomas nagrinėti veikos alternatyvas, reikšmingą poveikį aplinkai bei numatomo reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai išvengimo, sumažinimo ir kompensavimo priemonės, informacija apie monitoringą ir reikšmingą tarpvalstybinį poveikį.

Pažymėtina, jog PAV programoje yra detalizuojama VE parko teritorijos charakteristika. Taigi, remiantis aukščiau minėtos programos duomenimis, VE parko teritorijos užimamas plotas bus 137,5 km² ; vidutinis gylis – 35 m. PŪV teritorijos geografinė ir administracinė padėtis yra išsidėsčiusi Baltijos jūros LR išskirtinėje ekonominėje zonoje, gyliuose tarp 25–45 m izobatų. PŪV teritorija yra nutolusi nuo kranto linijos ir krante esančių Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono ir Palangos savivaldybių. Mažiausias atstumas nuo planuojamos teritorijos iki Palangos miesto yra apie 29,5 km. Nuo planuojamos teritorijos iki Latvijos IEZ yra apie 2,8 km, iki Švedijos IEZ – apie 77 km, iki Rusijos Federacijos IEZ – apie 40 km.¹¹⁴

Nors VE parko teritorija nepatenka į išskirtas valstybines saugomas teritorijas ar Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ paukščių ir buveinių apsaugos teritorijas, tačiau ribojasi su jomis. Greta analizuojamo projekto teritorijos yra išsidėsčiusios šios valstybinės saugomos teritorijos -

---

¹¹² „Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas“ 7 straipsnio 2 ir 11 dalys, 2 priedo 3.8.1.punktas, TAR, žiūrėta 2023 m. sausio 25 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0539E2FEB29E/asr>

¹¹³ „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, žiūrėta 2023 m. kovo 5 d., https://offshorewind.lt/wp-content/uploads/2023/01/SPAV_Ataskaita.pdf

¹¹⁴ „Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 16.

Klaipėdos-Ventspilio plynaukštės biosferos poligonas, „Natura 2000“ PAST Klaipėdos–Ventspilio plynaukštė ir „Natura 2000“ BAST Klaipėdos–Ventspilio plynaukštė.¹¹⁵

Pagrindinės veiklos, kurioms šiuo metu yra naudojama arba planuojama naudoti teritorija yra žvejyba, naftos gavyba iš potencialių naftos struktūrų. PŪV teritoriją kerta esami ir planuojami povandeniniai kabeliai. Beje, PŪV teritorija patenka į riboto naudojimo rajonus, kuriuose kaip potencialiai pavojingi yra išskirti buvę minų laukai. Dalis teritorijos persidengia su teritorijomis, kuriose pagal nacionalinio saugumo kriterijus gali būti ribojami vėjo elektrinių (aukštų statinių) projektavimo ir statybos darbai.

Programoje numatyta, jog PŪV teritorijos šiaurinė dalis persidengia su perspektyvių naftai struktūrų ribomis. Nors naftos telkiniai LR Baltijos jūroje nėra tiksliai išžvalgyti bei eksploatuojami, „Naftos paieškos ir gavybos Lietuvoje strategijoje“, yra suformuotos prielaidos telkinių eksploatacijai bei numato tokius tikslus, kaip šio sektoriaus teisinės, normatyvinės bei institucinės bazės tobulinimas, atitinkamų aplinkosauginių priemonių bei šiuolaikinių technologijų diegimas, tarptautinių, investicinių bei mokslinių programų skatinimas. Tačiau nepaisant strateginių tikslų, naftos žvalgyba jūroje nėra pradėta, nesutvarkyta žvalgybos plotų licencijavimo tvarka.¹¹⁶

Atkreiptinas dėmesys, jog dalis PŪV teritorijos patenka į pavojingą jūros teritoriją – buvusių minų laukų zoną. Lietuvos teritoriniuose vandenyse ir IEZ yra keli riboto naudojimo (kariškių naudojami pratybų poligonai) ir akvatorijos dalis su nuskandinta 2-ojo pasaulinio karo ginkluote bei buvę minų laukai, kurie užima gana didelį plotą. Ekonominių veiklų vykdymas šiose teritorijose galimas, tačiau būtina sąlyga yra iki techninio projekto sprendinių įgyvendinimo atlikti dugno tyrimus ieškant pavojingų objektų ir, esant būtinybei, atlikti pavojingų objektų nukenksminimo darbus.¹¹⁷ Paveikslėlyje vaizduojama raudonai apibrėžta PŪV teritorija, patenkanti į minų laukų teritoriją, kuri yra vaizduojama vertikaliomis oranžinėmis linijomis.

---

¹¹⁵ „Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 46.

¹¹⁶ Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 65.

¹¹⁷ Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 22.

pav. 2 VE parko Baltijos jūroje teritorija, besiribojanti su minų laukais. Šaltinis: 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje, poveikio aplinkai vertinimo programa.

Būtina pažymėti jog PAV programoje taip pat yra numatomas galimas neigiamas poveikis migruojantiems paukščiams, šikšnosparniams, žuvims ir kitiems jūros gyvūnams.

Lietuvos teritoriniuose vandenyse ir priekrantėje reguliariai sutinkama virš 20 jūros paukščių rūšių. Daugiausia jūros paukščių čia sutinkama ne perėjimo laikotarpiu, o per migracijas ir ypač žiemojimo laikotarpiu. Paukščių migracinių kelių išsidėstymo Lietuvos akvatorijoje apibūdinimas yra sudėtingas. Su šiais sunkumais susiduria visos šalys, planuojančios VE parkus ar kitokią ūkinę veiklą jūroje. Paukščiai migruoja plačiais frontais, be to, migracijos keliai gali kasmet skirtis, todėl tikslūs migraciniai keliai gali būti išskiriami tik labai specifiniuose geografiniuose rajonuose, pavyzdžiui kaip Kuršių nerija, kuria sausumos paukščiai naudojami tarsi „tiltu“.¹¹⁸

Mokslinėje literatūroje yra išskiriami pagrindiniai neigiami VE aspektai paukščiams:

Teritorijos vengimas ir mitybinių teritorijų praradimas jūros paukščiams. Dėl trukdančio barjero – vizualinio efekto, triukšmo, vibracijos ar priežiūrą atliekančių laivų keliamo baidymo – paukščiai gali būti priversti pasitraukti iš maitinimosi/poilsio vietų, esančių VE parkuose arba aplink juos. Kuomet paukščiai vienokiu ar kitokiu atstumu vengia tam tikrų objektų, gali būti prarandami jų mitybai ar poilsiui tinkami plotai.¹¹⁹

¹¹⁸ M. Žalakevičius, *Paukščių migravimas* (Vilnius: Mokslas, 1986), 134.

¹¹⁹ „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, *supra note*, 113: 75.

Pažymima, jog VE parkai gali būti reikšmingos kliūtys migruojantiems bei tarp poilsio ir mitybos vietų perskrendantiems paukščiams, kurie vengdami skristi tarp arti viena kitos stovinčių VE, turi naudoti energijos resursus apskrendant šiuos objektus. Pavyzdžiui, jautrios paukščių rūšys, tokios kaip rudakakliai narai, pradeda vengti vėjo elektrinių parkų - 15 km atstumu iki jų. Vengdami skristi per Danijos jūrinį VE parką 71–86 % visų užregistruotų paukščių skrido aplink jį.¹²⁰ Olandijos jūriniame VE parke taip pat buvo nustatyta, kad rudagalvės ir juodosios antys net nakties metu identifikuodavo VE parkus ir sugebėdavo pakeisti skrydžio trajektorijas – dažniausiai skrisdavo aplink VE, vengdamos skristi tarp arčiau negu 200 m atstumu viena nuo kitos išdėstytų VE.¹²¹

Aplinkos sąlygos, tokios kaip mitybos objektų pasiskirstymas yra svarbus veiksnys vandens paukščių pasiskirstymui, Lietuvos jūriniuose vandenyse.¹²² Įrengus VE jūroje tiesiogiai prarandama/sunaikinama tik nedidelė paukščiams tinkamos buveinės dalis – tiek, kiek užima turbinos pagrindų plotai ir elektros kabeliai jūros dugne, tačiau šiuo atveju būtina plačiau nagrinėti netiesioginį VE poveikį žiemojančių ar migruojančių paukščių populiacijoms – maitinimosi vietų sumažėjimą, priklausantį ir nuo alternatyvių mitybos galimybių aplinkinėse akvatorijose, ypač sekliuose vandenyse.¹²³

Barjero efektas migruojantiems paukščiams - VE parkai gali būti kliūtimi migruojantiems ar perskrendantiems paukščiams, tačiau šio efekto dydis priklauso nuo VE parko dydžio, atstumų tarp atskirų VE, paros ir jų išdėstymo pagrindinių paukščių skridimo trajektorijų atžvilgiu, paros laiko, oro parametrų, vėjo stiprumo ir krypties ir aišku pačių paukščių rūšių charakteristikos ir paukščių galimybių susidoroti su padidėjusių energijos sąnaudų eikvojimu.¹²⁴ Ar VE parkas bus kliūtimi migruojantiems paukščiams, labai priklauso ir nuo įprasto paukščių

---

¹²⁰ Anthony D. Fox, Ib Krag Petersen, „Offshore wind farms and their effects on birds“, Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 113 (2019): 86-101, <https://pub.dof.dk/artikler/454/download/doft-113-2019-86-101-havvindmoeller-og-deres-paavirkning-af-fugle>

¹²¹ J. Winden ir kt., „The effects of offshore windfarms on birds“, *Technische Eingriffe in marine Lebensräume*, (2000): 126. <https://tinyurl.com/3kpaa2fk>

¹²² „Vėjo energijos panaudojimas atviroje jūroje Šventosios – Palangos atkarpoje. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita“, 145, žiūrėta 2023 m. vasario 2 d., http://corpi.lt/wpcontent/uploads/2016/03/PAV%20ataskaita_AVEC_20160321.pdf

¹²³ Langston ir Pullan, “Windfarms and birds: an analysis of the effects of wind farms on birds, and guidance on environmental assessment criteria and site selection issues”. BirdLife International to the Council of Europe, Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, 4, žiūrėta 2023 m. vasario 20 d., <https://tethys.pnnl.gov/sites/default/files/publications/Langston%20and%20Pullan%202003.pdf>

¹²⁴ Ibid., 3.

skridimo aukščio.¹²⁵ Pavyzdžiui, Lietuvos Šilutės rajone įrengtame VE parke buvo nustatytas paukščių skridimo aukščių pasikeitimas, lyginant su stebėjimais iki VE parko įrengimo. Šių tyrimų rezultatai rodo, kad paukščiai sugeba išvengti VE rotorius zonos pakeisdami skridimo aukštį. Tiesa, VE statybos vietų parinkimą gali riboti intensyviausių paukščių migracijų keliai, nors yra žinoma, kad intensyviausiai paukščiai migruoja arti kranto, Lietuvos Baltijos jūros paukščių pakrantėje paukščių migracijos kryptys yra išilgai kranto linijos, intensyviausios paukščių migracijos vyksta jūroje iki kelių kilometrų nuo kranto atstumu.¹²⁶

Tiesioginis susidūrimas ir žūtis dėl VE. Skrisdami paukščiai gali susidurti ne tik su VE, bet ir su įvairias statiniais ir įrenginiais, tokiais kaip bokštai, elektros linijos, tačiau, kai kurie paukščiai gali būti nublokšti ir dėl besisukančių VE menčių susidarančių oro sūkurių, taip pat ir dėl stipraus vėjo.¹²⁷ Nors įvairiose pasaulio šalyse atlikti ir publikuoti tyrimai skelbia apie nedidelius dėl VE veiklos žuvusių paukščių skaičius, tačiau žinant, kad vandens paukščiai yra ilgaamžiai, o jų produktyvumas nedidelis, galima teigti, kad net ir nedidelis papildomas mirtingumas gali turėti įtakos kai kurių rūšių populiacijų mažėjimui.¹²⁸ Manoma, kad tiesioginio susidūrimo su VE rizika priklauso nuo eilės veiksnių, priklausančių konkrečios rūšies savybių, individų gausumo, amžiaus, oro sąlygų. Yra žinoma, kad nuo VE sklindanti šviesa gali pritraukti naktinius migrantus, ypač esant prastoms oro sąlygoms, tokioms kaip rūkas, ir padidinti susidūrimo riziką, tačiau bent minimali blyksinti šviesa ant aukštų statinių yra reikalaujama užtikrinant aviacinį saugumą.¹²⁹

Yra sutariama, kad paukščiams, kurių migracinio skrydžio aukštis yra toks pat kaip VE turbinos, yra didžiausia rizika atitrenkti ir žūti. Mokslininkas M. Desholm, atlikęs išsamią VE įtakos paukščiams studiją Danijos jūriniame VE parke, sumodeliavo, kad tik 47 individai iš daugiau negu 235000 migruojančių jūrinių ančių gali susidurti su VE turbinomis (rizika siekia tik

---

¹²⁵ Allan L. Drewitt, R. Langston, "Assessing the impacts of wind farms on birds", *Special Issue: Wind, Fire and Water: Renewable Energy and Birds*, Volume 148, Issue s1 (2006):29-42, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1474-919X.2006.00516.x>

¹²⁶ "Vėjo energijos panaudojimas atviroje jūroje Šventosios – Palangos atkarpoje. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita", *supra note*, 122: 144.

¹²⁷ *Ibid.*,5.

¹²⁸ Allan L. Drewitt, R. Langston, „Collision Effects of Wind-power Generators and other Obstacles of Birds“, *Sci.* 1134: 233–266 (2008): 233 https://www.researchgate.net/publication/227635623_Collision_Effects_of_Wind-power_Generators_and_Other_Obstacles_on_Birds

¹²⁹ Langston ir Pullan, *supra note*, 123: 29-30.

0,02).¹³⁰ Jau esamuose jūriniuose VE parkuose vakarų Europoje ekonominėse zonose registruojami labai maži paukščių mirtingumo dėl VE rodikliai, nors šioms teritorijoms būdingos intensyvios paukščių migracijos ir didelis žiemojančių paukščių gausumas.¹³¹

Mokslinėje literatūroje teigiama, jog vis daugiau tyrimų patvirtina, kad šikšnosparniai yra veikiami vėjo elektrinių poveikio.¹³² Šikšnosparniai yra ilgai gyvenantys ir mažai palikuonių susilaukiantys gyvūnai, todėl net ir nedideli jų gausos svyravimai, pvz. žuvimas dėl vėjo elektrinių veiklos, gali neigiamai atsiliiepti jų populiacijoms. Daugelyje valstybių, įskaitant Lietuvą, nėra pakankamai šikšnosparnių studijų, todėl trūksta informacijos net apie rūšių populiacijų gausumą ir pasiskirstymą. Žūtis dėl vėjo elektrinių veiklos yra pagrindinis žinomas VE poveikis šikšnosparniams.¹³³

PAV programoje yra numatomas galimas VE parkų poveikis jūros žinduoliams. Baltijos jūroje gyvena ir veisiasi 3 ruonių rūšys: pilkasis ruonis (*Halichoerus grypus macrorhynchus*), žieduotasis ruonis (*Phoca hispida botnica*) ir rytų Atlanto paprastasis ruonis (*Phoca vitulina vitulina*). Į Lietuvos faunos sąrašą įtraukta tik viena rūšis – pilkasis ruonis, ši rūšis yra įtraukta ir į Lietuvos raudonąją knygą.¹³⁴

Jūriniai VE parkai, konstravimo ir eksploatacijos etapų metu dėl sukeliama triukšmo gali neigiamai įtakoti jūros žinduolius. Pamatų įrengimas, polių kalimas yra patys triukšmingiausi darbai VE konstravimo metu. Jie gali sukelti neigiamų padarinių jūrinių žinduolių klausai, elgesiui ir pasiskirstymui.¹³⁵ Jūrinės kiaulės klausos pažeidimų gali patirti už 1,8 km, paprastieji ruoniai - 400 m nuo polių kalimo vietos, o vykdomus darbus abiejų rūšių gyvūnai gali girdėti už daugiau

---

¹³⁰ Mark Desholm, "Wind farm related mortality among avian migrants - a remote sensing study and model analysis" (PhD thesis, University of Copenhagen. National Environmental Research Institute, 2006), 16, <https://www.osti.gov/etdeweb/servlets/purl/20833734>

¹³¹ „Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 57.

¹³² Paul. M. Cryan ir kt., "Behavior of bats at wind turbine", *PNAS*, Volume 111, No. 42 (2014) <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.1406672111>

¹³³ "Konfliktinių teritorijų nustatymo ir galimo vėjo elektrinių parkų neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams vertinimo metodinė priemonė", *supra note*, 122:12.

¹³⁴ "Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 70.

¹³⁵ D. Thompson ir kt., "Current state of knowledge of effects of offshore renewable energy generation devices on marine mammals & research requirements", Sea Mammal Research Unit, Scottish Oceans Institute, University of St Andrews, St Andrews, Fife, (2013): 20. <https://tethys.pnnl.gov/sites/default/files/publications/thompsonetal.pdf>

negu 80 km.¹³⁶ Polių gręžimo metu jūros kiaulių vengimo atstumas yra iki 17 km, nors kitų konstravimo darbų metu, įskaitant darbus atliekančių laivų eismą, yra nustatytas iki 5 km vengimo atstumas. Galimas garso poveikis žinduoliams priklauso nuo konkrečių darbų, tačiau dėl padidėjusio laivų eismo ir pradėjus triukšmingus darbus VE teritorijose, gyvūnai pasitrauks į gretimas teritorijas, todėl reikšmingo neigiamo poveikio nenumatoma.¹³⁷ Priklausomai nuo aplinkos sąlygų ir vertinimo metodų, jūros kiaulės eksploatuojamų VE skleidžiamą garsą girdi 20–70 m atstumu, tuo tarpu paprastieji ruoniai – 0,6–6,4 km atstumu.¹³⁸ Tačiau PAV ataskaitoje pabrėžiama, jog remiantis jūrinio VE parko Šiaurės jūroje atveju, eksploatuojami VE parkai neturi poveikio ruoniams. Minėtas parkas buvo įrengtas už 2 km nuo gausios paprastųjų ir pilkųjų ruonių gulyklos. Ruonių gausumas minėtoje gulykloje buvo sumažėjęs VE konstravimo metu, tačiau, praėjus 2 metams, atsistatė ir didėja. Be to, pažymima, kad gausumo svyravimai tuo periodu buvo stebimi ir kitose ruonių gulyklose, kurių neįtakoję VE konstrukcijų darbai.¹³⁹

Remiantis veikiančių jūrinių VE parkų informacija apie VE konstrukcijos ir eksploatavimo poveikį žinduoliams, statybos metu VE plotuose gyvūnų skaičius sumažėja, tačiau eksploatacijos metu – atsistato. VE įrengimo metu atliekant polių kalimo darbus rekomenduojama taikyti išpėjimo metodą, kai prieš pradėdant triukšmingus darbus gyvūnai yra išbaidomi iš teritorijos. Tuo tikslu teritorijoje nuolat prieš darbų pradžią transliuojami perspėjamieji garsai, kurių lygis palaipsniui didėja iki darbų pradžios.¹⁴⁰

PAV programoje pateikiami 4 VE pamatų konstrukcijų variantai – monopolinės konstrukcijos, tripodai, karkasinis pagrindas ir gravitacinis pagrindas. PAV ataskaitoje nustatyta, jog vėjo elektrinių pamatų konstrukcijos taip pat sukels neigiamą poveikį aplinkai, pavyzdžiui, dėl konstrukcijos tipo gali susidaryti vietinės dugno išgraužos, pats pagrindas gali tapti dirbtinu rifu jūros organizmams. Kito tipo pamato pagrindas yra gana didelis ir dėl to paveikia didžiausią dugno

---

¹³⁶ F. Thomsen ir kt. “Effects of offshore wind farm noise on marine mammals and fish”, (2006): 5, https://tethys.pnnl.gov/sites/default/files/publications/Effects_of_offshore_wind_farm_noise_on_marine-mammals_and_fish-1-.pdf

¹³⁷ J. Tougaard ir kt. , “Short-term effects of the construction of wind turbines on harbour porpoises at Horns Reef” Technical Report to Techwise A/S, 56-57, <https://www.osti.gov/etdeweb/servlets/purl/20780422>

¹³⁸ Jakob Tougaard, Oluf Damsgaard Henriksen ir Lee A. Miller, “Underwater noise from three types of offshore wind turbines: Estimation of impact zones for harbor porpoises and harbor seals”, *The Journal of the Acoustical Society of America* 125, 3766 (2009), <https://asa.scitation.org/doi/full/10.1121/1.3117444>

¹³⁹ “Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 64.

¹⁴⁰ “Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 64.

plotą, sukuria sąlygas dirbtinio rifo susidarymui, bei gali sukelti santykinai didesnius vietinių dugno bendrijų suardymus. Žala jūros dugnui nebuvo paminėta tik prie karkasinio pagrindo varianto, tačiau tokia konstrukcija įvardijama kaip „labai patikima konstrukcija (bet brangi), kuri plačiau naudojama jūrinių platformų įrengimui”.¹⁴¹

Atkreiptinas dėmesys ir į VE parko, Baltijos jūroje, galimą poveikį žuvims. Mokslinėje literatūroje išskiriami penki tiesioginio VE poveikio žuvims kriterijai:¹⁴²

Triukšmo poveikis įrengimo ir statybos metu: „triukšmo poveikis žuvims priklauso nuo vykdomų darbų pobūdžio. Didžiausia rizika yra polių kalimo metu, kuomet gali žūti arba būti sužalotos žuvys. Tačiau tokia tikimybė gali būti mažesni nei 100 m atstumu nuo vykdomų darbų vietos. Bendru atveju, vykstant bet kokiems statybos-įrengimo darbams žuvys gali sureaguoti į keliamą triukšmą, būdamos iki 1 km atstumu ir pasišalinti iš pavojingos vietos. Pabaigus įrengimo darbus, žuvys sugrįš, todėl numatomas tik trumpalaikis nereikšmingas poveikis.”¹⁴³

Nešmenų ir pakibusių dalelių poveikis įrengimo ir statybos metu: „vandens drumstumą ir padidėjusią nuosėdų koncentraciją vandens stovymėje gali sukelti kasimo ir gręžimo darbai. Dėl to, pirmoje eilėje gali nukentėti žuvys, esančios lervinėje arba jaunikių stadijose. Šios vystymosi stadijos žuvys yra pažeidžiamiausios. Drumstumas gali ne tik apsunkinti žuvų mitybą teritorijoje, bet ir gali paveikti žuvų nerštavietes. Tačiau, pakibusios vandenyje nuosėdinės medžiagos laikosi gana trumpą laiko tarpą, o jų paplitimas priklauso nuo nuosėdų rūšies ir srovių režimo.”¹⁴⁴

Nauja žuvų buveinė: dalis bentofagių žuvų maisto paieškai naudojamų dugno buveinių gali būti sunaikinta įrengiant vėjo elektrinių pamatus. Atsižvelgiant į santykinai nedidelius atskirų vėjo elektrinių pamatų plotus ir didelius atstumus tarp atskirų vėjo elektrinių, galima teigti, kad neigiamas lokalus poveikis bentofagių žuvų mitybinei bazei nebus reikšmingas. Prognozuojamas ant kieto dugno gyvenančių organizmų pagausėjimas parkų teritorijose dėl atsiradusių naujų

---

¹⁴¹ „Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“, *supra note*, 103: 8.

¹⁴² Lena Bergström ir kt., „Effects of offshore wind farms on marine wildlife a generalized impact assessment“, *Environmental Research Letters*, Volume 9, Number 3 (2014):1-12. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/9/3/034012>

¹⁴³ „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, *supra note*, 113: 72.

¹⁴⁴ „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, *supra note*, 113: 72.

tinkamų buveinėms substratų. Tai gali teigiamai paveikti žuvų populiacijas dėl potencialių maisto objektų pagausėjimo ir nerštui tinkamų buveinių atsiradimo. VE įrengimas gali tarnauti kaip dirbtinis rifas žuvims. Šių įrenginių teritorijoje gali pasikeisti kaip rūšinė įvairovė, taip ir žuvų gausumas.¹⁴⁵

Turbinų ir jėgainės aptarnaujančių laivų keliamas triukšmas: mechanizmų darbo metu keliamo triukšmo poveikis priklauso nuo žuvų rūšies ir atstumo iki triukšmo šaltinio. Turimų tyrimų rezultatai rodo, kad beveik visoms žuvims šis poveikis yra minimalus. Šio triukšmo sukeltas stresas žuvims ir jų reprodukciniams savybėms nėra ištirtas.

Elektromagnetinio lauko poveikis: jūros dugne esančiuose elektros kabeliuose tekanti elektros srovė sukelia elektromagnetinius laukus. Yra manoma, kad šis laukas gali trukdyti žuvų migracijoms (sutrikdo orientaciją) arba aptikti mitybos objektus (žuvis taip pat skleidžia tam tikrus elektros impulsus), tačiau dauguma tyrimų parodė, kad įprastu atveju elektromagnetinio lauko poveikis žuvims yra minimalus arba jo neigiama įtaka nėra įrodyta.¹⁴⁶

Mokslinėje literatūroje teigiama, jog VE gali būti vertinami kaip kraštovaizdžio svetimkūniai.¹⁴⁷ Analizuodami vėjo energetikos įtaką pajūrio kraštovaizdžiui, Grecevičius, Abromas ir kt. nurodo, kad vėjo elektrinių vizualinis poveikis priklauso nuo daugelio savybių: elektrinės dydžio, spalvos, formos, stebėjimo atstumo, kraštovaizdžio įvairumo. Esant idealioms sąlygoms, vėjo elektrinė gali būti matoma iki 20–25 km atstumu.¹⁴⁸

Visuomenėje taip pat buvo išreikštas susirūpinimas dėl kraštovaizdžio suniokojimo, tačiau VE Baltijos jūroje projekto SPAV ataskaitoje yra numatyta, jog „arčiausiai Lietuvos Baltijos jūros kranto būsiančios VE, esant itin skaidriam orui ir geroms matomumo sąlygoms, bus įžiūrimos/matomos, bet nereikšmingo ir į vizualiai reikšmingo vystymo planu planuojamuose

---

¹⁴⁵ „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, *supra note*, 113: 72.

¹⁴⁶ “Effects of EMFs from Undersea Power Cables on Elasmobranchs and Other Marine Species. Final Report”. U.S. Dept. of the Interior, Bureau of Ocean Energy Management, Regulation, and Enforcement, Pacific OCS Region, Camarillo, CA. OCS Study BOEMRE, (2011): 6. <https://espis.boem.gov/final%20reports/5115.pdf>

¹⁴⁷ Aldona Zita Pikturnienė, “Vėjo energetikos plėtra Lietuvoje darniosios raidos kontekste” *Miestų želdynų formavimas* 1(9) (2012): 145–153, <http://www.krastotvarka.vhost.lt/documents/17%20Vėjo%20energetikos%20plėtra%20Lietuvoje%20darniosios%20raidų%20kontekste.pdf>

¹⁴⁸ P. Grecevičius, J. Abromas ir V. Dubra, “Alternatyvios energetikos statinių ir įrenginių poveikio pastatų architektūrai ir pajūrio kraštovaizdžiams aspektai”, *Urbanistika ir architektūra*, 33 priedas, (2009): 309–315, <https://journals.vilniustech.lt/index.php/JAU/article/view/6368>

plotuose įrengtų VE parkų poveikio zoną nepateks pajūryje esantys didelio intensyvumo bendro naudojimo paplūdimiai ar regyklos.“¹⁴⁹

SPAV ataskaitoje yra numatomos pasekmių aplinkai mažinimo priemonės tokiems aplinkos komponentams kaip saugomos teritorijos ir jose saugomos vertybės, biologinei įvairovei, vandeniui, jūros dugnei ir žemės gelmėms, kraštovaizdžiui, kultūros paveldui bei socialinei-ekonominei aplinkai. Ataskaitoje numatomos tokios pasekmių aplinkai mažinimo priemonės kaip: poveikio jūros priekrantėje žiemojantiems paukščiams mažinimas, triukšmingų VE įrengimo ir ardymo darbų sustabdymas lapkričio–balandžio mėnesiais; VE bokštų išdėstymo planavimas taip, kad tarp atskirų VE liktų kuo mažesnis atstumas (kiek leidžia techninės specifikacijos), taip sumažinant galimai pavojingų paukščiams perskridimų koridorių skaičių; įvertinti, koks laikas yra tinkamiausias statybos darbams, vengiant neršto, migracijos, veisimosi arealų ir kt.¹⁵⁰

Pažymėtina, jog analizuojamai PŪV veiklai yra numatomas tarpvalstybinis poveikis aplinkai, kuris bus vertinamas PAV metu. Kadangi nuo PŪV teritorijos iki Latvijos IEZ yra apie 1 km, iki Švedijos IEZ – apie 69 km, iki Rusijos Federacijos IEZ – apie 23 km. Atkreipiamas dėmesys, jog VE teritorijoje tiek Lietuvos, tiek Švedijos pusėje yra nuskandintas cheminis ginklas, todėl abi šalys turi stiprinti bendradarbiavimą užtikrinant saugumą jūroje ir gerą aplinkos būklę. Vertinant tarpvalstybinį VE parko Baltijos jūroje poveikį aplinkai Latvijai atkreipiamas dėmesys į galimas pasekmes paukščiams ir šikšnosparniams, laivybai, vizualiniam poveikiui, žemės gelmių ištekliams ir kt.¹⁵¹

Taigi, apibendrinant VE parko projekto įgyvendinimo teisinio reguliavimo ypatumus būtina paminėti, jog VE parko projektas, Baltijos jūroje, pradedamas įgyvendinti teritorijos ir įrenginio galios nustatymu, kuriuos nustato vyriausybė. Planuojant eksploatuoti vėjo elektrinių parką Baltijos jūroje būtina atlikti specialiojo plano parengimą, specialiojo plano strateginį

---

¹⁴⁹ „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, *supra note*, 113: 104.

¹⁵⁰ „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, *supra note*, 113: 143.

¹⁵¹ „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“, *supra note*, 113: 151-153.

pasekmių aplinkai vertinimą, poveikio aplinkai ir visuomenės sveikatai vertinimą, prisijungimo prie elektros perdavimo tinklų sausumos teritorijoje galimybių vertinimą ir kitus veiksmus, būtinus elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių leistinumui ir galimybėms įvertinti. Eksploatuoti vėjo elektrinių parką Baltijos jūroje galima tik turint vyriausybės įgaliotos institucijos išduotą leidimą, o toks projektas privalo būti suderintas su kariuomenės vadu.

Šiai dienai yra parengta VE parko Baltijos jūroje PAV programa. Šioje programoje yra pateikiama informacija apie PŪV, jos teritoriją, numatomas nagrinėti veikos alternatyvas, reikšmingą poveikį aplinkai bei numatomo reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai išvengimo, sumažinimo ir kompensavimo priemonės, informacija apie monitoringą ir reikšmingą tarpvalstybinį poveikį. Atkreiptinas dėmesys, jog PŪV teritorija patenka į riboto naudojimo rajonus, kuriuose kaip potencialiai pavojingi yra išskirti buvę minų laukai. Ekonominių veiklų vykdymas šiose teritorijose galimas, tačiau būtina sąlyga yra iki techninio projekto sprendinių įgyvendinimo yra atlikti dugno tyrimus ieškant pavojingų objektų ir, esant būtinybei, atlikti pavojingų objektų nukenksminimo darbus.

PAV programoje taip pat yra numatomas galimas neigiamas poveikis migruojantiems paukščiams, šikšnosparniams, žuvims ir kitiems jūros gyvūnams. Pagrindiniai neigiami VE aspektai paukščiams: teritorijos vengimas ir mitybinių teritorijų praradimas, „barjero“ efektas migruojantiems paukščiams, tiesioginis susidūrimas ir žūtis dėl VE. Jūriniai VE parkai, konstravimo ir eksploatacijos etapų metu dėl sukeliama triukšmo gali padarinių jūrinių žinduolių klausai, elgesiui ir pasiskirstymui. Taip pat yra išskiriami ir neigiami VE parko žuvims aspektai: triukšmo poveikis įrengimo ir statybos metu, nešmenų ir pakibusių dalelių poveikis įrengimo ir statybos metu, nauja žuvų buveinė, turbinų ir jėgainės aptarnaujančių laivų keliamas triukšmas bei elektromagnetinio lauko poveikis.

Taip pat yra parengta SPAV ataskaita, kurioje atkreipiamas dėmesys ir į kraštovaizdžio pasikeitimą, kadangi VE parkas esant geroms matomumo sąlygoms bus matomas nuo kranto. SPAV ataskaitoje yra numatomos tokios pasekmių aplinkai mažinimo priemonės kaip: VE įrengimo darbų ribojimas siekiant sumažinti poveikį jūros priekrantėje žiemojantiems paukščiams ar planavimas VE bokštus išdėstyti taip, kad tarp atskirų VE liktų kuo mažesnis atstumas (kiek leidžia techninės specifikacijos), taip sumažinant galimai pavojingų paukščiams perskridimų koridorių skaičių.

Įvertinus, PAV programos ir SPAV ataskaitos duomenis, matome, jog VE statybos ir eksploatacijos neigiamas poveikis aplinkai bus neišvengiamas. Tiesa, Baltijos jūros ekosistema yra labai jautri taršai ir bet kokiems pokyčiams, todėl net ir menkiausias pokytis, gali sukelti neigiamų padarinių, pavyzdžiui kaip paukščių, žuvų ar šikšnosparnių populiacijos mažėjimą. Todėl įgyvendinant VE parko Baltijos jūroje projektą, labai svarbu taikyti ekosistemomis pagrįstą metodą ir pasirinkti sprendimus, kurie turės mažiausią poveikį aplinkai, taip pat atlikti papildomus tyrimus, susijusius su paukščių ir šikšnosparnių migracijos keliais, triukšmo tyrimus bei kuo atidžiau ištirti Baltijos jūros dugną ir rasti sprendimus, nuskandinto cheminio ginklo jūroje problemai spręsti.

3.2. Eutrofikacija

Baltijos jūra – viena iš labiausiai užterštų jūrų pasaulyje, o viena didžiausių Baltijos jūros problemų yra eutrofikacija. Eutrofikacija - ekosistemos kitimas, sukeltas cheminių maisto medžiagų, dažniausiai tirpių azoto ir fosforo junginių, pertekliaus.

Vienas iš didžiausių vandenyje esančių maistingų medžiagų patekimo į jūrą šaltinių yra pasklidieji šaltiniai.¹⁵² Azotas ir fosforas yra pagrindinės cheminių trąšų sudedamosios dalys, kurios yra plačiai naudojamos žemės ūkyje. Patręšus laukus, dalis šių medžiagų, nuteka į artimiausius vandens telkinius, tarp jų ir upes, o tuomet upės įtekėdamos į jūrą atneša azotą bei fosforą, dėl to vienas iš didžiausių su vandeniu atnešamų maistinių medžiagų šaltinių yra žemės ūkis. Prie eutrofikacijos didėjimo Baltijos jūroje prisideda ir sutelktieji maistinių medžiagų šaltiniai t.y. miesto nuotekos, buitiniai ir pramoniniai nutekamieji vandenys.¹⁵³

Tačiau nepaisant žmonių veiklos, eutrofikacijos stiprumą lemia ir Baltijos jūros geografinė padėtis - jūra yra labai uždara, su vandenynu jungiasi siaurais sąsiauriais, dėl to, jūros vanduo atsinaujina retai, o cheminė tarša jūroje kaupiasi. Be to, dėl klimato kaitos kyla dar dvi problemos. Pirma, prognozuojama, kad dėl trumpesnių ir drėgnesnių žiemų sumažės sniego ir ledo danga, todėl didės nuotėkis iš upių baseinų. Dėl to į jūrą pateks vis daugiau maistingų medžiagų, ir

---

¹⁵² „Specialioji ataskaita. Kova su eutrofikacija Baltijos jūroje: būtinos tolesnės, veiksmingesnės priemonės“ 10, žiūrėta 2023 m. kovo 10 d., https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR16_03/SR_BALTIC_LT.pdf

¹⁵³ *Ibid.*, 10.

eutrofikacija didės. Antra, dėl aukštesnės jūros temperatūros susidarys geresnės sąlygos dumbliams plisti.¹⁵⁴

Analizuojant eutrofikacijos padarinius mokslinėje literatūroje galima teigti, jog per didelis maistinių medžiagų patekimas į jūros aplinką skatina fitoplanktono augimą, ko pasekoje vandenyje sumažėja šviesos ir jūros dugne sumažėja deguonies. Baltijos jūros fitoplanktone yra aptinkama 30 pavojingų dumblių rūšių, daugiausia melsvadumblių. Vasarą šie dumbliai gali padengti iki 60 tūkst. km² jūros ploto. Priekrantėse, esant didelėms šių dumblių sankaupoms, gali būti draudžiama maudytis, kadangi išsimaudymas tokiam vandenyje gali sukelti sveikatos sutrikimus. Toksiškų dumblių žydėjimas gali apnuodyti ir nuuodyti jūros organizmus, kelti grėsmę jūros bioįvairovei, sutrikdyti ekosistemos normalų funkcionavimą, sukelti žmogaus sveikatos sutrikimų, apnuodyti ar nuuodyti laukinius ir naminius gyvūnus bei paukščius, sukelti ekonominių nuostolių.¹⁵⁵ Remiantis integruotu būklės vertinimu, 2011-2016 m., 97 proc. Baltijos jūros regiono buvo įvertintas kaip eutrofiktuotas.¹⁵⁶

Kaip atsakas į blogėjančią raidą, 1988 m. buvo paskelbta HELCOM ministrų deklaracija, kuria siekiama sumažinti maistinių medžiagų apkrovą. 2007 m. priimto HELCOM Baltijos jūros veiksmų plano vienas iš pagrindinių tikslų buvo – eutrofikacijos Baltijos jūroje mažinimas. Taip buvo nustatytos didžiausios leistinos maistinių medžiagų įplaukos visai Baltijos jūrai ir kiekvienam jos subbaseinui, taip pat valstybėms narėms nustatytos taršos mažinimo užduotys.

Baltijos jūros vandens taršos maistingomis medžiagomis reguliavimas taip pat įgyvendinamas Jūrų strategijos pagrindų direktyva ir valstybių narių parengtomis priemonių programomis bei Vandens pagrindų direktyva ir jos įgyvendinimo programomis. Taip pat būtina paminėti Miesto nuotekų valymo direktyvą dėl aglomeracijose susidarančių nuotekų surinkimo ir valymo bei Nitratų direktyvą dėl priemonių, kuriomis užtikrinama, kad ūkininkai, dirbantys žemės ūkio paskirties žemėje, kurioje keliama vandens tarša nitratais arba yra šios taršos rizika, laikytųsi minimalių reikalavimų dėl azoto trąšų naudojimo, priėmimo. Galiausiai, reikėtų paminėti ESBJS, kurios vienas iš tikslų taip yra susijęs su maistingų medžiagų patekimo į jūrą mažinimu. Visomis šiomis teisinėmis priemonėmis siekiama sumažinti ir kontroliuoti maistinių medžiagų

---

¹⁵⁴ The BACC II Author Team, „*Second Assessment of Climate Change for the Baltic Sea Basin*“, Springer, Germany 2015), 19, <http://www.hvnonstorch.de/klima/books/BACC/BACC-2.pdf>

¹⁵⁵ Vilda Grybauskienė, *supra note*, 1: 56.

¹⁵⁶ “State of the Baltic Sea – Second HELCOM holistic assessment 2011-2016”, žiūrėta 2023 m. kovo 31 d., <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/06/BSEP155.pdf>

patekimą į jūrą bei siekiama skatinti kaimyninių šalių – ir ES valstybių narių, ir ES nepriklausančių valstybių – bendradarbiavimą.

HELCOM yra pagrindinis veiksnys, skatinantis regioninį požiūrį į maistinių medžiagų apkrovos į Baltijos jūrą mažinimą. Atnaujintame HELCOM veiksmų plane vienas iš pagrindinių tikslų lieka toks pat - „Baltijos jūra – nepaveikta eutrofikacijos“, plane numatomi ir gretutiniai tikslai - maistinių medžiagų koncentracija artima natūraliam lygiui, skaidrūs vandenys, natūralus dumblių žydėjimo lygis, natūralus augalų paplitimas ir atsiradimas ir gyvūnai, natūralus deguonies lygis ir sumažintas žmonių išmetamų maistinių medžiagų kiekis.

Tikslas pasiekti gerą aplinkos būklę Baltijos jūroje yra įgyvendinamas HELCOM maistinių medžiagų patekimo mažinimo schema, kuri yra regioninis požiūris į maistinių medžiagų mažinimo naštos pasidalijimą, kad būtų pasiektas Baltijos jūros šalių susitarimas dėl eutrofikacijos nepaveiktos Baltijos jūros. Schema pirmą kartą buvo pristatyta 2007 m. kaip HELCOM Baltijos jūros veiksmų plano dalis ir peržiūrėta 2013 m. ir 2021 m. Pagrindiniai 2 maistinių medžiagų mažinimo schemos komponentai:

1. Didžiausias leistinas maistinių medžiagų kiekis (MAI), nurodantis didžiausią vandens ir ore esančio azoto bei fosforo patekimą į Baltijos jūros pabaseinius, kad būtų pasiekta gera Baltijos jūros aplinkos būklė. Didžiausias leistinas maistinių medžiagų išleidimas į Baltijos jūrą yra 792 209 t azoto ir 21 716 t fosforo per metus.¹⁵⁷ Būtina pažymėti, jog MAI tikslų pasiekimas visuose pabaseiniuose nereiškia, jog eutrofikacijos mažinimo tikslai bus pasiekti nedelsiant. Baltijos jūros ekosistema buvo veikiama antropogeninių veiksmų daugiau nei šimtmetį, todėl gali prireikti kelių dešimtmečių, kol jūroje bus sumažintos maistinių medžiagų sąnaudos.

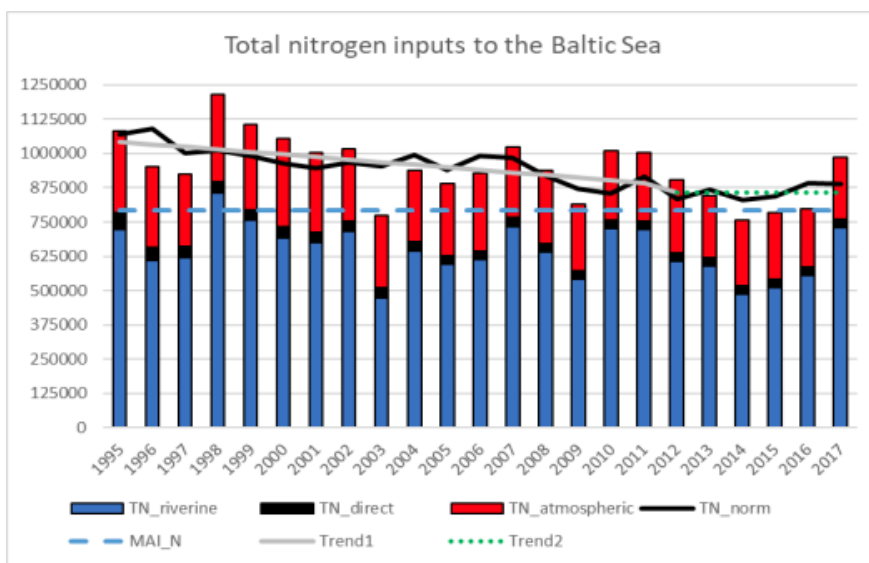
2. Maistinių medžiagų sąnaudų lubos (NIC) apibrėžia didžiausią maistinių medžiagų išleidimą per vandenį ir orą, kiekvienai šaliai, kad kiekvienos šalies Baltijos jūros pabaseiniuose būtų pasiekta gera eutrofikacijos būklė. Azoto ir fosforo sąnaudų lubos skaičiuojamos ne tik HELCOM Baltijos jūros baseino šalims, bet ir kitoms šalims, kurių veikla (vandens transportas, oro transportas) daro įtaką Baltijos jūros eutrofikacijos didėjimui, pavyzdžiui maistinių medžiagų sąnaudų lubos yra skaičiuojamos Baltarusijai, Čekijai ir Ukrainai. Visos būtinos maistinių medžiagų kiekio mažinimo priemonės NIC turėtų būti visiškai įgyvendintos ne vėliau kaip iki

---

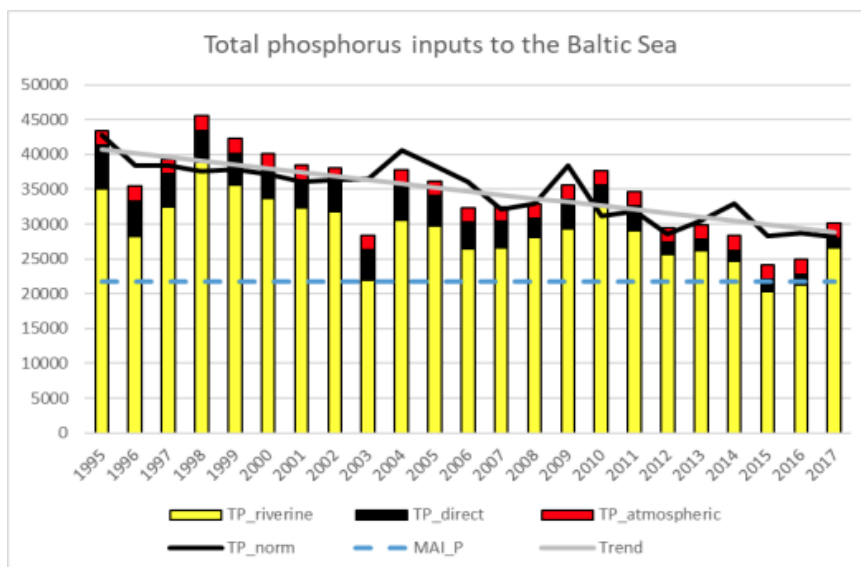
¹⁵⁷ “Baltic Sea Action plan 2021 update”, *supra note*: 53:22.

2027 m. Pažanga siekiant maistinių medžiagų mažinimo tikslų vertinama remiantis kasmet rengiamais į Baltijos jūrą patenkančių maistingųjų medžiagų suvestiniais duomenimis.

Iliustracijose pateikta maistinių medžiagų – azoto ir fosforo išleidimo į Baltijos jūrą tendencijų analizė nuo 1995-2017 m. Mėlyna ir geltona spalvomis, žymimas azoto ir fosforo kiekis, įtekantis į jūrą upėmis, juoda spalva – tiesioginiais šaltiniais, raudona spalva – atmosfera. Punktyrine mėlyna linija žymimas didžiausias leistinas maistinių medžiagų kiekis tonomis per metus. Juoda linija – normalizuotos metinės sąnaudos. Pilka ir žalia punktyrinės linijos vaizduoja maistinių medžiagų kiekio tendenciją.

pav. 3 Bendras išleistas azoto kiekis Baltijos jūroje 1995–2017 m. Šaltinis: Pollution load on the Baltic Sea Summary of the HELCOM Seventh Pollution Load Compilation (PLC-7). HELCOM (2022).

pav. 4 Bendras išleistas fosforo kiekis Baltijos jūroje 1995–2017 m. Šaltinis: *Pollution load on the Baltic Sea Summary of the HELCOM Seventh Pollution Load Compilation (PLC-7)*. HELCOM (2022).

Maistinių medžiagų sąnaudų tendencijų analizė per visą stebėjimo laikotarpį nuo 1995 m. rodo statistiškai reikšmingą bendrą azoto ir fosforo patekimo į Baltijos jūrą sumažėjimą. Nuolatinė maistinių medžiagų mažėjimo tendencija, iliustruojanti azoto patekimo į Baltijos jūrą mažėjimą, stebima iki 2008 m., o per pastarąjį dešimtmetį azoto patekėjimo sumažėjimas nebuvo pastebėtas. Skirtingai nuo azoto, viso stebėjimo laikotarpio metu, rodomas pastovus fosforo sumažėjimas.

HELCOM septintosios Baltijos jūros taršos apkrovos sąvado santraukoje pažymima, jog visos HELCOM šalys padarė didelę pažangą mažindamos maistinių medžiagų patekimą į Baltijos jūros pabaseinius, tačiau Danija yra vienintelė šalis, kuri neviršijo azoto kiekio išleidimo ribos Baltijos jūros pabaseiniuose. Suomija, Vokietija ir Švedija taip pat atitiko daugumos maistinių medžiagų išleidimo reikalavimus Baltijos jūros pabaseiniuose. Kitos HELCOM šalys padarė didelę pažangą tačiau jų sąnaudos 2017 m. vis tiek viršijo lubas daugumoje pabaseinių.¹⁵⁸

Tačiau naujausiais duomenimis, nei viena šalis nepasiekė leistinų fosforo sąnaudų visame Baltijos jūros pabaseinyje. Tik Danija laikėsi didžiausios Baltijos jūros sąnaudų ribos ir taip

¹⁵⁸ “Pollution load on the Baltic Sea Summary of the HELCOM Seventh Pollution Load Compilation (PLC-7)”, 15, žiūrėta 2023 m. kovo 20 d., <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2023/01/Summary-of-the-HELCOM-seventh-pollution-load-compilation-PLC-7.pdf>

pasiekti reikiamą sumažinimą visiems jai priskirtiems pabaseiniams. Visos kitos HELCOM šalys ir ne HELCOM šalys viršijo atitinkamas Baltijos jūros regiono sąnaudų ribas.¹⁵⁹

2021 m. atnaujintame HELCOM veiksmų plane teigiama, jog maistinių medžiagų išleidžiamas kiekis į Baltijos jūros pabaseinius ženkliai sumažėjo. Per pastaruosius du dešimtmečius visų HELCOM susitariančių šalių, išleidžiamas maistinių medžiagų kiekis sumažėjo – 12% azoto ir - 26% fosforo. Nepaisant to, pradiniai išleidžiamų maistinių medžiagų kiekio mažinimo tikslai, nustatyti 2007 m. Baltijos jūros veiksmų plane nebuvo pasiekti iki 2021 m. Iki šiol didžioji dalis maistinių medžiagų sumažinimų buvo pasiekta taikant priemones, skirtas taškiniams šaltiniams, pvz., nuotekų valymo įrenginiams ir pramonės nuotekoms, o azoto patekimas į orą sumažėjo dėl sumažėjusio išmetamųjų teršalų kiekio, energijos ir transporto sektoriuose.¹⁶⁰

Tačiau maistinių medžiagų išleidimas iš pasklidusių šaltinių nėra reikšmingai mažinamas, per pastaruosius du dešimtmečius buvo pastebėtas išsklaidytas maistinių medžiagų nutekėjimas, kuris sudaro beveik 35% upių vandens. Žemdirbystė, šiuo metu yra pagrindinis veiksnys prisidedantis prie pasklidžiosios maistinių medžiagų apkrovos į Baltijos jūrą. Būtina paminėti ir tolesnį taškinių taršos šaltinių mažinimo potencialą, ypač upių baseinų viršutinėse dalyse, taip pat mažesnių gyvenviečių ir individualių namų nuotekų tvarkymą, visa tai rodo poreikį veiksmingesnių maistinių medžiagų mažinimo priemonių žemės ūkio sektoriuje.¹⁶¹

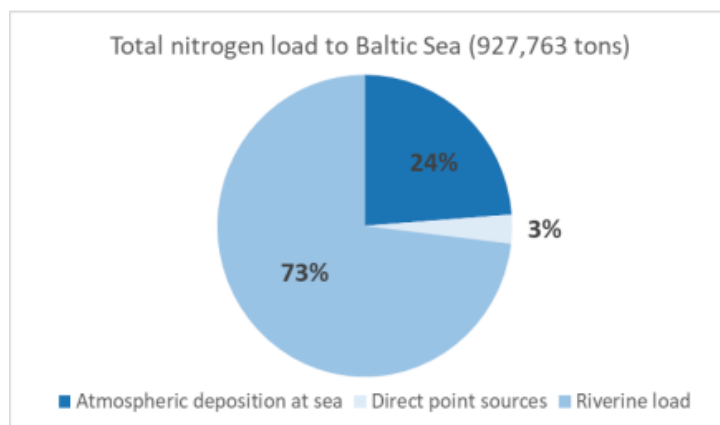
Būtina pažymėti, jog azotas ir fosforas į Baltijos jūrą patenka trimis pagrindiniais keliais – upėmis, oru ir tiesiogiai į jūrą iš taškinių šaltinių. Iliustracijose vaizduojamas azoto ir fosforo patekimo į Baltijos jūrą keliai 2017 m.:

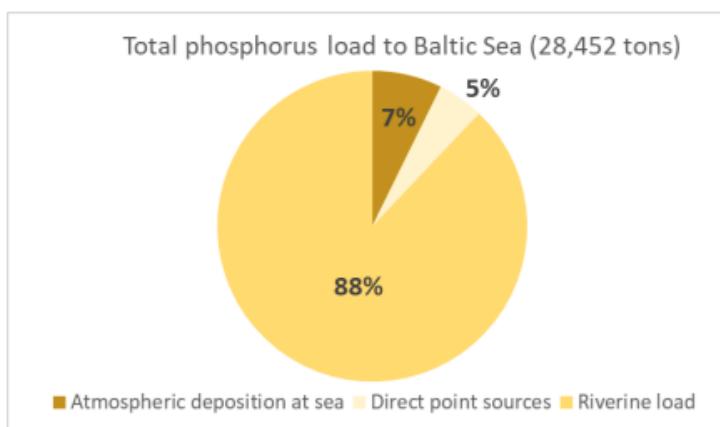
¹⁵⁹ “Pollution load on the Baltic Sea Summary of the HELCOM Seventh Pollution Load Compilation (PLC-7), *supra note*, 158: 16.

¹⁶⁰ “Baltic Sea Action plan 2021 update”, *supra note*, 53: 21.

¹⁶¹ “Baltic Sea Action plan 2021 update”, *supra note*, 53: 21.

pav. 5 2017 m. bendro azoto patekimo keliai į Baltijos jūrą. Šaltinis: *Pollution load on the Baltic Sea Summary of the HELCOM Seventh Pollution Load Compilation (PLC-7)*. HELCOM (2022).

pav. 6 2017 m. bendro fosforo patekimo keliai į Baltijos jūrą. Šaltinis: *Pollution load on the Baltic Sea Summary of the HELCOM Seventh Pollution Load Compilation (PLC-7)*. HELCOM (2022).

2017 m. duomenys rodo, jog maistinių medžiagų patekimas upėmis yra dominuojantis ir sudarantis 73 % bendro azoto ir 88 % viso fosforo, patenkančio į Baltijos jūrą. Antras pagal svarbą, maistinių medžiagų kelias yra maistinių medžiagų patekimas per atmosferą, beveik 24 % bendro azoto ir daugiau nei 7 % bendrojo fosforo. Tiesioginio maistinių medžiagų išleidimas iš taškinių šaltinių sudaro 3 % bendro azoto ir 5% bendrojo fosforo.

HELCOM BJVP numato 36 veiksmus eutrofikacijos mažinimui, kurie yra suskirstyti temomis „maistinių medžiagų reguliavimo tolimesnė veikla“, „žemdirbystė“, „atmosferos azoto emisijos“, „nuotekų sektorius“ ir „maistinių medžiagų perdirbimas“. Eutrofikacijos mažinimui numato tokius veiksmus kaip planuojamų ir įgyvendinamų priemonių veiksmingumo įvertinimas, ekologinio ūkininkavimo skatinimas, bendradarbiavimas su atitinkamomis ES Baltijos jūros regiono strategijos (ESBJRS) politikos sritimis, pvz. nuotekų valymo įrenginiai (pagal ESBJS

tikslą „išsaugoti jūrą“), siekti kuo greičiau, bet ne vėliau kaip iki 2024 m., pašalinti fosforą iš skalbinių ploviklių, skirtų vartotojams ir kt.¹⁶²

Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog Baltijos jūros atsigavimas nuo eutrofikacijos priklauso nuo nuolatinių valstybių pastangų mažinti maistinių medžiagų apkrovą. Vykdam sutartą maistinių medžiagų išleidimo į jūrą mažinimą pagal HELCOM Baltijos jūros regiono jūros veiksmų planą, numatoma, kad ilginiui eutrofikacijos požymių mažinimas bus veiksmingas.¹⁶³ Remiantis Baltijos jūros regiono modeliavimo simuliacijomis pagal skirtingas maistinių medžiagų mažinimo schemas, įgyvendinant HELCOM veiksmų planą maistinių medžiagų mažinimas per šį šimtmetį leistų gerokai pagerinti Baltijos jūros eutrofikacijos būklę, įskaitant sumažėjusį pirminį produktyvumą, azoto fiksaciją ir hipoksiją.¹⁶⁴ Nors dėl klimato kaitos eutrofikacijos požymiai sustiprės, biogeocheminis atsakas priklausys nuo įgyvendinamo maistinių medžiagų kiekio sumažinimo, todėl maistinių medžiagų kiekio mažinimo svarba yra labai didelė.¹⁶⁵

2022 m. balandžio 5 d. Europos Parlamentas rezoliucijoje yra pažymėjęs, jog svarbu sustiprinti veiksmus sprendžiant eutrofikacijos, kurią sukelia azotas ir fosforas, patenkantis iš visų šaltinių, ypač iš žemės ūkio ir komunalinių šaltinių, pavyzdžiui, nuotekų valymo įrenginių ir neišvalytų ar netinkamai išvalytų nuotekų, problemą.¹⁶⁶ Europos Parlamentas ragina siūlyti plataus užmojo priemones šioje srityje, pabrėžia, kad reikia išsamių žinių apie padėtį kiekvienoje valstybėje narėje ir Europos lygmeniu; mano, kad kiekvienoje valstybėje narėje naudojant skirtingas matavimo sistemas gali kilti sunkumų sprendžiant vandens taršos nitratais problemą; ragina Komisiją užtikrinti nitratų matavimų ir eutrofikacijos vertinimo rezultatų palyginamumą visose valstybėse narėse; mano, kad nitratų matavimo ir eutrofikacijos vertinimo sistemos, ypač matavimo taškų vietos, ES turėtų būti suderintos bei atkreipia dėmesį į tai, kad svarbu skatinti diegti inovacijas, kuriomis žemės ūkyje būtų skatinamas efektyvumas ir geroji praktika,

---

¹⁶² “Baltic Sea Action plan 2021 update”, *supra note*, 53: 25-26.

¹⁶³ “State of the Baltic Sea – Second HELCOM holistic assessment 2011-2016”, *supra note*, 156: 58.

¹⁶⁴ S. Saraiva, S. ir kt. “Uncertainties in Projections of the Baltic Sea ecosystem driven by an Ensemble of Global Climate Models”, *Sec. Interdisciplinary Climate Studies*, Volume 6, (2018):1. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feart.2018.00244/full>

¹⁶⁵ *Ibid.*, 11.

¹⁶⁶ “2022 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kovos su vandens tarša, sukelta nitratų, priemonių, įskaitant įvairių nitratų matavimo sistemų patobulinimus valstybėse narėse” <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2022:434:FULL&from=EN>

pripažįstant, kad reikia mažinti neveiksmingumą, kuris lemia pernelyg didelį vandens, trąšų, pesticidų ir antibiotikų naudojimą.¹⁶⁷

Europos Audito rūmai, savo specialioje ataskaitoje yra pažymėję, jog su HELCOM maistingų medžiagų mažinimu susiję valstybių narių planai grindžiami jų upių baseinų valdymo planais, rengiamais remiantis Vandens pagrindų direktyva. Šiuose planuose trūksta ambicingumo, nes juose numatytos tik vadinamosios pagrindinės ES direktyvų įgyvendinimo priemonės, susijusios su konkrečia veikla, sukeliančia taršą maistingomis medžiagomis, t. y. daugiausia su miesto nuotekų išleidimu ir žemės ūkiu. Mažiau dėmesio skiriama priemonėms, skirtoms kontroliuoti pasklidžiuosius maistingų medžiagų šaltinius, ir vadinamosioms „papildomoms priemonėms“, kaip nustatyta Vandens pagrindų direktyvoje. Priemonės nustatomos remiantis neišsamia informacija. Be to, pagal šias priemones nenustatyta tikslų ir atitinkamų rodiklių, pagal kuriuos būtų vertinama pažanga mažinant maistingų medžiagų patekimą į vandenį.¹⁶⁸

Taip pat ataskaitoje yra pažymima, jog Baltijos jūros regiono valstybės narės Nitratų direktyvą įgyvendina nevisiškai veiksmingai. Susijusios vietovės nėra tinkamai apibrėžtos ir valstybių narių veiksmų programose nustatyti reikalavimai nėra pakankamai griežti. Dėl tręšimo maistingomis medžiagomis reikalavimų reikia pasakyti, kad kompleksinės paramos mechanizmo atgrasomasis poveikis yra nepakankamas, nes reikalavimų nesilaikymo lygis tebėra aukštas. Nors visuose upių baseinų valdymo planuose numatytos papildomos priemonės, skirtos iš žemės ūkio patenkančių maistingų medžiagų kiekiui mažinti, jos nepakankamai telkiamos tose vietovėse, kuriose, kaip nustatyta, tokios priemonės yra būtinos. Be to, nė viena valstybė narė nepasinaudojo ES teisės aktuose suteikta galimybe kai kurias iš šių priemonių padaryti privalomas šiose vietovėse esantiems ūkiams.¹⁶⁹

Būtina pažymėti, jog kovai su eutrofikacija yra įgyvendinama daug įvairių projektų. Pavyzdžiui, projektas „Baltic Compass“, Pagal šį projektą dirbama su žemės ūkio ir aplinkos sektoriais, siekia patenkinti poreikį užtikrinti tarpvalstybinį Baltijos jūros eutrofikacijos mažinimą, dirbant su žemės ūkio ir aplinkos sektoriais, projektu „Baltic Compact“ įgyvendinami agrarinės aplinkosaugos veiksmai. Projektu BERAS (Ekologinis perdirbimas Baltijos regiono žemės ūkyje

---

¹⁶⁷ „2022 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kovos su vandens tarša, sukelta nitratų, priemonių, įskaitant įvairių nitratų matavimo sistemų patobulinimus valstybėse narėse“, *supra note*, 166.

¹⁶⁸ „Specialioji ataskaita. Kova su eutrofikacija Baltijos jūroje: būtinos tolesnės, veiksmingesnės priemonės“, *supra note*, 152: 6.

¹⁶⁹ *Ibid*, 7.

ir visuomenėje) siekiama sumažinti eutrofikaciją, nutraukti pesticidų naudojimą ir sumažinti maisto sektoriaus poveikį visuotiniam atšilimui.

Siekiant eutrofikacijos sumažinimo, Aplinkos apsaugos agentūra vykdo projektą „Lietuvos Baltijos jūros aplinkos apsaugos valdymo stiprinimas“. Vienas iš projekto tikslų – sumažinti eutrofikaciją skatinančių mineralinių ir organinių medžiagų patekimą į jūros aplinką, siekiant geros aplinkos būklės jūros rajone. Kartu su kitomis taršos ir eutrofikacijos mažinimo Baltijos jūroje ir jos baseine priemonėmis, projekto ekspertai pasiūlė atlikti mokslinius tyrimus ir išanalizuoti fitoplanktono biomasės surinkimo Kuršių marių akvatorijoje potencialias galimybes, surinktą biomasę panaudojant, kaip substratą biudujų gamybai bioreaktoriuose ar pritaikant agrotechnologiniams poreikiams (pvz., kompostams, trąšoms) ar kitoms paskirtims. Vandens telkinyje susiformavusios biomasės surinkimas yra tiesioginė priemonė, siekiant sumažinti eutrofikacijos ir pirminės organinės medžiagos perteklinės produkcijos pasekmes. Vandens masėje reikšmingai sumažėjus organinės medžiagos, kurios skaidymas didina vandenyje ištirpusio deguonies deficitą, kiekiui, tikėtinas ir deguonies deficito periodų, Kuršių mariose, sutrumpėjimas. Ne mažiau svarbi ir fitoplanktono melsvabakterių ir dumblių produkuojamų cianotoksinų kontrolė: su fitoplanktono biomase pašalinus melsvabakterių toksinus, pagerėtų hidrobiontų gyvenimo sąlygos, vandens kokybė ir vandens telkinio būklė.¹⁷⁰

Apibendrinant Baltijos jūros eutrofikacijos problematiką, galima teigti, jog stiprėjanti eutrofikacijos procesą lemia aktyvi žmogaus veikla, jūros geografinė padėtis bei klimato kaita. Tačiau, daugiausiai maistingų medžiagų (azoto ir fosforo) į Baltijos jūrą patenka su vidaus upių vandeniu, o vienas pagrindinių veiksnių, skatinančių eutrofikacijos didėjimą yra žemės ūkis. Baltijos jūros vandens taršos maistingomis medžiagomis reguliavimas įgyvendinamas Jūrų strategijos pagrindų direktyva, Helsinkio konvencija, Vandens pagrindų direktyva, Miesto nuotekų valymo direktyva, Nitratų direktyva bei įgyvendinant ESBJRS. Siekiant geros aplinkos būklės ir eutrofikacijos mažinimo Baltijos jūroje yra įgyvendinama HELCOM maistinių medžiagų patekimo mažinimo schema, kurios pagrindiniai komponentai yra „didžiausias leistinas maistinių medžiagų kiekis“ nurodantis didžiausią leistiną vandens ir ore esančio azoto bei fosforo patekimą

---

¹⁷⁰ „Fitoplanktono biomasės surinkimo Kuršių marių akvatorijoje galimybių studija, panaudojant plaukiojančias priemones ir surinktą biomasę šalinant bioreaktoriuose, pritaikant agrotechnologiniams poreikiams ar kitoms paskirtims“, žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d., <https://old.gamta.lt/files/Kursiu%20mariu%20planktono%20ivadine%20ataskaita.pdf>

į Baltijos jūros pabaseinius ir „maistinių medžiagų sąnaudų lubos“, kurios apibrėžia didžiausią maistinių medžiagų išleidimą per vandenį ir orą, kiekvienai šaliai. Nors maistinių medžiagų sąnaudų tendencijų analizė 1995-2017 m. per visą stebėjimo laikotarpį nuo 1995 m. rodo statistiškai reikšmingą bendrą azoto ir fosforo patekimo į Baltijos jūrą sumažėjimą, tačiau per pastarąjį dešimtmetį azoto patekėjimo sumažėjimas nebuvo pastebėtas, o fosforo kiekis yra mažėjantis visą stebėjimo laikotarpį. Iš tiesų, beveik visos Baltijos jūros regiono šalys ir trečiosios šalys viršija maistinių medžiagų sąnaudų lubas, o azoto ir fosforo didžiausias leistinas maistinių medžiagų kiekis beveik visais metais viršija ribines vertes. Europos Parlamentas savo rezoliucijoje skatina spręsti nuotekų valymo įrenginių ir neišvalytų ar netinkamai išvalytų nuotekų, problemą taip pat skatina ES šalis diegti inovacijas, kuriomis žemės ūkyje būtų skatinamas efektyvumas ir geroji praktika. Europos Audito rūmai pabrėžia, jog per mažai dėmesio skiriama priemonėms, skirtoms kontroliuoti pasiklidžiuosius maistinių medžiagų šaltinius. Taip pat, neviseiškai veiksmingai įgyvendinama yra Nitratų direktyva – valstybių narių veiksmų programose nustatyti reikalavimai nėra pakankamai griežti, o kompleksinės paramos mechanizmo atgrasomasis poveikis yra nepakankamas, nes reikalavimų nesilaikymo lygis tebėra aukštas. Galiausiai būtina pažymėti, jog eutrofikacijos problemos sumažėjimas priklauso nuo nuolatinių valstybių pastangų mažinti maistinių medžiagų apkrovą, įtraukiant ne tik ES, bet ir trečiąsias šalis, kurių upių baseino vandenys suteka į Baltijos jūrą. Tačiau net ir pasiekus jūros geros aplinkos būklės tikslus, gali prireikti kelių dešimtmečių, kol jūroje bus sumažintos maistinių medžiagų sąnaudos, kadangi Baltijos jūros ekosistema buvo veikiamą antropogeninių veiksmų daugiau nei šimtmetį.

IŠVADOS

1. Pagrindinis dokumentas numatantis bendrąsias gaires jūros aplinkos apsaugoje yra Jūrų teisės konvencija, kurioje įtvirtinta valstybių pareiga imtis visų būtinų priemonių, jog būtų išvengta jūros aplinkos teršimo iš bet kokio šaltinio, jis būtų sumažintas ir kontroliuojamas, tuo tikslu naudodamos veiksmingiausias priemones, kuriomis valstybės disponuoja ir kurios atitinka jų galimybes. Tačiau specifinius klausimus išsamiau reglamentuoja Helsinkio konvencija, kuri yra specialiai sukurta Baltijos jūros baseino aplinkos išsaugojimui. Konvencijoje yra numatomos priemonės ir taisyklės, kurias įgyvendindamos šią konvenciją valstybės, privalo kartu ar atskirai imtis visų reikiamų priemonių sustabdyti ir panaikinti taršą. Teigiamai vertintini ir konvencijoje išskirti prevencinis, „teršėjas moka“ bei geriausios turimos technologijos principai bei konvencijoje numatytas, ataskaitų teikimas komisijai. Tačiau Konvencija turi ir tam tikrų trūkumų, pavyzdžiui, prevencinis principas yra siejamas tik su į jūros aplinką patenkančiomis medžiagomis ir energija, taip pat valstybės ne visais atvejais privalo informuoti ar konsultuotis su kitomis valstybėmis dėl poveikio aplinkai vertinimo. Būtina pažymėti ir tai, jog valstybės pateikia skirtingo išsamumo ataskaitas, o tokių ataskaitų pateikimu neįmanoma patikrinti ar atitinkamos nuostatos nacionalinėje teisėje yra įgyvendinamos ar ne. Baltijos jūros aplinkos apsauga taip pat yra reguliuojama skirtingų tarptautinių sutarčių skirtai konkrečiai veiklai – pavyzdžiui teršimą iš laivų reguliuoja MARPOL konvencija, o Baltijos jūrų mažųjų banginių apsaugą - Mažųjų banginių apsaugos Baltijos ir Šiaurės jūrose susitarimas ir kt. Iš tiesų, Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas tarptautiniu lygmeniu yra tarsi bendrosios gairės, kokių įsipareigojimų turi laikytis valstybės narės, tačiau konkretni įsipareigojimai yra numatomi labiau specializuotuose ir būtent regioninėse sutartyse įtvirtintose nuostatose.

2. Baltijos jūros aplinkos apsauga, ES teisėje, yra įgyvendinama Jūrų strategijos pagrindų direktyva, kurioje numatyta, jog siekiant apsaugoti ir išsaugoti jūrų aplinką valstybės narės turi parengti ir įgyvendinti konkretaus jūrų baseino regionų jūrų strategijas. Nors bendro Jūrų strategijos tikslo - pasiekti gerą jūrų būklę iki 2020 m. nepavyko, JSPD buvo stiprus postūmis siekiant geros jūrų aplinkos būklės. Tačiau vis dar būtina didinti valstybių narių užmojų mastą ir ryžtą, užtikrinti pakankamus žmogiškuosius ir materialinius išteklius bei supaprastinti JSPD įgyvendinimą. Įgyvendinant JSPD, Baltijos jūros regiono valstybės įgyvendina ES Baltijos jūros regiono strategiją, kurios pagrindiniai tikslai yra apsaugoti jūrą, sujungti regioną ir padidinti

gerovę. Pagrindinis dokumentas, nubrėžiantis ESBJRS įgyvendinimo gaires yra veiksmų planas, kuris yra reguliariai atnaujinamas. Naujausias veiksmų planas koncentruojasi į 14 politikos kryptių ir apima 44 veiksmus, susijusius su Baltijos jūros aplinkos apsauga ir ESBJRS įgyvendinimu. Taigi Baltijos jūros aplinkos apsaugos klausimai yra integruojami į kitas politines kryptis tokias kaip energetika, transportas ir pan. Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas taip yra siejamas su kitomis ES direktyvomis: Vandens pagrindų direktyva, Buveinių direktyva, Paukščių direktyva, Miesto nuotekų valymo direktyva ir kitomis ES direktyvomis. Iš tiesų, Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas ES lygmeniu yra tarsi kompleksinis įvairių politinių kryptių derinimo ir reguliavimo mechanizmas. Dažniausiai direktyvos papildo viena kitą ir yra tarpusavyje susijusios ir būtent tai parodo, jog Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas yra kompleksiškas.

3. Vėjo elektrinių parko projektas Baltijos jūroje pradedamas įgyvendinti sprendžiant klausimus dėl konkrečios šio parko teritorijos parinkimo ir įrenginio galios nustatymo. VE parko Baltijos jūroje PAV programoje yra pateikiama informacija apie PŪV, jos teritoriją, numatomas nagrinėti veikos alternatyvas, reikšmingą poveikį aplinkai bei numatomo reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai išvengimo, sumažinimo ir kompensavimo priemonės, informacija apie monitoringą ir reikšmingą tarpvalstybinį poveikį. Atkreiptinas dėmesys, jog PŪV teritorija patenka į riboto naudojimo rajonus, kuriuose kaip potencialiai pavojingi yra išskirti buvę minų laukai, todėl šiose teritorijose, būtina atlikti dugno tyrimus ieškant pavojingų objektų ir, esant būtinybei, atlikti pavojingų objektų nukenksminimo darbus. PAV programoje taip pat yra numatomas galimas neigiamas poveikis migruojantiems paukščiams, šikšnosparniams, žuvims ir kitiems jūros gyvūnams. Taip pat atkreipiamas dėmesys ir į kraštovaizdžio pasikeitimą, kadangi VE parkas esant geroms matomumo sąlygoms bus matomas nuo kranto. Teigiamai vertinama tai, jog yra numatomos pasekmių aplinkai mažinimo priemonės, pavyzdžiui: VE įrengimo darbų ribojimas tam tikru metu, siekiant sumažinti poveikį jūros priekrantėje žiemojantiems paukščiams.

4. Stiprėjantį eutrofikacijos procesą, Baltijos jūroje, lemia aktyvi žmogaus veikla, jūros geografinė padėtis bei klimato kaita. Tačiau, daugiausiai maistingų medžiagų (azoto ir fosforo) į Baltijos jūrą patenka su vidaus upių vandeniu, o vienas pagrindinių veiksnių, skatinančių eutrofikacijos didėjimą yra žemės ūkis. Baltijos jūros vandens taršos maistingomis medžiagomis reguliavimas įgyvendinamas Jūrų strategijos pagrindų direktyva, Helsinkio konvencija, Vandens pagrindų direktyva, Miesto nuotekų valymo direktyva, Nitrato direktyva bei įgyvendinant

ESBJRS. Siekiant geros aplinkos būklės ir eutrofikacijos mažinimo Baltijos jūroje yra įgyvendinama HELCOM maistinių medžiagų patekimo mažinimo schema, kurios pagrindiniai komponentai yra „didžiausias leistinas maistinių medžiagų kiekis“ ir „maistinių medžiagų sąnaudų lubos“. Beveik visos Baltijos jūros regiono šalys ir trečiosios šalys viršija maistinių medžiagų sąnaudų lubas, o azoto ir fosforo didžiausias leistinas maistinių medžiagų kiekis beveik visais metais viršija ribines vertes. Europos Parlamentas savo rezoliucijoje skatina spręsti nuotekų valymo įrenginių ir neišvalytų ar netinkamai išvalytų nuotekų, problemą ir skatina ES šalis diegti inovacijas, kuriomis žemės ūkyje būtų skatinamas efektyvumas ir geroji praktika. Per mažai dėmesio skiriama priemonėms, skirtoms kontroliuoti pasiklidžiuosius maistinių medžiagų šaltinius. Taip pat neviseškai veiksmingai įgyvendinama yra Nitratų direktyva – valstybių narių veiksmų programose nustatyti reikalavimai nėra pakankamai griežti, o kompleksinės paramos mechanizmo atgrasomasis poveikis yra nepakankamas, nes reikalavimų nesilaikymo lygis tebėra aukštas. Galiausiai būtina pažymėti, jog eutrofikacijos problemos sumažėjimas priklauso nuo nuolatinių valstybių pastangų mažinti maistinių medžiagų apkrovą, įtraukiant ne tik ES, bet ir trečiąsias šalis, kurių upių baseino vandenys suteka į Baltijos jūrą. Tačiau net ir pasiekus jūros geros aplinkos būklės tikslus, gali prireikti kelių dešimtmečių, kol jūroje bus sumažintos maistinių medžiagų sąnaudos, kadangi Baltijos jūros ekosistema buvo veikiamą antropogeninių veiksmų daugiau nei šimtmetį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. „Dėl Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje dalių, kuriose tikslinga organizuoti konkursą (konkursus) atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai, ir šių elektrinių įrengtųjų galių nustatymo“ 2020 m. Lietuvos Vyriausybės nutarimas. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 20 d.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/90aa05b1b6bc11ea9a12d0dada3ca61b/asr>
2. „Dėl Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energetikos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 23 d.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b01df0e06f5c11ed8a47de53ff967b64?jfwid=-pd74p7ewg>
3. „Dėl Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energetikos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano planavimo darbų programos patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 23 d.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8d4a9e20fd7511ea88f28eae672e5b40>
4. „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 20 d.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.429490/asr>
5. „Dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (Direktyva 2008/56/EB) įgyvendinimo“ 2020 m. Komisijos Ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai. Žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0259&from=EN>
6. „Europinė plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija“ 2018 m. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52018DC0028>

7. HELCOM Recommendation 31E/1 Implementing Helcom's objective for hazardous substances“. Žiūrėta 2023 m. kovo 20 d. <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/06/Rec-31E-1.pdf>
8. „Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija“. TAR. Žiūrėta 2022 m. kovo 5 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.102F06EAA8B1>
9. „Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą“. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.200375>
10. „Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste“. Žiūrėta 2023 m. kovo 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21992A0424%2804%29>
11. „Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.398874/asr>
12. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas. TAR. Žiūrėta 2023 m. sausio 25 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0539E2FEB29E/asr>
13. „Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 23 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46c841f290cf11e98a8298567570d639>
14. Revised Action Plan replacing the Action Plan of 17 March 2017 - SWD(2017) 118 final” Commision Staff working Document EU Strategy for the Baltic Sea Region. Žiūrėta 2023 m. kovo 10 d.. <https://www.eusbsr.eu/action-plan>
15. Susitarimas dėl mažųjų banginių apsaugos Baltijos ir Šiaurės jūrose. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 9 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.256146?jfwid=-1bn3bs1dkt>
16. „Susitarimo memorandumas dėl supakuotų pavojingų krovinių vežimo ro-ro tipo laivais Baltijos jūra“. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 15 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.365440?jfwid=-2y4hh8ofe>
17. „1966 m. tarptautinė konvencija dėl laivų krovinių vaterlinijos nustatymo“. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 16 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.296696?jfwid=mmceor1ux>
18. „1973 m. tarptautinė konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos“. LRS. Žiūrėta 2023 m. vasario 10 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.241363?jfwid=oizvyq6v>

19. „1973 m. Tarptautinės konvencijos dėl teršimo iš laivų prevencijos 1978 m. protokolo preido pakeitimai (Specialiųjų zonų nuostatos ir specialiosios zonos statuso suteikimas Baltijos jūrai pagal MARPOL IV priedą“. LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 21 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/99cfd060089911e5b0d3e1beb7dd5516?jfwid=8m7ncjl0e>
20. 1976 m. Tarptautinė konvencija dėl atsakomybės pagal jūrinius reikalavimus ribojimo. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 19 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.228192?jfwid=6ar7phx2d>
21. 1990 m. tarptautinė konvencija dėl parengties, veiksmų ir bendradarbiavimo įvykus taršos nafta incidentams. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.196480>
22. „1991 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyva dėl miesto nuotėkų valymo“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A31991L0271>
23. „1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos Direktyva dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex:31991L0676>
24. „1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES“. Žiūrėta 2023 m. sausio 5 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A31992L0043>
25. „1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“. TAR. Žiūrėta 2023 kovo 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B44C68933896>
26. „1992 metų Tarptautinė konvencija dėl civilinės atsakomybės už taršos nafta padarytą žalą“. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 11 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.101594>
27. 1973 m. Tarptautinės konvencijos dėl teršimo iš laivų prevencijos 1978 m. protokolo priedo pakeitimai (Pataisytas MARPOL III priedas). LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 22 d. <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8ae0e080089911e5b0d3e1beb7dd5516?jfwid=8m7ncjl0e>

28. 1973 m. Tarptautinės konvencijos dėl teršimo iš laivų prevencijos 1978 m. protokolo priedo pakeitimai (Pataisytas MARPOL V priedas). LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 22 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c6d9eb700a2b11e5b0d3e1beb7dd5516?jfwid=8m7ncjl0e>
29. 1995 m. Tarptautinė konvencija dėl žvejybos laivų personalo rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 14 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.431800>
30. „2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32000L0060>
31. „2006 m. vasario 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/7/EB dėl maudyklų vandens kokybės valdymo, panaikinti Direktyvą 76/160/EEB“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0007>
32. „2001 m. Tarptautinė konvencija dėl laivuose naudojamų kenksmingų apsaugos nuo užsiteršimo sistemų kontrolės“. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 16 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.286372>
33. „2004 m. Tarptautinė konvencija dėl laivų balastinių vandenų ir nuosėdų kontrolės ir valdymo“. LRS. Žiūrėta 2022 m. gegužės 12 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/76d5f5c0c93611e782d4fd2c44cc67af?jfwid=o8ojc8dbg>
34. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu 2019/1010. Žiūrėta 2023 m. sausio 5 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0035>
35. „2006 m. vasario 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/7/EB dėl maudyklų vandens kokybės valdymo, panaikinti Direktyvą 76/160/EEB“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0007>
36. „2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/60/EB dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32007L0060>

37. „2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus“. Žiūrėta 2022 m. birželio 5 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0056>
38. „2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32008L0098>
39. „2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (kodifikuota redakcija) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2019 m. birželio 5 d. Tarybos direktyva 2019/1010.“ Žiūrėta 2023 m. sausio 5 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0147>
40. „2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/123/EB iš dalies keičianti Direktyvą 2005/35/EB dėl taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo“ 4 straipsnio 1 ir 2 dalys. Žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:280:0052:0055:LT:PDF>
41. „2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32014L0089>
42. „2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 12 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32019L0904>

Moksliniai šaltiniai:

43. Alan Boyle “Further Development of the Law of the Sea Convention: Mechanisms For Change” *International & Comparative Law Quarterly*. Volume 54, Issue 3, (2005): 563 – 584. <https://doi.org/10.1093/iclq/lei018>
44. Aldona Zita Pikturnienė, “Vėjo energetikos plėtra Lietuvoje darniosios raidos kontekste” . *Miestų želdynų formavimas* 1(9) (2012): 145–153. <http://www.krastotvarka.vhost.lt/documents/17%20Vėjo%20energetikos%20plėtra%20Lietuvoje%20darniosios%20raidės%20kontekste.pdf>

45. Allan L. Drewitt, R. Langston, “Assessing the impacts of wind farms on birds”, *Special Issue: Wind, Fire and Water: Renewable Energy and Birds*. Volume 148, Issue s1 (2006): 29-42.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1474-919X.2006.00516.x>
46. Allan L. Drewitt, R. Langston, „Collision Effects of Wind-power Generators and other Obstacles of Birds“, *Sci.* 1134: 233–266 (2008): 233.
https://www.researchgate.net/publication/227635623_Collision_Effects_of_Wind-power_Generators_and_Other_Obstacles_on_Birds
47. Anna Mihneva – Natova, “The relationship between United Nations and Convention on the law of the sea and the IMO conventions”, The United Nations and The Nippon Foundation of Japan Fellow, 2005.
https://www.un.org/depts/los/nippon/unnnff_programme_home/fellows_pages/fellows_papers/natova_0506_bulgaria.pdf
48. Anthony D. Fox, Ib Krag Petersen, „Offshore wind farms and their effects on birds“, *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 113 (2019): 86-101. <https://pub.dof.dk/artikler/454/download/doft-113-2019-86-101-havvindmoeller-og-deres-paavirkning-af-fugle>
49. Brander et al. “The global costs and benefits of expanding Marine Protected Areas”, *Marine Policy* 116, (2020): <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2020.103953>
50. D. C. Dunn ir kt., „The Convention on Biological Diversity’s Ecologically or Biologically Significant Areas: Origins, Development and Current Status“. *Marine Policy*, 49 (2014): 137-145. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0308597X13002856>
51. D. Thompson ir kt., “Current state of knowledge of effects of offshore renewable energy generation devices on marine mammals & research requirements”, Sea Mammal Research Unit, Scottish Oceans Institute, University of St Andrews, St Andrews, Fife, (2013): 20.
<https://tethys.pnnl.gov/sites/default/files/publications/thompsonetal.pdf>
52. F. Thomsen ir kt. “Effects of offshore wind farm noise on marine mammals and fish”, (2006): 5,
https://tethys.pnnl.gov/sites/default/files/publications/Effects_of_offshore_wind_farm_noise_on_marine-mammals_and_fish-1-.pdf
53. J. Tougaard ir kt. , “Short-term effects of the construction of wind turbines on harbour porpoises at Horns Reef” Technical Report to Techwise A/S, 56-57,
<https://www.osti.gov/etdeweb/servlets/purl/20780422>

54. J. Winden ir kt., „The effects of offshore windfarms on birds“, *Technische Eingriffe in marine Lebensräume*, (2000): 126. <https://tinyurl.com/3kpaa2fk>
55. Jakob Tougaard, Oluf Damsgaard Henriksen ir Lee A. Miller, “Underwater noise from three types of offshore wind turbines: Estimation of impact zones for harbor porpoises and harbor seals”, *The Journal of the Acoustical Society of America* 125, 3766 (2009). <https://asa.scitation.org/doi/full/10.1121/1.3117444>
56. James Harrison, „Saving the Oceans through Law: The International Legal Framework for the Protection of the Marine Environment“, Oxford University Press, Oxford, 2017. <https://books.google.lt/books?id=37M1DwAAQBAJ&lpg=PA17&dq=isbn%3A9780198707325&pg=PA29#v=onepage&q&f=false>
57. Indrė Isokaitė, „Jūros erdvių reglamentavimas tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2010. <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1936193/datastreams/MAIN/content>
58. Kitack Lim, „The Role of the International Maritime Organization in Preventing the Pollution of the World's Oceans from Ships and Shipping“, Nos. 1 & 2 Volume LIV, Our Ocean, Our World, 2017. <https://www.un.org/en/node/25436>
59. Langston & Pullan, “Windfarms and birds: an analysis of the effects of wind farms on birds, and guidance on environmental assessment criteria and site selection issues”, BirdLife International to the Council of Europe, Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. Žiūrėta 2023 m. vasario 20 d. <https://tethys.pnnl.gov/sites/default/files/publications/Langston%20and%20Pullan%202003.pdf>
60. Lena Bergström ir kt., „Effects of offshore wind farms on marine wildlife a generalized impact assessment“, *Environmental Research Letters*, Volume 9, Number 3 (2014) <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/9/3/034012>
61. Mark Desholm, “Wind farm related mortality among avian migrants - a remote sensing study and model analysis”. PhD thesis, University of Copenhagen. National Environmental Research Institute, 2006. <https://www.osti.gov/etdeweb/servlets/purl/20833734>
62. P. Grecevičius, J. Abromas ir V. Dubra, “Alternatyvios energetikos statinių ir įrenginių poveikio pastatų architektūrai ir pajūrio kraštovaizdžiams aspektai”, *Urbanistika ir*

- architektūra*, 33 priedas, (2009): 309–315.
<https://journals.vilniustech.lt/index.php/JAU/article/view/6368>
63. P. Hoagland, J. Jacoby ir M.E. Schumacher “Law of the sea”, Woods Hole Oceanographic Institution, 2001.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B012227430X004153?via%3Dihub>
  64. Paul. M. Cryan ir kt., “Behavior of bats at wind turbine”, *PNAS*, Volume 111, No. 42 (2014)
<https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.1406672111>
  65. R. Barnes, D. Metcalfe. “Current Legal Developments the European Union”. *International Journal of Marine & Coastal Law* 25, 1, (2010): 81-91.
https://www.researchgate.net/publication/249571250_Current_Legal_Developments_The_European_Union
  66. R. Long, “The Marine Strategy Framework Directive: A New European Approach to the Regulation of the Marine Environment, Marine Natural Resources and Marine Ecological Services” *Journal of Energy and Natural Resources Law*, 29, (2011): 4-44.
<https://tinyurl.com/539bbw84>
  67. S. Lee ir L. Bautista, “Part XII of the United Nations Convention on the Law of the Sea and the Duty to Mitigate Against Climate Change: Making Out a Claim, Causation, and Related Issues”, *Ecology Law Quarterly*, (2018): 129-156.
<https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=4633&context=lhapapers>
  68. S. Saraiva, S. ir kt. “Uncertainties in Projections of the Baltic Sea ecosystem driven by an Ensemble of Global Climate Models”, *Sec. Interdisciplinary Climate Studies*, Volume 6, (2018):1. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feart.2018.00244/full>
  69. Skirmantė Klumbytė “Baltijos jūros aplinkos apsauga pagal 1992 m. Helsinkio konvenciją ir Europos Bendrijos teisę“, (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007).
  70. Skirmantė Klumbytė, “Comperative analysis of 1974 and 1922 Convention on the protection of the marine environment of the Baltic sea area”, *Jurisprudencija, Mokslo darbai*, 4(94), ISSN 1392-6195 (2007): 67–73. <https://tinyurl.com/2tfmj5fw>
  71. T. Tricas ir A. Gill “Effects of EMFs from Undersea Power Cables on Elasmobranchs and Other Marine Species. Final Report”. *U.S. Dept. of the Interior, Bureau of Ocean Energy Management, Regulation, and Enforcement, Pacific OCS Region, Camarillo, CA. OCS Study BOEMRE*, (2011): 6. <https://espis.boem.gov/final%20reports/5115.pdf>

Specialioji literatūra:

72. Baltic Marine Environment Protection Commission. „*Annual Report 2021. Helcom activities report for the year 2021*“. Helcom, 2022). <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2022/11/HELCOM-Activities-report-2021-BSEP186.pdf>
73. G. Leeuw ir kt. “Ocean–Atmosphere Interactions of Particles”. Iš “Atmosphere Interactions of Gases and Particles”, Liss ir kt., 171-247. Berlin: Springer Earth System Sciences, 2014. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-25643-1_4
74. James Harrison, *Saving the Oceans through Law: The International Legal Framework for the Protection of the Marine Environment*. Oxford, Oxford University Press, 2017. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law/9780198707325.001.0001/law-9780198707325>
75. M. Fitzmaurice, *International Legal Problems of the Environmental Protection of the Baltic Sea*, (Dordrecht: Nijhoff, 1992), 1.
76. M. Žalakevičius, *Paukščių migravimas*. Vilnius: Mokslas, 1986.
77. P. Hoagland, J. Jacoby, M.E. Schumacher, “Law of the sea”. Iš *Marine Policy and Economics*, Porter Hoagland ir kt. 17-29. USA: Woods Hole Oceanographic Institution, 2001. <https://tinyurl.com/35n7r9sx>
78. The BACC II Author Team, „*Second Assessment of Climate Change for the Baltic Sea Basin*“, Springer, Germany, 2015. <http://www.hvostorch.de/klima/books/BACC/BACC-2.pdf>
79. Vilda Grybauskienė, *Baltijos jūra. Pakrančių apsauga. Mokomoji knyga*. Ardiva, Kaunas, 2008. https://zua.vdu.lt/wpcontent/uploads/2019/07/baltijos_jura_pakranciu_apsauga.pdf

Internetiniai šaltiniai:

80. “Apie strategiją”, Užsienio reikalų ministerijos oficiali internetinė svetainė. Žiūrėta 2023 m. vasario 20 d. <https://www.urm.lt/bjrs/lt/apie-strategija>
81. “Baltic Sea Action plan 2021 update”. Žiūrėta 2023 m. kovo 28 d. <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2021/10/Baltic-Sea-Action-Plan-2021-update.pdf>
82. “Fitoplanktono biomasės surinkimo Kuršių marių akvatorijoje galimybių studija, panaudojant plaukiojančias priemones ir surinktą biomasę šalinant bioreaktoriuose, pritaikant agrotechnologiniams poreikiams ar kitoms paskirtims“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d. <https://old.gamta.lt/files/Kursiu%20mariu%20planktono%20ivadine%20ataskaita.pdf>

83. „Iki 700 MW įrengtosios galios jūrinių vėjo elektrinių parko įrengimo ir eksploatacijos Lietuvos jūrinėje teritorijoje poveikio aplinkai vertinimo programa“. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 20 d.
https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/PAV%20programa_jura%20VE_tekstine%20dalis%20ir%20priedai_20220411_AAA.pdf
84. “Konfliktinių teritorijų nustatymo ir galimo vėjo elektrinių parkų neigiamo poveikio paukščiams ir šikšnosparniams vertinimo metodinė priemonė”. Žiūrėta 2023 m. vasario 25 d.
http://corpi.lt/venbis/files/reports/VENBIS_3_1_1.pdf
85. “Komisija stabdo tarpvalstybinį ir tarptautinį bendradarbiavimą su Rusija ir Baltarusija“. Europos Komisijos oficiali internetinė svetainė. Žiūrėta 2022 m. kovo 4 d.
https://ec.europa.eu/regional_policy/lt/newsroom/news/2022/03/03-04-2022-commission-suspends-cross-border-cooperation-and-transnational-cooperation-with-russia-and-belarus
86. „Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energijos plėtojimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano Strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita“. Žiūrėta 2023 m. kovo 5 d. https://offshorewind.lt/wp-content/uploads/2023/01/SPAV_Ataskaita.pdf
87. “Pollution load on the Baltic Sea Summary of the HELCOM Seventh Pollution Load Compilation (PLC-7)”. Žiūrėta 2023 m. kovo 20 d. <https://tinyurl.com/yz7cbdt7>
88. „Specialioji ataskaita. Kova su eutrofikacija Baltijos jūroje: būtinos tolesnės, veiksmingesnės priemonės“. Žiūrėta 2023 m. kovo 10 d.,
https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR16_03/SR_BALTIC_LT.pdf
89. “State of the Baltic Sea – Second HELCOM holistic assessment 2011-2016”. Žiūrėta 2023 m. kovo 31 d. <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/06/BSEP155.pdf>
90. „Vėjo energijos panaudojimas atviroje jūroje Šventosios – Palangos atkarpoje. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita“. Žiūrėta 2023 m. vasario 2 d.
http://corpi.lt/wpcontent/uploads/2016/03/PAV%20ataskaita_AVEC_20160321.pdf
91. “2022 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kovos su vandens tarša, sukelta nitratų, priemonių, įskaitant įvairių nitratų matavimo sistemų patobulinimus valstybėse narėse”. Žiūrėta 2023 m. kovo 2 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2022:434:FULL&from=EN>

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Magistro baigiamojo darbo tema yra Baltijos jūros aplinkos apsaugos reguliavimas ir problematika. Šiame darbe buvo iškeltas tyrimo tikslas - ištirti Baltijos jūros apsaugos teisinį reglamentavimą tarptautinėje ir ES teisėje bei atskleisti Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo problematiką. Šiam tikslui pasiekti buvo suformuoti 3 uždaviniai: išanalizuoti Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reglamentavimą tarptautinėje teisėje ir atskleisti tokio reguliavimo privalumus ir trūkumus; atskleisti Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinį reguliavimą ES teisėje; išanalizuoti VE parko Baltijos jūroje projekto ir Baltijos jūros eutrofikacijos probleminius aspektus.

Pirmame baigiamojo darbo skyriuje yra nagrinėjamas Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinis reguliavimas Jūrų teisės konvencijoje, Helsinkio konvencijoje bei kituose tarptautiniuose susitarimuose įtvirtintus Baltijos jūros aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo privalumus ir trūkumus. Antrasis baigiamojo darbo skyrius skirtas ES jūrų aplinkos apsaugai skirtų dokumentų analizei, šiame skyriuje pristatomos Baltijos jūros aplinkos apsaugos įgyvendinimo priemonės ES teisėje. Trečiajame skyriuje yra atskleidžiama Baltijos jūros aplinkos apsaugos problematika, nagrinėjant VE parko Baltijos jūroje projekto poveikio aplinkai aspektus bei atskleidžiama eutrofikacijos mažinimui skirtą teisinio reguliavimo problematiką.

VE parko teritorija patenka į riboto naudojimo rajonus, kuriuose kaip potencialiai pavojingi yra išskirti buvę minų laukai. VE parko Baltijos jūroje įrengimas ir eksploatacija sukels neigiamą poveikį migruojantiems paukščiams, šikšnosparniams, žuvims ir kitiems jūros gyvūnams. Taip pat pasikeis ir kraštovaizdis, kadangi VE parkas bus matomas nuo kranto.

Stiprėjantį eutrofikacijos procesą, Baltijos jūroje, lemia aktyvi žmogaus veikla, jūros geografinė padėtis bei klimato kaita. Tačiau, vienas pagrindinių veiksnių, skatinančių eutrofikacijos didėjimą yra žemės ūkis. Beveik visos Baltijos jūros regiono šalys ir trečiosios šalys viršija maistinių medžiagų sąnaudų lubas, o azoto ir fosforo didžiausias leistinas maistinių medžiagų kiekis beveik visais metais viršija ribines vertes. ES skatina spręsti nuotekų valymo įrenginių ir neišvalytų nuotekų problemą ir skatina ES šalis diegti įvairias inovacijas, žemės ūkio efektyvumo skatinimui. Tačiau eutrofikacijos problemos sumažėjimas priklauso nuo nuolatinių valstybių pastangų mažinti maistinių medžiagų apkrovą, įtraukiant ne tik ES, bet ir trečiasias šalis, kurių upių baseino vandenys suteka į Baltijos jūrą.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The topic of the Master's thesis is legal regulation and issues of environmental protection of the Baltic Sea. The aim of this thesis was to examine the legal regulation of the protection of the Baltic Sea in international and EU law, and to highlight the issues related to the legal regulation of the protection of the Baltic Sea environment. To achieve this goal, 3 objectives were formulated: to analyse the legal regulation of the Baltic Sea environment in international law and to reveal the advantages and disadvantages of such regulation; to reveal the legal regulation of the Baltic Sea environment in EU law; to analyze the problematic aspects of the Wind fa Baltic Sea Park project and the eutrophication of the Baltic Sea.

The first chapter of the thesis examines the advantages and disadvantages of the legal regulation of the protection of the environment of the Baltic Sea in the Law of the Sea Convention, the Helsinki Convention, and other international agreements. The second chapter of the thesis is devoted to the analysis of the EU instruments on the protection of the marine environment and presents the instruments for the implementation of the protection of the Baltic Sea environment in EU law. The third chapter highlights the Baltic Sea environmental protection issues by examining the environmental impact aspects of the wind farm project in the Baltic Sea and the legal framework for reducing eutrophication.

The area of the wind farm falls within restricted areas where former minefields have been identified as potentially hazardous. The construction and operation of the offshore wind farm in the Baltic Sea will have a negative impact on migratory birds, bats, fish, and other marine animals. The landscape will also change as the wind farm will be visible from the shore.

The increasing eutrophication process in the Baltic Sea is due to human activity, the geographical position of the sea, and climate change. However, one of the main factors contributing to eutrophication is agriculture. Almost all countries in the Baltic Sea Region and third countries exceed the nutrient input ceilings, with nitrogen and phosphorus nutrient ceilings being exceeded in almost all years. The EU is promoting solutions to the problem of wastewater treatment plants and untreated wastewater and encouraging EU countries to introduce a range of innovations to promote agricultural efficiency. However, reducing the eutrophication problem depends on continued national efforts to reduce nutrient loads, not only involving the EU but also third countries whose river basin waters flow into the Baltic Sea.